

Omvärldsanalys 2017-2019

Vänersborgs kommun

Omvärldsanalysen har tagits fram av en tjänstemannagrupp med representanter från kommunens olika förvaltningar. Tanken är att omvärldsanalysen ska utgöra ett underlag till politikerna inför arbetet med Mål- och resursplan.

Kommundirektörens ledningsgrupp (KDL) vill tacka arbetsgruppen som under hösten 2015 har tagit fram Omvärldsanalys 2017-2019.

Arbetsgruppen: Ewa Lundqvist, Kommunstyrelseförvaltningen
Lars Rudström, Kommunstyrelseförvaltningen
Amanda Christiansdotter, Barn- och utbildnings- och Kultur- och fritidsförvaltningen
Curt Göran Krantz, Socialförvaltningen
Pål Castell, Byggnads- och Samhällsbyggnadsförvaltningen

Läsanvisning

Allra först i rapporten får du en inledning där syftet med omvärldsanalysen presenteras och var den hör hemma i kommunens processer. Utgångspunkten för omvärldsanalysen är att identifiera de förändringar i omvärlden de kommande åren som kan få stor påverkan på Vänersborgs kommun som geografisk plats och organisation.

Därefter presenteras fyra drivkrafter som visar trenderna i omvärldsanalysen. Sedan görs en omvärldsanalys inom kommunens strategiska områden med drivkrafterna som utgångspunkt. I år ligger fokus på området Migration.

Efter det kommer kärnverksamheternas omvärldsanalys, också de beskrivna utifrån drivkrafterna. Efter respektive strategiskt område och respektive kärnverksamhet beskrivs möjligheter och utmaningar i särskilda rutor. Dessa rutor förtydligar/sammanfattar viktiga områden som bör analyseras vidare i kommande diskussioner i kommunen.

Slutligen finns ett antal bilagor med nyckeltal, till största delen hämtade från Sveriges Kommuners och Landstings (SKL:s) databaser.

Omvärldsanalys

2017 – 2019

I vår vision är Vänersborg den attraktiva och hållbara kommunen i alla delar, hela livet. Omvärldsanalysen är ett underlag för att fatta framtida strategiska beslut och förbereda oss inför framtida möjligheter och utmaningar.

Kommundirektörens ledningsgrupp (KDL) vill för perioden 2017-2019 särskilt framhålla dessa utmaningar för Vänersborgs kommun:

- flyktingmottagande och integration
- bostäder

Ove Thörnkvist
Kommundirektör

Innehåll

Inledning	6
Vad är en omvärldsanalys?	6
Varför gör vi en omvärldsanalys?.....	6
Arbetsgång.....	6
Omvärldsanalys i budgetprocessen	7
Globala drivkrafter	9
Globalisering	10
Urbanisering.....	10
Individualisering.....	11
Teknikutveckling	12
Klimat och energi	12
Globala drivkrafterns påverkan på Vänersborg	14
Migration	18
Befolkningsprognos	25
Omvärldsanalys – Strategiska områden	35
Ekonomiska förutsättningar.....	36
Arbetsmarknad	42
Attraktiv arbetsgivare	46
Miljö.....	47
Folkhälsa	49
Bebyggelse och infrastruktur	50
Kultur	59
Omvärldsanalys - Kärnverksamheter	61
Utbildning	62
Social service.....	67
Bilagor/Nyckeltal	71
Resursjämförelse med andra kommuner.....	72
Arbetsmarknad	74
Utbildning	75
Socialtjänst.....	79
Källförteckning	83

Inledning

Omvärldsanalysen skapar handlingsberedskap inför framtiden. Den ligger till grund för strategiska beslut och ger gemensamma planeringsförutsättningar.

Vad är en omvärldsanalys?

Omvärldsanalys handlar om att försöka förbereda sig inför framtiden. I omvärldsanalysen försöker man lyfta blicken och se utanför den egna organisationen och det egna närområdet. Det handlar om att identifiera starka trender som på längre sikt kan komma att påverka kommunens möjligheter att nå sina övergripande mål, oavsett om det påverkar positivt eller negativt. Omvärldsanalysen ska därför omfatta företeelser och förändringar som organisationen i regel har svårt att påverka, och som den därför helt enkelt måste förhålla sig till.

Omvärlden representerar faktorer som till övervägande del inte är direkt påverkbara av kommunen men kommunen kan genom sitt agerande anpassa sig själv eller förändra omvärldsfaktorerna på ett sätt som gynnar den egna verksamheten. Den omvärldspåverkan som ligger närmast den egna organisationen (direkt styrning och konkreta initiativ) är oftast lättast att påverka.

Man skulle kunna säga att om kommunen inte agerar över huvud taget, utan låter det ske som ändå sker, väntar en sannolik och trendframskriven framtid. Om kommunen vidtar vissa åtgärder och lyckas med dessa väntar en möjlig framtid. Om kommunen sätter upp egna mål, arbetar kraftfullt och lyckosamt för nå dessa kan det vara realistiskt att nå en önskvärd framtid.

Varför gör vi en omvärldsanalys?

Få personer skulle idag säga att en organisation, så som en kommun, skulle kunna fungera på samma sätt oberoende av vad som händer i omvärlden. Tvärtom är det så att kommunens

möjligheter att ge god service till medborgarna, att attrahera nya invånare och att ta kloka ekonomiska beslut är mycket beroende av att ha en så bra bild som möjligt av vad som händer runt omkring. Bra underlag gör det lättare för kommunens politiker att prioritera rätt och att våga fatta svåra beslut. Omvärldsanalysen syftar till att identifiera drivkrafter som kan vara av stor vikt för Vänersborgs kommun, dels som geografisk plats och organisation och dels som påverkar möjligheterna att nå kommunens vision och övergripande mål. I förlängningen ska den även säga något om vilka följder dessa drivkrafter kan få för kommunen. Omvärldsanalysen revideras varje år och för varje år fördjupas arbetet med analysen. Omvärldsanalysen är ett första avstamp till arbetet med kommunens mål- och resursplan. Analysen syftar till att ta fram en bild över de möjligheter och utmaningar som kommunen möter i framtiden och det är i ljuset av denna bild som de prioriteringar som sker i mål och budgetprocessen ska ses.

Arbetsgång

Kommundirektörens ledningsgrupp, KDL, är uppdragsgivare för arbetet med kommunens omvärldsanalys. Analysen arbetas fram av en grupp bestående av fem tjänstemän från sex av kommunens förvaltningar. Deltagarna har valts ut för att de anses kunna komplettera varandra vad gäller olika perspektiv på omvärlden och framtiden. Arbetet har följts av en referensgrupp med två förvaltningschefer. Kommunstyrelseförvaltningen leder arbetet. Omvärldsbevakning sker kontinuerligt i samtliga förvaltningar och därför är det viktigt att alla deltar i arbetet. Gruppen har haft flera möten för att finna drivkrafter på en bred bas. Slutgiltig analys fastställs av KDL. Resultatet presenteras för kommunstyrelsen då arbetet med kommunens mål och budget inleds.

Omvärldsanalysen i budgetprocessen

Omvärldsanalysen är en del i kommunens budgetprocess. Budgetberedningen inleder sitt arbete i januari med att ta del av omvärldsanalysen. I början av februari har budgetberedningen presidieöverläggningar med kommunens tre större nämnder. I samband med denna gemensamma presidieöverläggning presenteras omvärldsanalysen vilket innebär att ett utbyte av information sker dels från förvaltningarna till politikerna och dels mellan förvaltningarna och mellan politikerna. Omvärldsanalysen blir en del av det planeringsunderlag som politikerna får ta del av inför sina beslut om prioriteringar vad gäller mål och resurser i kommande års budget, mål- och resursplanen.

Globala drivkrafter

Globala drivkrafter

Drivkraft eller motivation, är det som skapar rörelse eller förändring. Drivkraft brukar syfta på det som förändrar och medför händelseutveckling, trender, i samhället.

Globalisering

Globaliseringen är ett av vår tids kännetecken. Människor, regioner och företag blir allt mer beroende av varandra genom internationellt samarbete, handel och resande. Flödet av tankar, idéer, varor, kapital och människor mellan världens länder ökar.

De ofrivilliga och påtvingade rörelserna av människor i form av flykt och fördrivning har ökat under de senaste tre åren pga. oroligheter, framförallt i mellanöstern kring Irak, Afghanistan och Syrien. Dessa oroligheter har lett till stora mängder flyktingar inom länderna. Under 2015 har antalet som söker sig också till andra länder ökat vilket har resulterat i ökade flyktingströmmar, inte minst till Europa. Denna ofrivilliga omflyttning av människor är egentligen ingen effekt av globaliseringen i sig, men är ändå en faktor som samhället måste förhålla sig till. Se vidare under avsnittet Migration.

Konkurrensutsättningen för våra företag ökar och ställer större krav på att hänga med i utvecklingen. Denna konkurrens kan innebära att företag som under en lång period verkat på en trygg lokal/ regional marknad snabbt kan bli utkonkurrerade från en global marknad.

I vår närhet byter företag ägare. Fordonsindustrin i Västsverige har på 10-15 år gått från att vara svenska företag till att ägas av stora företag från andra länder. Nya situationer uppstår, t.ex. då SAAB gick i konkurs i slutet av 2011 accepterade inte SAAB:s utländska ägare de nya intressenternas lösningar. Strukturförändringar går idag snabbare då det är lättare att från en annan världsdel styra företags fortsatta verksamhet "långt hemifrån".

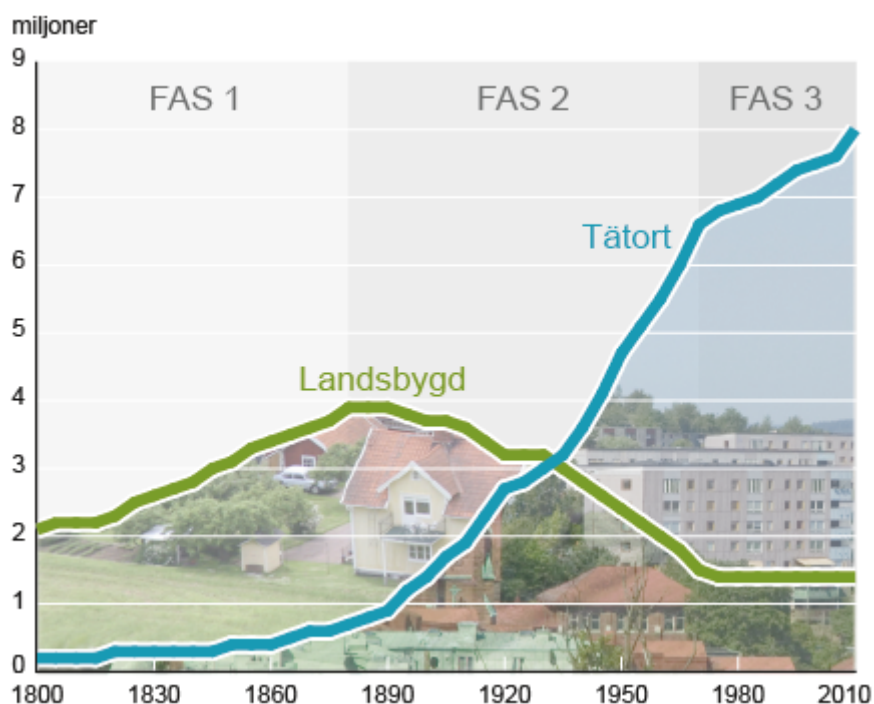
Världens avstånd krymper och information sprids allt snabbare. Det innebär möjligheter men också svårigheter att få en överblick av helheten samtidigt som all information även kan underlätta att se helheten. En ökad konkurrens från nya delar av världen som kräver ny kunskap och specialisering. För företagen innebär den ökade rörligheten och snabbheten att konkurrensen ökar samtidigt som nya marknader har öppnats.

Det sker idag ett globalt arbete när det gäller miljö och klimatfrågor. Detta är bra exempel på frågor som idag inte kan lösas enbart nationellt och visar på att samarbeten mellan världens nationer påverkats i positiv riktning av ökad globalisering. Internationella kontakter blir viktigare och sammanlänkningen till andra delar av världen skapar ett ömsesidigt beroende, men även en ökad komplexitet. Det blir allt viktigare att kunna hantera många olika relationer och kulturer även på den lokala arenan.

Urbanisering

Befolkningen i tätorterna fortsätter att öka samtidigt som landsbygdens befolkning nästan är oförändrad. Urbaniseringen sker inte längre genom stora omflyttningar från landsbygden till städerna. Tätorterna växer främst genom invandring och fler födda.

Under industrialiseringen bestod urbaniseringen i Sverige av utflyttning från landsbygden till tätorter och mindre städer. Under senare tid har även mindre städer och tätorter tappat befolkning till storstadsregionerna och högskoleorterna. Inflyttningen till storstäderna har stärkt deras betydelse, både som en politisk maktfaktor och som kulturbärare. Storstaden lockar människor med sitt utbud av arbetstillfällen, nöjen, kontakter och utbildning. Urbaniseringen är en global process. För första gången i historien bor nu en större del av jordens befolkning i städer än på landsbygden.

I Sverige var det fram till 1940-talet fler som bodde på landsbygden jämfört med i tätort. Från 1970-talet har antalet invånare på landsbygden stabiliserat sig.

I Sverige bor 85 procent av befolkningen i en arbetsmarknadsregion med fler än 100 000 invånare. Hälften av Sveriges befolkning bor i någon av de tre storstadsregionerna.

Urbaniseringen sker idag snabbt i stora delar av världen. Täthet lockar människor då där ges möjligheter till kontakter, utbildning, arbete, nöjen och ett stort utbud av fritidsaktiviteter. Nya begrepp som stadskultur utmärker trender som styr ungdomars val av studieort, där man också blir kvar efter studietiden, samt även vid byte av bostadsort.

I Sverige sker de kraftigaste befolkningsökningarna i stråk kring vägarna E6, E18 och E20 och där i större städer med dess omland. Högskolor och universitet är andra faktorer som påverkar val av stad man flyttar till. (SCB:s statistik över befolkningsförändringar stärker den bilden i stort även om undantag finns). Under senaste året växer de flesta kommuner i landet och då främst genom invandring.

Individualisering

Från att ha varit en liten kugge i familjen, släkten och samhällsmaskineriet uppfattas individen alltmer som en okränkbar, fristående enhet, i första hand ansvarig inför sig själv. Det sker en förskjutning från fokus på skyldigheter i samhället till rättigheter. Samtidigt ifrågasätts auktoriteter i större omfattning. Tilltron till hierarkiska system såsom politiska partier, kyrkan och skolan som institution minskar. Detta kräver en ökad dialog med våra medborgare i stora frågor som berör våra medborgare och detta har märkts tydligt under senare år.

Den ökade individualiseringen av samhället är inget nytt. Värderingarna kring individen och kollektivet varierar över tid. För tillfället är vi inne i en period av ökad handlingsfrihet för individen i förhållande till kollektiv som familjen, samhällsklassen eller generationen. Fokus ligger på ökade valmöjligheter och självutveckling. Många individer och företag vill vara unika. Arbetstagarna vill kunna styra över sina arbetstider, kunna distansarbete och ta ledigt när de önskar. Många konsumenter vill inte ha standardvaror som finns i varje hem och är masstillverkade utan söker det unika och mer originella.

Teknikutveckling

Den tekniska utvecklingen har haft en stor påverkan på samhällsutvecklingen och utvecklingen sker i snabb takt. Fler människors och organisationers kommunikationer förändras i snabb takt med att teknik, i form av datorer, mobiltelefoner, surfplattor och datakommunikationer utvecklas. Vi har idag vant oss vid att med hjälp av till exempel telefonen kunna flytta pengar, boka biljetter och att deklarerat. Tekniken har även gjort det möjligt att hålla kontakten och skapa nya relationer med människor som bor långt bort genom bl. a Facebook, Instagram, Twitter och Skype.

Digitaliseringen som breder ut sig ger även möjligheter till smarta lösningar för att skapa trygghet och säkerhet i form av larm och övervakningssystem samt ökad komfort och energibesparingar. Teknikutvecklingen förändrar också förutsättningarna för kultur- och näringslivet, medietutvecklingen, undervisningen och demokratin. Utvecklingen handlar dock inte bara om nya funktioner och prylar, utan också om att stärka användarvänligheten och att erbjuda miljövänliga produkter.

Klimat och energi

På klimatmötet i Paris i december 2015 enades världens länder kring en klimatöverenskommelse. Överenskommelsen består av två delar, dels det första juridiskt bindande avtalet som någonsin gjorts på området och dels ett beslut som inte är juridiskt bindande. Det första av de tre juridiskt bindande övergripande målen är att ökningen av den globala medeltemperaturen ska vara väl under 2 grader och ansträngningar ska göras för att hålla ökningen under 1,5 grad. Utöver det ska förmågan till anpassning till klimatförändringarna ökas och en utveckling med låga växthusgasutsläpp ska skapas utan att matproduktionen hotas. Slutligen ska finansflöden skapas som är förenliga med låga växthusgasutsläpp och klimatmotståndskraftig utveckling.

Trenden i västvärlden och de industrialiserade länderna är att allt fler cyklar, framför allt i medelklassen. De senaste åren har världsstäder

som New York, London och Mexiko City skickat delegationer till Köpenhamn, där 35 procent av befolkningen dagligen använder stadens cykelbanenät, för att inspireras. Långa köer i rusningstrafik ger tidsvinster för cyklisten och gör det attraktivt att byta från bil. Detta ställer krav på framtidens infrastruktur då cykel för arbetspendling förutsätter hög kvalitet på cykelvägarna.

I Sverige där cykeln inte löser alla resor har kollektivtrafiken en stor roll att spela som energieffektivt transportslag. Kollektivtrafikbranschens mål är att fördubbla kollektivtrafiken mellan år 2006 till 2020. Samtidigt sker en omställning till förnyelsebara bränslen och el där så är möjligt.

Samutnyttjande av olika varor är något som ökar alltmer. Kollaborativ ekonomi, delandets ekonomi, sätter tillgång till en vara före ägandet. Förutom bilpooler kan det handla om plats på kretsloppspark för byte av varor som är för bra för att slängas. Det finns också klädbibliotek, fritidsbanken (sport- och fritidsutrustning) och verktygspooler. Genom att låna istället för att äga minskas sociala klyftor, resurser används effektivare och koldioxidutsläppen minskar.

I augusti 2014 fick flyktingar från öriket Tuvalu för första gången uppehållstillstånd i ett annat land med klimatförändringar som skäl. UNHCR anger att det till år 2050 kommer att finnas mellan 250 miljoner och en miljard klimatflyktingar. Utöver klimatförändringarna finns andra gränser för vad vår planet klarar av. Stockholm Resilience Centre där bland annat Johan Rockström ingår presenterade i rapporten "Planetary Boundaries Special" (2009) nio processer som reglerar hela jordsystemets stabilitet och resiliens – de reglerar samspelet mellan mark, hav, atmosfär och biologisk mångfald. Tillsammans skapar de förutsättningarna som våra samhällen är beroende av. Fyra gränser bedöms ha överskridits: klimatförändringar, förlust av biologisk mångfald, förändrad markanvändning, förändrade biogeokemiska flöden av kväve och fosfor. Två av

gränserna är så kallade "core boundaries": klimatförändringar och förlust av biologisk mångfald. Att betydligt ändra eller överskrida någon av dessa gränser riskerar att driva jordsystemet in i ett nytt tillstånd.

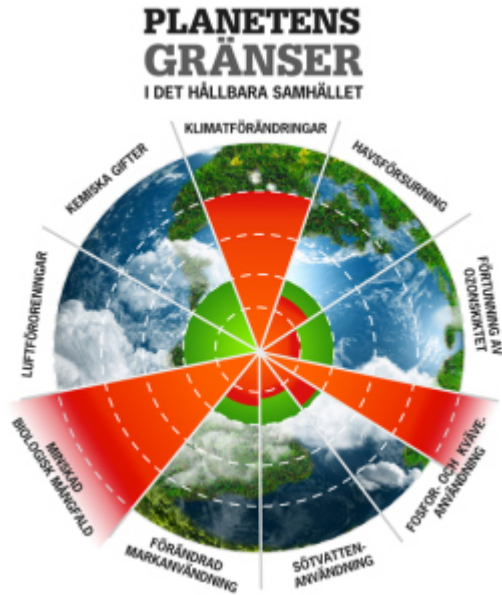

Bild lånad från Save The Baltics men är inspirerad av Stockholm Resilience Centre.

Globala drivkrafters påverkan på Vänersborg

Nedan redovisas hur en del av de globala drivkrafterna påverkar vår kommun på olika sätt. Urbanisering och minskad befolkning på landsbygden är ett tydligt exempel på detta.

Globaliseringen i Vänersborg

Påverkan och konkurrens från olika delar av världen ökar ständigt. Det finns företag i Vänersborgs kommun som arbetar med hela världen som marknad och i högsta grad är en del i en global värld. De finns här men har inte någon marknad här. De är inte på något sätt unika i detta. Det är viktigt att skapa ett bra företagsklimat i kommunen samt att som ort vara attraktiv för de personer som verkar i företagen.

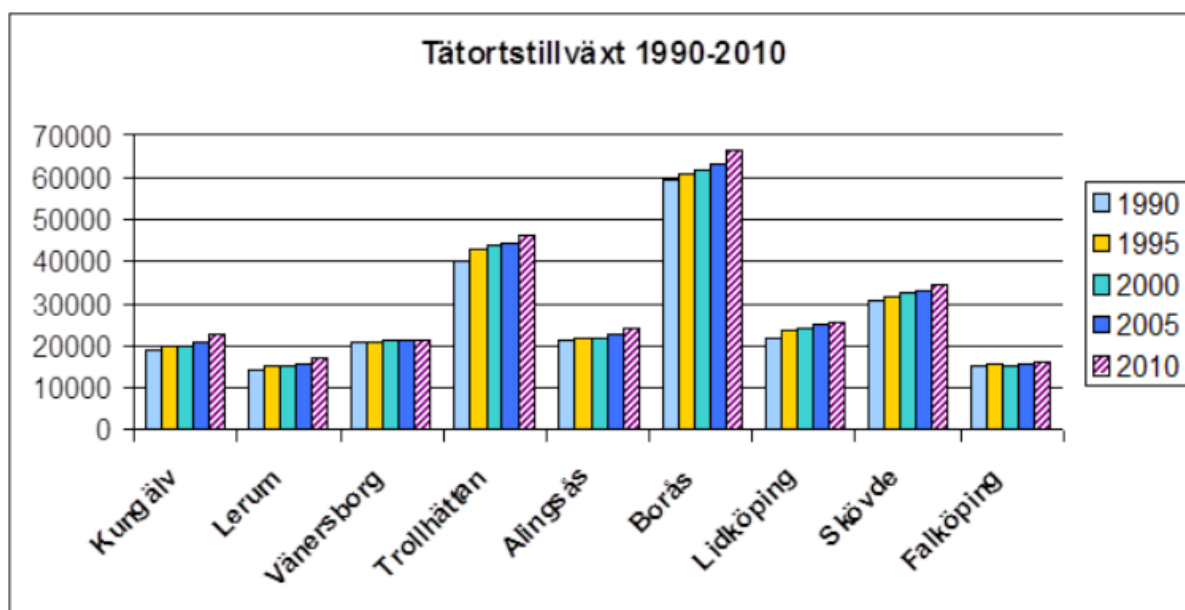
Urbaniseringen i Vänersborg

Även lokalt sker det en urbanisering inom Vänersborgs kommun. Befolkningen har under en rad år minskat i kommunens mindre tätorter.

Vänersborgs tätort har sedan 2010 haft en tillväxt på ca 12 %. Tätorten har en dragningskraft på de mindre tätorterna. Det finns en trend mot att den stadsnära landsbygden blir mer attraktiv. Denna trend märks i områden norr om staden utmed Vänern genom ökade huspriser. Stadsnära innebär ca 5-15 minuters bilväg från centrum och/eller Resecentrum. Utmed Dalslandskusten ökar nybyggnationen samt permanentning av fritidshus.

För att stärka centrum i Vänersborg är det viktigt att tätorten fortsätter växa. Detta ger ökat underlag för det som människor idag i större utsträckning efterfrågar, bl.a. kultur i ett vidare begrepp.

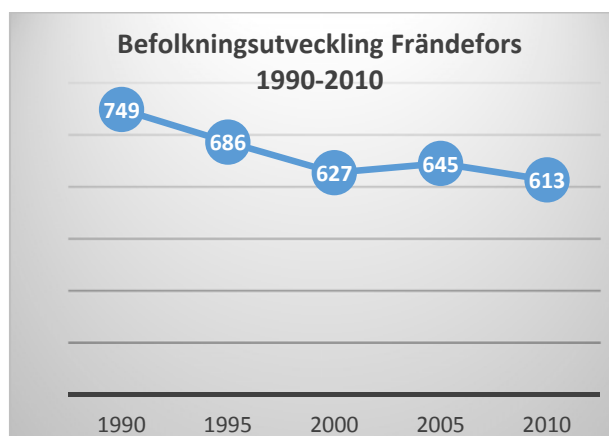
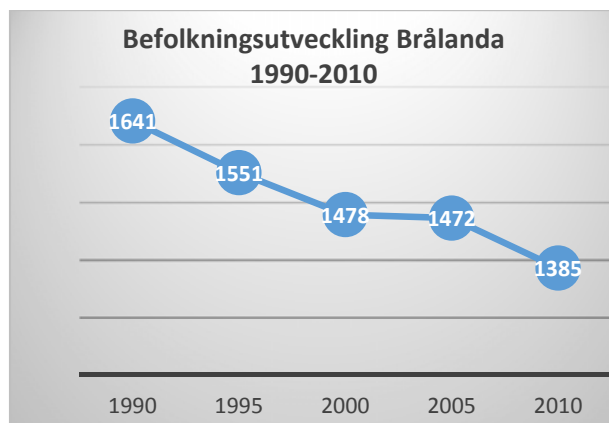
Diagram: Tätortstillväxt 1990-2010

I kommunens mindre tätorter, Brålanda, Frändefors och Vargön är det ingen tillväxt alls eller stillastående. Statistiken nedan redovisas av SCB vart femte år. Befolkningen i tätorterna Brålanda, Frändefors och Vargön har minskat med 16, 18 respektive 4 % sedan 1990. Frän-

defors har tappat närmare en femtedel av befolkningen under denna period. Det kommer att innebära att den kommunala servicen kan påverkas. Denna förändring måste mötas i god tid. En styrka är de goda kommunikationerna förbi de två tätorterna i Dalsland.

Diagram: Befolkningsutveckling i tätorter (Brålanda, Frändefors respektive Vargön) 1990 - 2010

Att behålla befolkningen och att få tätorten/kommunen att fortsätta växa kommer att vara den största utmaningen under de kommande 10 åren. Den ökade urbaniseringen innebär även en tuff utmaning för handeln i tätorten Vänersborg. Konkurrensen från närbelägna köpcentra är stor. Dessutom ökar konkurrensen från Göteborg då restiden kortats väsentligt samtidigt som också utbudet byggts ut kraftigt.

- Fortsatt urbanisering urholkar underlag för service i kommunens mindre tätorter.
- Bostäder kommer inte fram tillräckligt snabbt i tätorten.
- En utbyggd handel i våra grannstäder är ett hot mot vårt centrum.
- Erbjud bostäder i mycket attraktiva lägen nära vatten och centrum. Detta är en möjlighet som bör ges högsta prioritet under de kommande åren.
- Våra bostadspriser är konkurrenskraftiga jämfört med våra grannkommuner.
- Vårt centrum har stora kvaliteter som måste tas tillvara. Fortsätta att utveckla den "lilla staden" och kultur som framgångsfaktorer i ett vidare begrepp.
- Förbättrad tillväxt av centralorten är avgörande för att antalet invånare ska öka i kommunen.

Individualisering i Vänersborg

Vi har sett tydliga tendenser inte bara i Vänersborg utan även i många andra kommuner – önskemål om dialog i viktiga samhällsfrågor. Tidningar, radio och sociala medier fångar snabbt upp frågor och driver dessa. Dialogen kring våra skolor, nya bostadsområden (genom arbetet med Översiktsplanen m.m.) är exempel på en förändring i vårt samhälle. Idag "räcker det inte" att rösta fram våra representanter en gång vart fjärde år. Det krävs mer än så, genom bland annat sociala medier.

Teknikutvecklingen i Vänersborg

Det är viktigt att attrahera människor att flytta till Vänersborg. Med bra tekniklösningar un-

derlättas t.ex. distansarbete. Finns dessa lösningar underlättas etableringen av företag i nya branscher till vår kommun. En viktig attraktionskraft är enligt erfarenhet från Mälardalen, mycket goda kommunikationer, bra bostäder vattennära samt ett livligt centrum med ett stort utbud av kultur i vid mening, allt från ett flertal idrottsföreningar till musik. Miljöteknik är ett område med stor potential för framtiden. Utbyggnad av fiber efterfrågas i snabb takt och är något som kommunen har att förhålla sig till. Kommunen har under 2015 antagit en fiberstrategi, läs mer under avsnittet Bebyggelse och infrastruktur.

- Ökad betydelse av sociala medier för kommunikation gör det svårare att fatta långsiktiga politiska beslut. Frågor i nuet dominerar.
- Genom att utveckla metoder för dialog kan kommunen uppfattas som lyhörd och öppen för åsikter från berörda medborgare i större utsträckning.

Klimat och energi i Vänersborg

Klimatstrategi för Västra Götalandsregionen säger att *"2030 är den västsvenska ekonomin inte längre beroende av fossil energi och medborgarna och näringslivet har en trygg och långsiktigt hållbar energiförsörjning. Boende, transporter och produktion såväl som konsumtion av varor och tjänster är resurssnåla, energieffektiva och baserade på förnybar energi."* Det arbete som Västra Götalandsregionen startat utifrån klimatstrategin har som syfte att ge effektiva person- och godstransporter, energieffektiva boenden, större andel alternativa drivmedel och effektivare fordon, ökad produktion av energi från jord, skog, sol, vind och vågkraft samt slutligen genom livsstil, konsumentmakt och producentansvar förändra konsumtionen så den blir mer hållbar. Verktygen för att nå målen är genom offentlig upphandling, regional och kommunal planering, ägardirektiv till bolag och förvaltningar, privata och offentliga investeringar, utbildning för att öka kunskapen hos nyckelaktörer samt påverkan gentemot nationella och internationella beslutsfattare.

SMHI:s klimatscenarier för Sverige har brutits ner till länsvisa klimatanalyser som beskriver dagens och framtidens klimat. Rapporten "Framtidsklimat i Västra Götalands län" behandlar temperatur, nederbörd, tillrinning och markfuktighet men även scenarier kring låg vattentillgång, kyl- och värmebehov.

Temperaturen i Västra Götalands län beräknas öka med 3-5 grader före sekelskiftet och antalet varma dagar blir fler. I sämsta fall kan 18 dagar i följd med dygnsmedeltemperaturer på över 20°C bli vardag i slutet av seklet, idag är det 4-6 så varma dagar. Detta ställer krav på bland annat äldreboendens möjlighet att hålla nere inomhustemperaturen under sommaren. Förskolor och i viss mån skolor behöver kunna erbjuda skugga på skolgårdar. För både skolor och arbetsplatser kan behovet av kylning sommartid öka med högre energiförbrukning som följd om inte skuggning av fasader eller annan teknik används för att få ett acceptabelt inomhusklimat.

Årsmedelnederbörden väntas öka med 10-25 % och det är under vintern som den mesta nederbörden kommer. Vårfloderna kommer till stor del försvinna medan sommarsäsongen väntas bli längre med högre värme och torka. För lantbruk med sandjordar innebär längre perioder med torr väderlek risk för minskande skördar men samtidigt förlängs vegetationsperioden med 1-3 månader. För skogsbruket innebär det en ökad risk för skogsbränder men också längre växtsäsong.

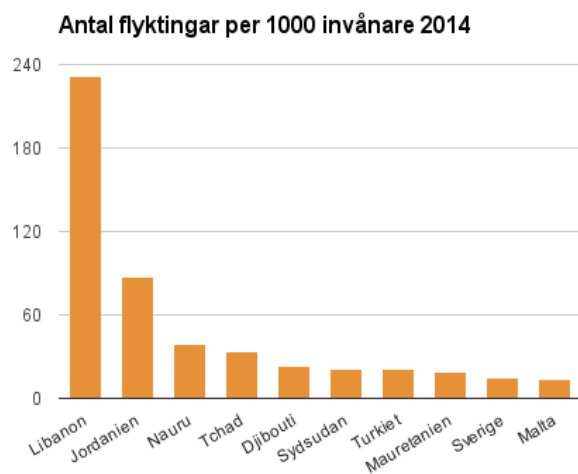
Vintertid då nederbörden kommer, ställs betydligt högre krav på dagvattenhantering och avloppsnet. I orter med större höjdskillnader finns risk för skador på vägar och annan infrastruktur på grund av tidvis mycket stora vattenmängder. Vid planläggning av orter och infrastruktur måste vi ha beredskap och planering för hur extrema vattenflöden och vattenansamlingar i sänkor ska hanteras.

Migration

Flyktingströmmarna i världen har ökat p.g.a. konflikter och fattigdom. Flera tusen vuxna, familjer och ensamkommande barn och ungdomar söker nu asyl i Sverige varje vecka. De flesta flyr från krig och svåra förhållanden i Syrien, Afghanistan, Irak och Eritrea. Staten ansvarar för asyl- och flyktingmottagandet i Sverige, men mycket av det konkreta arbetet sker i kommuner och landsting. Vänersborg är en av landets kommuner som tar emot många flyktingar.

Världen

Det finns 60 miljoner människor i världen som är flyktingar eller lever i flyktingliknande situationer, en situation som inte skådats sedan andra världskriget. 86 procent, eller 52 miljoner, av alla flyktingar uppehåller sig i utvecklingsländer och 2014 uppehöll sig flest flyktingar i Turkiet. Sett till antal flyktingar per 1 000 invånare hade Libanon flest flyktingar och Sverige låg då på 9:e plats.

De länder varifrån flest tvingats fly är Syrien, Afghanistan och Somalia. Var femte flykting 2014 var från Syrien. Av världens 60 miljoner flyktingar är 20 miljoner konventionsflyktingar, och ungefär 38 miljoner internflyktingar, med andra ord människor som är på flykt inom sitt eget lands gränser.

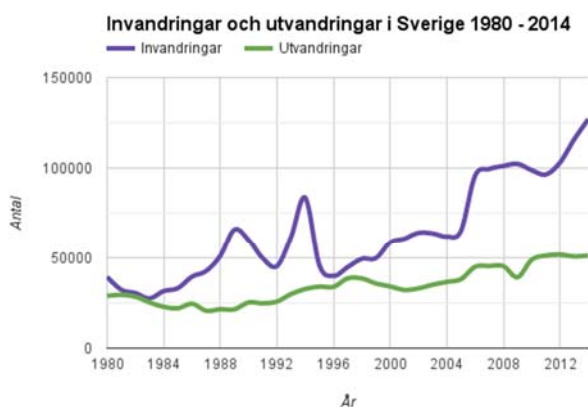
FN:s säkerhetsråd antog den 2015-12-19 en resolution som ska staka ut en väg för en fredsprocess i Syrien. Vilken inverkan detta har på flyktingsituationen är mycket svårbedömt i detta läge. 2014 återvände runt 126 800 flyktingar till sina ursprungsländer, den lägsta siffran sedan 1983.

Sverige

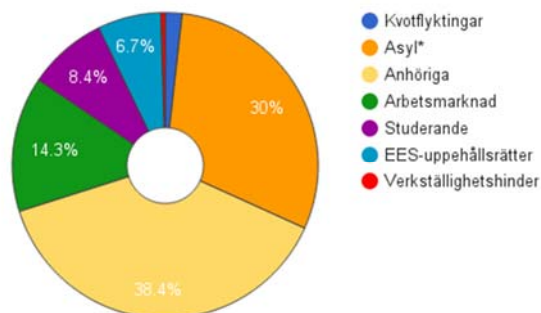
Trots stora historiska variationer i antalet som har migrerat till och från Sverige är den övergripande trenden tydlig. Sverige har under de senaste 150 åren **gått från att vara ett utvandringsland till att vara ett invandringsland**. Vissa perioder utmärker sig speciellt då in- och utvandring har haft särskilt stor betydelse för Sveriges befolkningsutveckling. Mot slutet av 60-talet var arbetskraftsinvandringen stor och den största andelen kom från Finland. Mellan åren 1850 och 1910 utvandrade nästan var femte svensk till Amerika, och 1992 utmärkte sig länge som året med flest antal asylsökningar, 84 000, då främst beroende på kriget på Balkan.

De senaste åren har antalet asylsökande ökat ytterligare. Ser man till invandringen inträffade en topp år 1994 och sedan 2006 har antalet invandringar legat på 100 000 årligen, se diagram nedan. 2014 blev Sveriges största invandringsår någonsin och detta berodde främst på en stor ökning av antalet asylsökande flyktingar från kriget i Syrien. Prognoser pekar på att det ökar ytterligare under 2015.

Den vanligaste typen av uppehållstillstånd som beviljades 2014 var för personer som kom som anhörig till någon i Sverige, cirka 38 procent av de uppehållstillstånd som utfärdades under året var i den kategorin. Nästan en tredjedel av alla som fick uppehållstillstånd fick det av asylskäl, och drygt 14 procent fick det av arbetsmarknadsskäl.

Beviljade uppehållstillstånd och registrerade uppehållsrätter 2014

Flyktingkrisen i Syrien har gjort att antalet personer som sökt asyl i Sverige är på historiskt höga nivåer. Under 2015 ansökte ca 163 000 personer om asyl i Sverige, vilket är nästan dubbelt som många som under samma period förra året. Antalet ensamkommande

barn och ungdomar har ökat drastiskt. Under 2015 har ca 35 000 ensamkommande barn och ungdomar sökt asyl i Sverige att jämföras med ca 7 000 totalt för hela 2014. Merparten kom från Afghanistan, Syrien, Eritrea och Somalia.

Diagram: Antal asylsökande 2010-2015

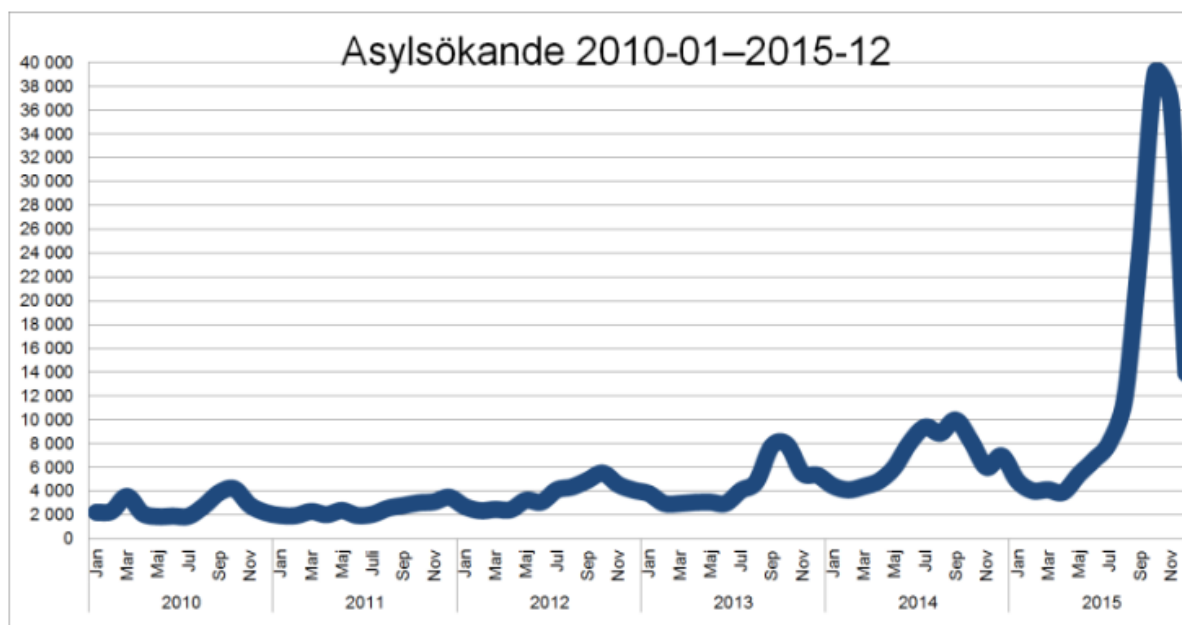
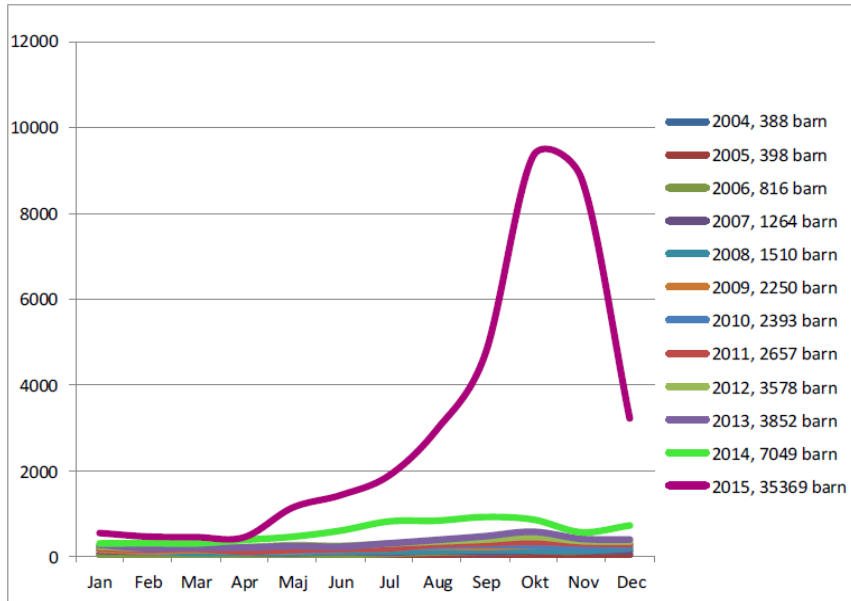

Diagram: Antal asylsökande, ensamkommande barn 2004-2015

Under hösten 2015 har rekordmånga människor sökt skydd i Sverige men den senaste tiden har antalet asylsökande minskat – även om det fortfarande är mycket höga siffror historiskt sett. Orsaken till minskningen är främst att färre människor på flykt tar sig till EU, enligt Migrationsverkets omvärldsenhet. Om Sveriges mer strikta gränsregler påverkar antalet är för tidigt att säga. Det enda vi kan vara säkra på är att framtidens volymer är mycket osäkra.

EU migranter

EU-medborgare har rätt att arbeta, studera eller bo i Sverige utan uppehållstillstånd, det kallas uppehållsrätt. I Sverige får man dock inte vistas längre än tre månader utan uppehållstillstånd. Rätten till fri rörlighet har på senare år använts av de nyaste medlemmarnas medborgare, från Bulgarien och Rumänien. Enligt en undersökning från Socialstyrelsen har de flesta inte haft som huvudsyfte att söka arbete, utan försörjer sig genom att tigga. Det innebär att deras rätt att uppehålla sig i Sverige sträcker sig till högst tre månader. Personer har rätt till akuta insatser om behov uppstår, och får då vända sig till socialtjänsten i vistelsekommunen. Kommunen är skyldig att lämna bistånd om personen ansöker om bistånd och behovet inte kan tillgodoses på annat sätt.

Kommunerna

Kommunernas ansvar för asylsökande

Asylsökande har rätt till allmän förskola och skola men de har inte skolplikt. Kommunerna ansvarar för ensamkommande asylsökande barn och ungdomars mottagande, boende och omvårdnad samt för sociala insatser till barn och unga (barn som far illa). Ofta utser kommunen god man för uppdraget. Asylsökande har inte rätt till ekonomiskt bistånd.

Kommunernas ansvar för personer med uppehållstillstånd

Kommunerna ansvarar för att se till att nyanlända personer erbjuds praktisk hjälp i samband med bosättning samt ansvarar för mottagande och bostadsförsörjning. Kommunen ansvarar för SFI, (även för boenden på flyktingförläggning med permanent uppehållstillstånd) samhällsorientering och annan vuxenutbildning. Kommunen ska också betala ut försörjningsstöd i väntan på att personen fått sin etableringsersättning (från Arbetsförmedlingen/Försäkringskassan) och för de som inte kan delta i etableringsinsatser på grund av sjukdom.

Kommunen ansvarar för skola, förskoleverksamhet, barnomsorg och andra insatser för barn och ungdomar. Nyanlända barn har rätt till förskola på samma villkor som övriga barn.

De som deltar i etableringsinsatser är likställda med arbetande och studerande. Barn som är bosatta i Sverige har skolplikt för grundskola.

EU migranter

Akut hemlösa EU- migranter har blivit all mer synliga i landet. En del av dem tillbringar större delen av sin tid i det offentliga rummet och försörjer sig genom tiggeri och gatumusicerande medan andra är mer osynliga i sitt sökande efter försörjning. Dessa personers brist på egen försörjning och en etablerad praxis att biståndsinsatserna begränsas till att avhjälpa nödsituationer leder till en förändrad hemlöshet i Sverige. En slutsats från kartläggningen är att de hemlösa EU-migranternas livssituation är mycket utsatt. Det är därför angeläget att synliggöra deras livsvillkor och behov.

För personer som vistas i Sverige finns inga undantag när det gäller hur socialtjänstlagen (2001:453) ska tillämpas. Det innebär att en ansökan om bistånd från en person som saknar hemvist i landet måste prövas av den kommun där personer vistas. Detta följer av 2 kap. 1 § socialtjänstlagen, som anger att varje kommun ansvarar för socialtjänsten inom sitt område, och att varje kommun har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver.

Ekonomi

Kommunerna har rätt till statlig ersättning för asylsökande och för personer som beviljats uppehållstillstånd i Sverige som flykting eller som anhörig. En del ersättningar betalas ut automatiskt från staten till kommunerna och en del är återsökningsbara. Vissa ersättningar

kan användas under flera år och vissa avser kommunens innevarande budgetår. Enligt Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) ersätts inte kommunerna fullt ut för alla kostnader.

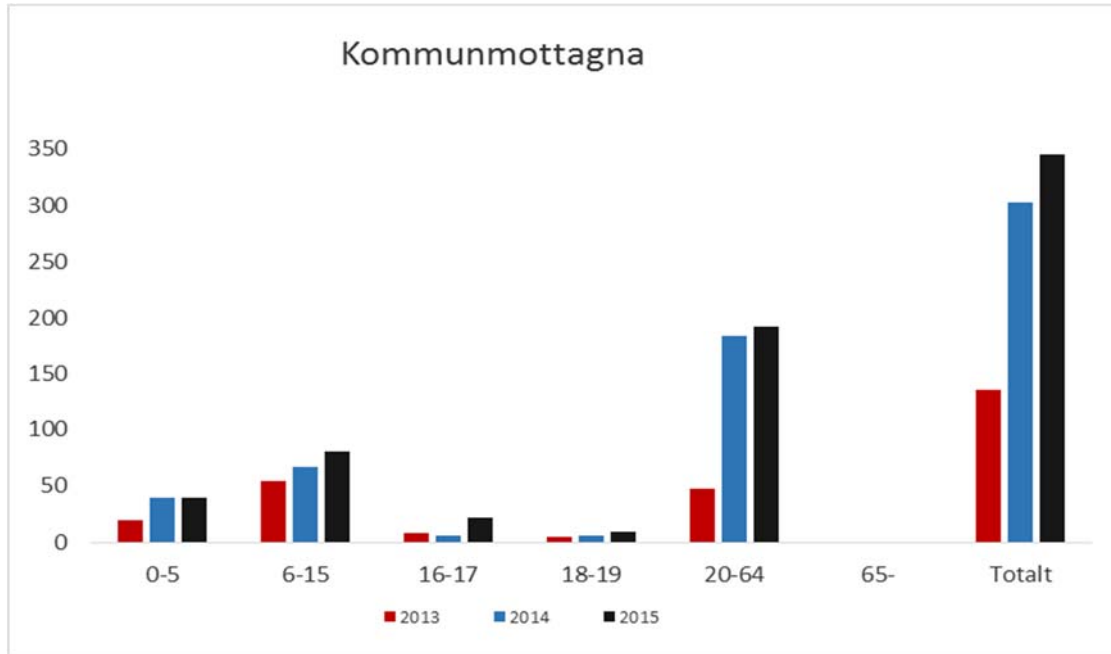
Under hösten 2015 fattade riksdagen beslut att ge kommunsektorn 9,8 miljarder kronor i form av ett tillfälligt stöd för flyktingmottagandet. Beloppet kommer att utbetalas under 2015 och får nyttjas även under 2016.

Vänersborg

Under andra halvan av 2015 ökade antalet immigranter kraftigt. I Vänersborg finns flera asylboenden, bl.a. ett av Sveriges största. Migrationsverket har avtal med ett antal privata aktörer som på olika sätt bedriver flyktingboende i Vänersborg. Det innebär också att många ensamkommande barn och ungdomar anvisas från Migrationsverket till Vänersborgs kommun då de redan har anhöriga här. För närvarande kommer ca 4-5 barn och ungdomar per vecka och det totala antalet under 2015 var 155 stycken. Kommunen har det direkta ansvaret för dem, t.ex. att ordna boende, gode män, skola och omsorg.

Sammantaget ställer flyktingmottagande stora krav på kommunens organisation i allt från ett värdigt mottagande till att klara kraven på rekrytering av personal, gode män, undervisning, sysselsättning och bostäder. Det krävs till exempel en vårdnadshavare alternativt en god man för att en elev ska kunna starta sin skolgång och Vänersborgs kommun har haft svårt att rekrytera gode män i paritet med de behov som föreligger.

Antal kommunmottagna personer i Vänersborg i olika åldersgrupper åren 2013, 2014, 2015

Kommunmottagna betyder att kommunen har tagit emot flyktingar och andra skyddsbehövande, samt deras anhöriga oavsett, om det finns en överenskommelse med Länsstyrelsen eller inte.

Antalet kommunmottagna i Vänersborg ökade dramatiskt under 2014 och har fortsatt att öka även under 2015. Enligt migrationsverkets statistik tog kommunen emot sammanlagt 345 kommunplacerade nysvenskar under 2015. Det är en ökning med 42 personer jämfört med 2014. Jämfört med 2013 är det en ökning med 210 personer. I åldersgruppen 0-17 år ingår även ensamkommande barn och ungdomar.

Invånarantalet i Vänersborgs kommun har ökat de senaste åren vilket framför allt beror på invandring. De nyanlända är till största delen barn, ungdomar, samt vuxna i arbetsför ålder vilket kan komma att påverka den demografiska fördelningen i befolkningen och Vänersborgs befolkning föryngrar sig.

Eu migranter

I Vänersborg förekommer precis som i de flesta andra kommuner hemlösa eu-migranter. Det finns ingen kartläggning om omfattningen. EU-migranter som finns i Vänersborg har sina rättigheter reglerade i socialtjänstlagen.

Arbetet i kommunen och nya organisationer

För att kunna ta emot de nyanlända på ett bra sätt har det i den kommunala organisationen skapats tillfälligt nya organisationer. Dessa arbetar med att t.ex. lösa boendefrågan för ensamkommande barn och ungdomar och ta emot elever som ska slussas vidare till respektive skola (via mottagningsenheten Välkomsten). Den stora tillströmningen av elever innebär stora utmaningar när det gäller möjligheten att rekrytera behörig personal samt att tillhandahålla ändamålsenliga lokaler. Flertalet av grundskolorna är i dagsläget mycket trångbudda och elever i förberedelseklass skjutsas till exempel via linjetrafik från centrala Vänersborg till Frändefors, vilket bidrar till ökade skolskjutskostnader.

Trycket på socialförvaltningen är mycket stort när det gäller rekrytering av personal till boende för ensamkommande barn och ungdomar samt att hitta bostäder till dessa. Detta omfattande arbete som i första hand påverkar IFO (individ- och familjeomsorgen) måste ske parallellt med det ordinarie arbetet vilket leder till svårigheter att klara det lagstadgade

kravet gällande t.ex. utredningar. Kommunen har upprättat en ny enhet för flyktingmottagande, sektionen för nyanlända. Verksamheten förändras kontinuerligt då trycket på verksamheten ökat framförallt fr.o.m. hösten 2015. Här ingår också mottagande av ensamkommande barn och ungdomar och den myndighetsutövning som kommunen ansvarar för. Det kan gälla utredningar t.ex. om boende i egen regi eller i HVB-hem. Kommunen lägger mycket arbete på att hitta boenden för ensamkommande barn och ungdomar. Hittills har boenden kunnat ordnas dels i egen regi och dels i familjehem.

Att undvika konflikter mellan exempelvis ensamkommande barn och ungdomar med olika bakgrund och upplevelser är en viktig uppgift på kort sikt. På längre sikt är det viktigt att förebygga social oro mellan olika grupper även mellan olika etniciteter.

I Vänersborg finns det stora behov av gode män. Dessa har till uppgift att stödja och representera ensamkommande barn och ungdomar i olika frågor, bl.a. i kontakt med myndigheter.

Den största utmaningen för de som vill bosätta sig permanent i kommunen är bostäder. Produktionen av nya bostäder behöver öka för att möta det ökade behovet.

Ideellt arbete

I kommunen engagerar sig många ideellt för att hjälpa flyktingar bl.a. genom olika föreningar. På Restad gård har även de asylsökande själva byggt upp en organisation som främjar integration och hjälper människor med exempelvis jobbcoaching, aktiviteter för språkträning, Röda korset har startat ett traumacenter. Detta har också uppmärksammats på nationell nivå med besök av både ministrar och kungahus.

Ordförklaringar:

Asyl: Ett uppehållstillstånd som en utländsk medborgare har fått eftersom han eller hon är flykting enligt utlänningslagen.

Asylsökande: En utländsk medborgare som tagit sig till Sverige och begärt skydd, men som ännu inte fått sin ansökan slutligt prövad av Migrationsverket och/eller migrationsdomstol.

Ensamkommande barn: Asylsökande barn eller ungdomar under 18 år som kommer till Sverige utan föräldrar eller annan vårdnadshavare.

Flykting: Utlänning som har ansökt om asyl och fått uppehållstillstånd i Sverige av flyktingskäl, se Genève-konventionen. Jämför även med Asylsökande, Kvotflykting och Skyddsbehövande.

God man: En person som ska ta tillvara ett barns intressen om föräldrarna själva inte kan göra det. Det är kommunen som utser god man.

Kvotflykting: Utländsk medborgare som före resan till Sverige fått uppehållstillstånd inom den flyktingkvot som regeringens fastställt. Resan hit organiseras och betalas av Migrationsverket.

Migration: Personers rörelse mellan länder, dvs. in- och utflyttning. Ordet migration är ett samlingsnamn för emigration (utvandring) och immigration (invandring).

Svenska för invandrare, sfi: Grundläggande svenskundervisning

Upphållsrätt: Medborgare i EU/EES-länderna har rätt att uppehålla sig i medlemsstaterna på ungefär samma villkor som landets egna medborgare.

Upphållstillstånd, UT: En utländsk medborgare som vill stanna i Sverige mer än tre månader måste ha uppehållstillstånd (gäller inte EU/EES-medborgare och deras anhöriga). Kan vara tidsbegränsat eller permanent.

Utmaningar och möjligheter

Det finns både möjligheter och utmaningar med stort flyktingmottagande. Initialt är det lätt att fokusera på utmaningarna men det är också viktigt att se möjligheterna, inte minst på lång sikt. Att på ett kommunikativt sätt

kunna förklara hela processen i flyktingkedjan från hemorten t.ex. Aleppo till dess att en asylsökande i Vänersborg kan få bostad, arbete och leva ett liv som självförsörjande "ny-svenskar" är av stor vikt.

Möjligheter

- Nya kontakter, språkliga och kulturella länkar till andra länder, kan vara av betydelse bl.a. för företag som vill bygga upp internationella relationer.
- Arbetskraft tillförs kommunen.
- Vi tillförs ny kunskap. Erfarenheter och tankesätt från andra länder kan ge goda förutsättningar för innovation och utvecklingsarbete.
- Vi tillförs helt andra traditioner av småföretagande som kan bidra till att vi snabbare utvecklas till en hållbar kommun.
- Vi skapar förutsättningar att bredda vår kultur som stärker vår kommun och attraherar fler att flytta hit. Vi skapar förutsättningar för ett öppet och tolerant samhälle vilket attraherar yngre människor att flytta hit.
- Genom invandring har Vänersborg fått en befolkningsökning i nivå med målet i översiktsplanen 2006.

Utmaningar

- Takten på bostadsbyggandet behöver öka.
- Det är stort behov av personal inom flera verksamhetsområden. Det är svårt att rekrytera då det är stor konkurrens mellan kommunerna.
- I vissa delar av kommunen råder det brist på plats i skolor och förskolor.
- Det är viktigt att de nyanlända så snart som möjligt kan lära sig svenska.
- Kommunikation och kunskap är viktigt för att förebygga social oro mellan olika grupper.
- Att få en spridning av de som etablerar sig i Vänersborg, till alla delar av kommunen, i enlighet med vår vision samt för att främja integrationen.
- Etablering på arbetsmarknaden är en viktig del i integrationen.
- Att planera väl blir viktigt så att dyra lösningar undviks då vi inte vet idag hur många som etablerar sig i kommunen.
- Att tillse utbildningsbehov både vad gäller SFI och vidare utbildning inom grund-, yrkes- och gymnasieskola.

Befolkningsprognos

Befolkningsprognos

Under hösten 2015 beställdes en ny befolkningsprognos. Den grundar sig på en ökning av bostadsbyggandet i kommunen som förväntas leda till dels omflyttningar och dels inflyttningar vilket i sin tur förväntas leda till ett växande invånarantal. En av de svåra faktorerna att ta hänsyn till är effekterna av flyktingboende i kommunen. Hur många av de med permanent uppehållstillstånd väljer att bo kvar i Vänersborg. Detta påverkas självklart av bostadssituationen. Prognosen som gjordes 2014 har visat sig ha god träffsäkerhet.

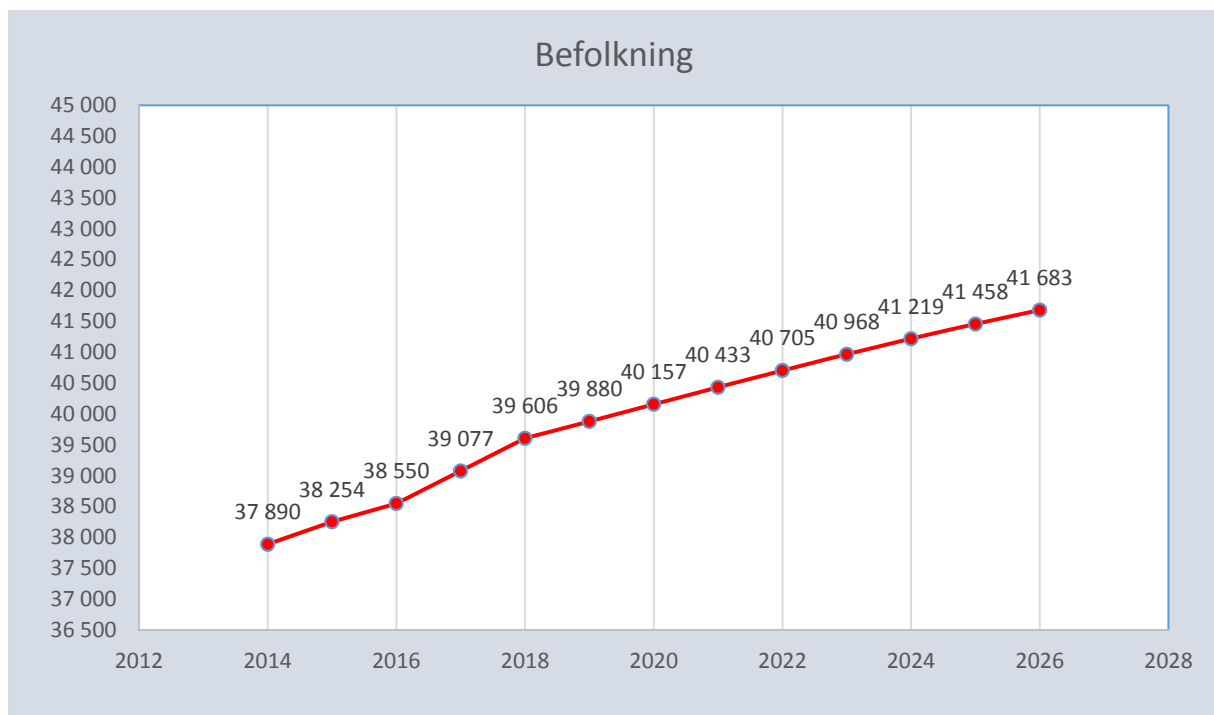
Under innevarande år har befolkningen i Vänersborgs kommun växt kraftigt och var i oktober drygt 38 200 invånare från att ha legat runt 37 000 invånare i flera år. Flyktingströmmar från främst Syrien står bakom den mesta ökningen då de ganska omgående får permanent uppehållstillstånd. Fram till dess att de valt bostadsort är de Vänersborgare. För närvarande uppgår de till ca 300 personer som bor på Restad med permanent uppehållstillstånd. Från regionen och övriga landet har vi ett negativt flyttnetto. Den stora utmaningen är bostäder.

Tillskottet till bostadsmarknaden ökar genom nya bostäder vid Quality, Roddaregatan, samt under 2015 vid gamla Källshagen men för att klara behoven behövs betydligt fler bostäder. På Cypressen påbörjas byggnation av hyresrätter 2016.

Vänersborg 2015 - 2026 Prognos för framtiden

Den nya befolkningsprognosen förutsätter ett bostadsbyggande som leder till en inflyttning och därmed ett ökat invånarantal. Dessutom försöker prognosen ta hänsyn till flyktingströmmar. Detta har varit svårt att prognostisera. Prognosen är indelad i två delar, en totalprognos samt en delområdesprognos framtagen till och med år 2018.

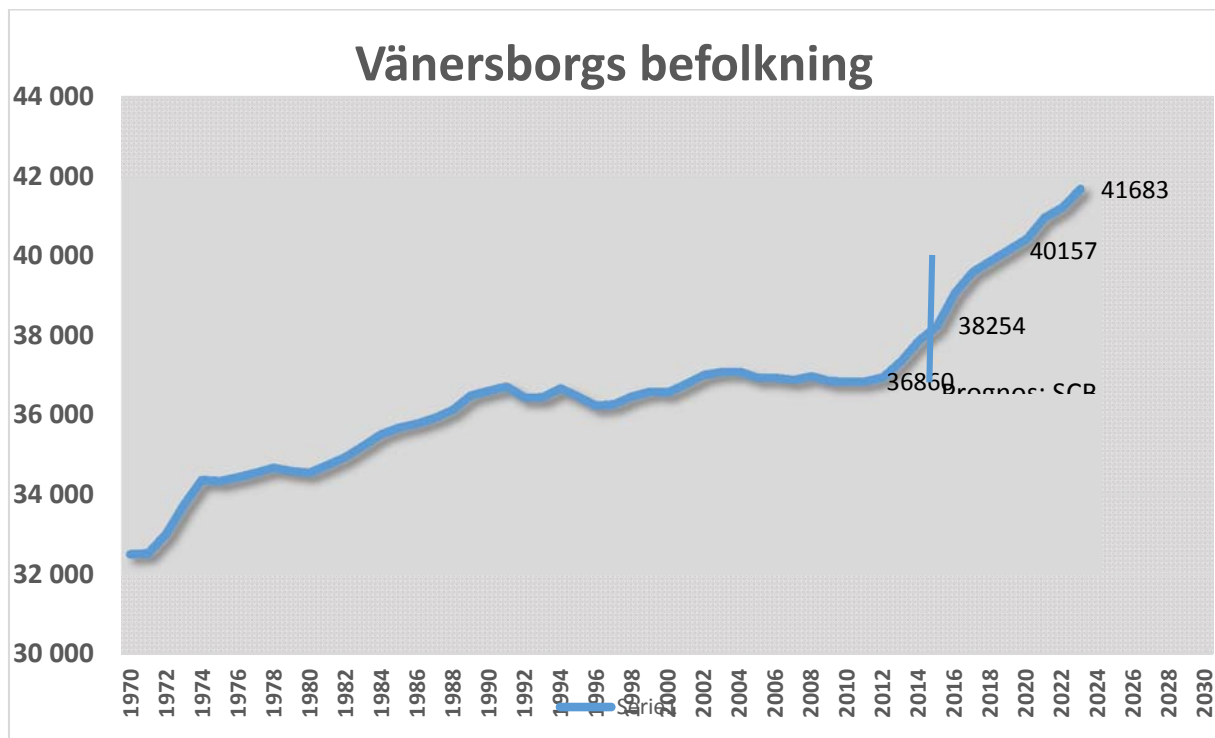
Prognosen visar en ökning av befolkningen med ca 3 500 invånare fram till år 2026. Då prognosen bland annat grundar sig på ett visst bostadsbyggande förutsätts att byggandet av bostäder i Vänersborg tar fart. Prognosens befolkningsökning motsvarar ett bostadsbehov på ca 140 bostäder per år. I detta är ingen hänsyn tagen till hushållssplittring.

Årets prognos är osäker då befolkningstillväxten till stor del avgörs av boende på Restad gård och i andra flyktingboenden med permanent uppehållstillstånd. Var väljer de att bosätta sig?

Nedan visas befolkningsutvecklingen sedan 1970 samt prognos för de kommande åren.

Den stora förändringen i början av 70-talet hänger ihop med kommunsammanslagningen. Det märks även tydligt att befolkningen legat ganska konstant mellan 2002 till 2012. Perioden 2012 – 2015 (tredje kvartalet) innebar för Vänersborgs del kraftiga befolkningsökningar, från 36 960 till 38 149 d.v.s. med närmare 1 200 personer.

Tabell: Befolkningsförändringar i olika åldersintervall 2014-2026

Ålder	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Förändring
0-4	2 231	2 235	2 258	2 324	2 384	2 390	2 421	2 442	2 456	2 465	2 470	2 471	2 469	11%
5-9	2 265	2 355	2 409	2 437	2 464	2 520	2 515	2 536	2 577	2 610	2 614	2 641	2 658	17%
10-14	2 104	2 176	2 235	2 324	2 395	2 462	2 536	2 585	2 601	2 615	2 664	2 660	2 679	27%
15-19	2 192	2 139	2 151	2 173	2 222	2 248	2 302	2 350	2 418	2 472	2 526	2 589	2 628	20%
20-24	2 345	2 324	2 290	2 292	2 286	2 231	2 190	2 188	2 184	2 202	2 216	2 246	2 271	-3%
25-29	2 121	2 224	2 243	2 344	2 380	2 356	2 335	2 314	2 289	2 265	2 242	2 225	2 225	5%
30-34	1 926	1 957	2 014	2 051	2 158	2 226	2 283	2 297	2 341	2 337	2 322	2 309	2 300	19%
35-39	2 034	2 060	2 074	2 086	2 113	2 154	2 168	2 209	2 220	2 280	2 326	2 370	2 381	17%
40-44	2 351	2 293	2 252	2 240	2 227	2 194	2 211	2 222	2 222	2 231	2 265	2 276	2 309	-2%
45-49	2 769	2 697	2 599	2 521	2 502	2 484	2 430	2 396	2 374	2 353	2 325	2 340	2 349	-15%
50-54	2 483	2 599	2 755	2 862	2 846	2 808	2 743	2 659	2 583	2 558	2 543	2 496	2 467	-1%
55-59	2 400	2 423	2 426	2 392	2 487	2 546	2 645	2 783	2 869	2 847	2 815	2 759	2 686	12%
60-64	2 318	2 301	2 288	2 369	2 358	2 390	2 410	2 415	2 380	2 457	2 510	2 599	2 721	17%
65-69	2 461	2 405	2 349	2 310	2 295	2 275	2 260	2 250	2 319	2 305	2 335	2 355	2 362	-4%
70-74	2 088	2 192	2 283	2 319	2 336	2 316	2 268	2 223	2 188	2 174	2 159	2 148	2 141	3%
75-79	1 571	1 617	1 651	1 718	1 825	1 878	1 971	2 052	2 084	2 098	2 084	2 048	2 012	28%
80-84	1 126	1 159	1 160	1 191	1 189	1 259	1 300	1 330	1 387	1 474	1 522	1 604	1 669	48%
85-89	707	700	722	716	730	743	767	773	797	797	848	880	902	28%
90-94	323	312	302	318	320	316	314	327	329	338	345	358	363	12%
95-99	69	82	83	83	81	77	76	74	79	80	79	79	83	20%
100-w	6	5	5	5	7	8	10	9	9	9	9	9	9	50%
Summa	37 890	38 254	38 550	39 077	39 606	39 880	40 157	40 433	40 705	40 968	41 219	41 458	41 683	10%

Tabellen visar förändringar i olika åldersintervall. Den förväntade bostadsproduktionen leder till inflyttning vilket påverkar att framförallt antalet barn, ungdomar och förvärvsarbetande förväntas öka. Vi vet idag att nya bostäder på kvarteret Krögaren (vid Quality hotell) byggs vilket frigör villor. I Hagaparken byggs radhus och 2016 påbörjas byggnation av hyresrätter i kvarteret Cypressen. Vad kommunen saknar är småhustomter samt hyresrätter. För närvarande finns inga lediga villatomter i centralorten.

Effekter av detta avspeglas i prognosen som visar ett ökat antal barn och ungdomar i åldern 0-14 år. Gruppen över 80 år ökar men detta är kunskap vi har sedan tidigare och stärker bara bilden av de förändringar vi kan förvänta oss inom dessa åldrar. Något trendbrott ses inte under prognosperioden.

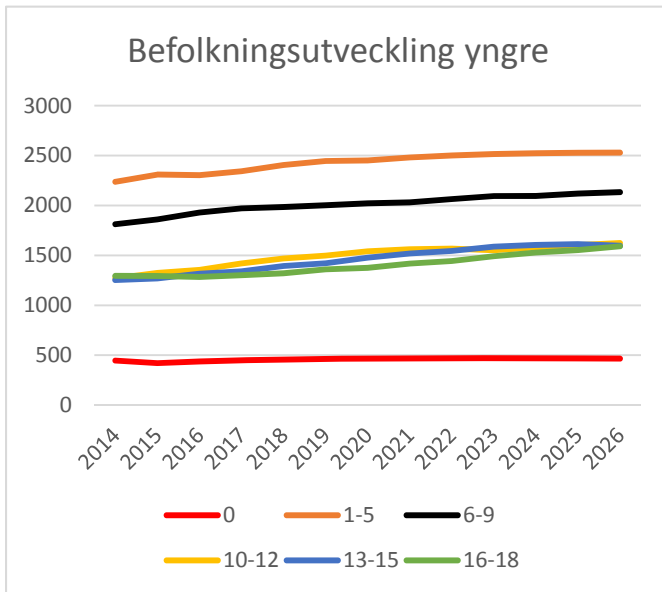
En viktig aspekt som en prognos inte kan ta hänsyn till är konjunkturförändringar som sker

snabbt. En hög arbetslöshet påverkar vår kommun. Den största risken är utflyttning medan det inte är säkert att inflyttningen påverkas då de som söker sig hit antingen har jobb här eller väljer att pendla till annan ort och ser fördelar med ett boende i vår kommun. Prognosen arbetas om varje år för att vara så uppdaterad som möjligt. Vår ambition med nya bostadsområden är att både kunna erbjuda kommunens invånare alternativ till sin nuvarande bostad och att få de som har försörjning att välja att flytta hit för de värden kommunen kan erbjuda.

Ett av årets problem har varit att prognostisera med tanke på effekterna av våra asylboenden och den anhörighetsinvandring detta medför vilket beskrivits ovan.

Med förbättrad infrastruktur och omflyttningar inom staden genom nybyggnation påverkas såväl befolkningens storlek som vår befolkningssammansättning och självklart måste vi planera för detta.

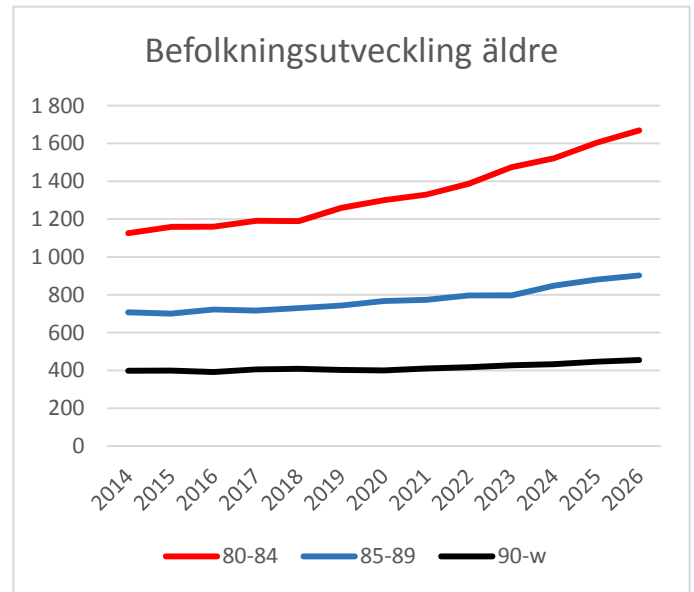
Diagram: Prognos för befolkningsutveckling av barn och ungdomar i olika åldrar

Diagrammet visar följande:

- Antalet födda barn är i stort sett konstant under prognosperioden.
- Antalet 1-5 åringar ökar med ca 10 % vilket motsvarar drygt 200 barn.
- Antalet 6-9-åringar ökar under prognosperioden med ca 15 % eller drygt 200 barn.
- Antalet ungdomar i åldern 10-12 år ökar med ca 20 % eller ca 300 personer.
- Antalet ungdomar i gymnasieålder ökar med ca 20 % vilket motsvarar drygt 300 ungdomar.
- Förändringarna påverkar både förskole- och skolverksamheten.

Diagram: Prognos för befolkningsutveckling av äldre

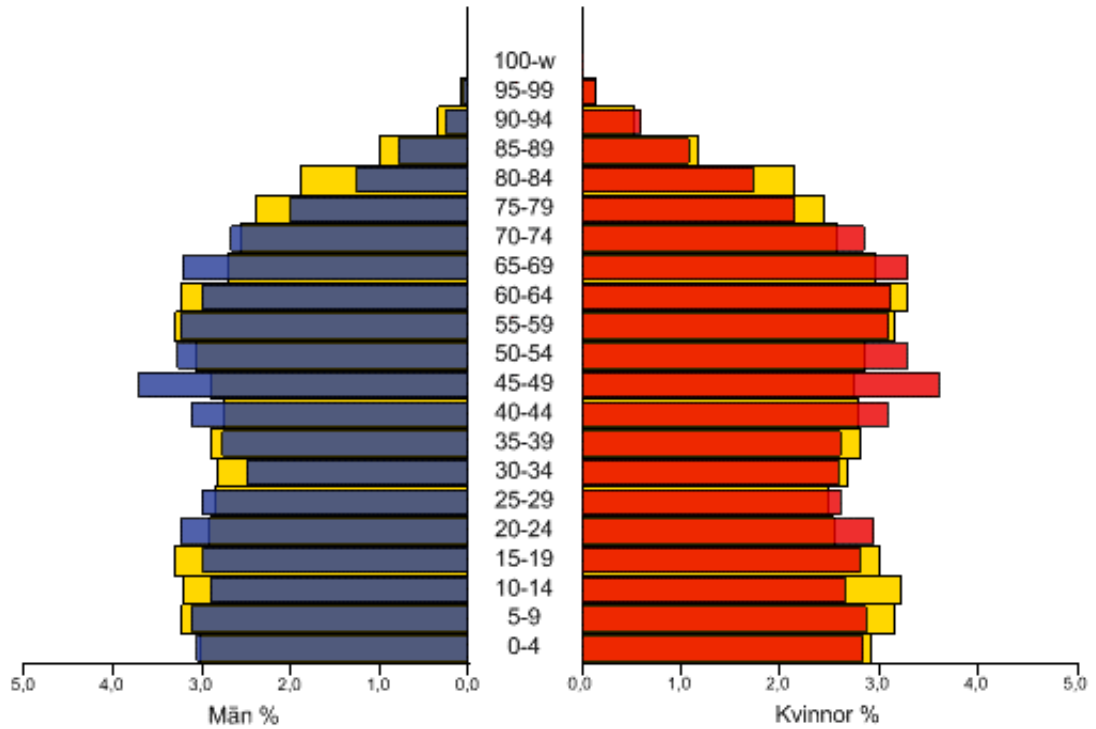

Diagrammet visar följande:

- Förändringen i de äldre åldersintervallen står för den absolut största ökningen i prognosen.
- Bland de äldsta (+90) sker en ökning med cirka 15 % fram till 2023 och för de som är 80-84 år är ökningen ca 40 %.

Denna ökning är på intet sätt unik för Vänersborgs kommun. Denna förändring är en utmaning att klara.

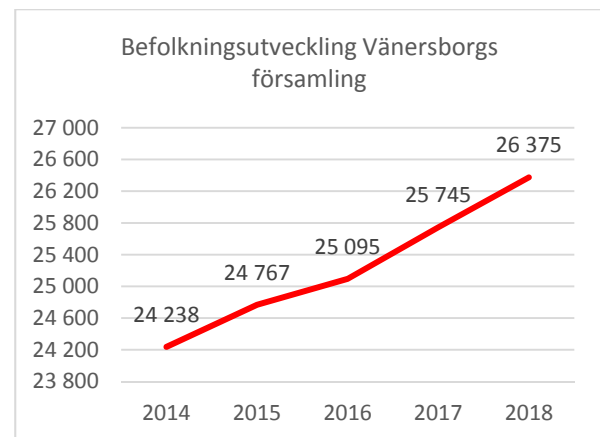
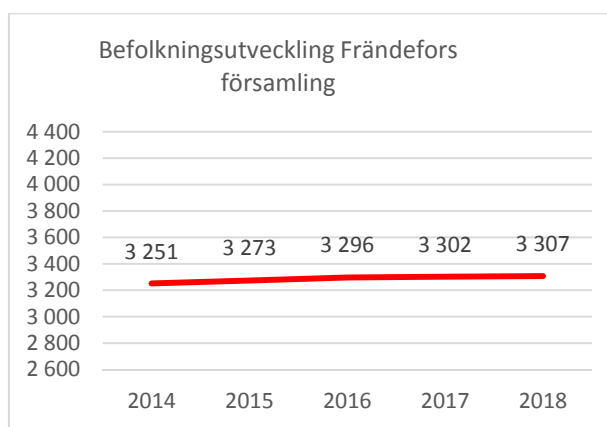
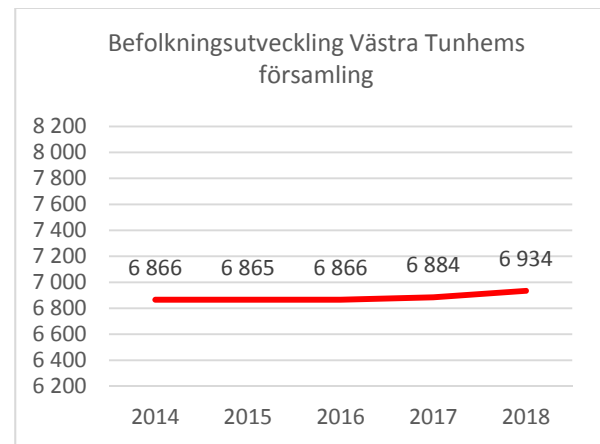
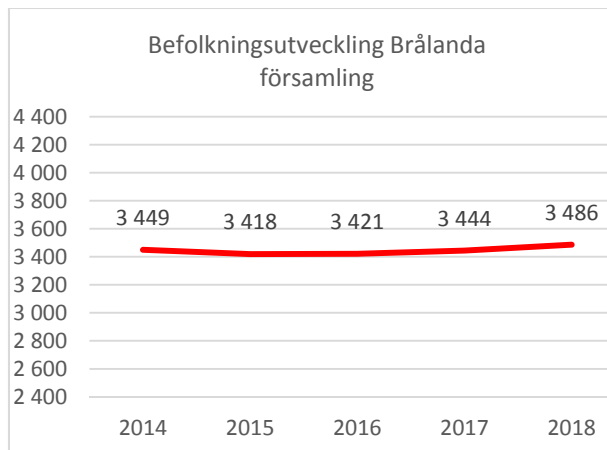
Befolkningspyramid 2014 jämfört med 2026

Bilden visar förändringar i befolkningens sammansättning. De underliggande fälten avser år 2026. I pyramiden syns tydligt ökningen av antalet i de äldre grupperna och en minskning av de i åldern 20-30 år, d.v.s. delar av de i förvärvsarbetande ålder.

Befolkningsprognosen pekar på en positiv utveckling av kommunen som helhet de kommande åren, men det finns skillnader mellan de olika kommundelarna. Utmaningen är att omsätta de detaljplaner som finns till konkreta bostadsprojekt. Lyckas inte detta de kommande åren kan vi i stället förvänta oss en stagnation av befolkningen i kommunen.

Diagram: Befolkningsutveckling i kommunens församlingar

Diagrammen visar Brålanda, Frändefors, Vänersborgs och Västra Tunhems församlingar och dess befolkningsutveckling. (Församlingar enligt SCB:s definition, vilket till exempel innebär att i Brålandas församling ingår även Gestads och Sundals-Ryrs församlingar.)

Till skillnad från förra årets befolkningsprognos visar samtliga diagram en positiv befolk-

ningsutveckling. Utbyggnaden vid Vänerkusten bidrar till att landsbygden ökar sin befolkning något. En orsak kan vara att fler permanentar sina fritidshus samt bygger nya hus då förutsättningar för detta har skapats genom utbyggnad av VA utmed Vänerkusten och då framför allt i Stigsberget, Bälingebo och Sjung-Sjung.

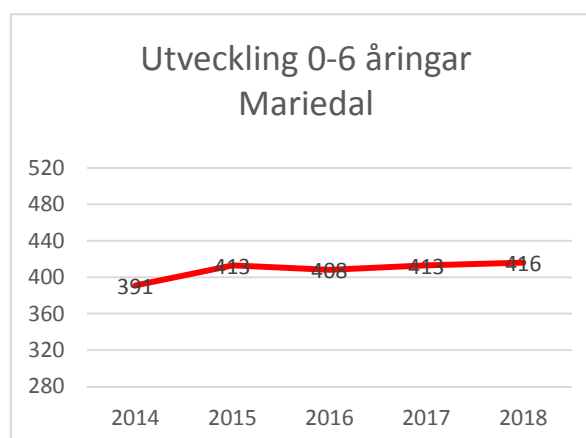
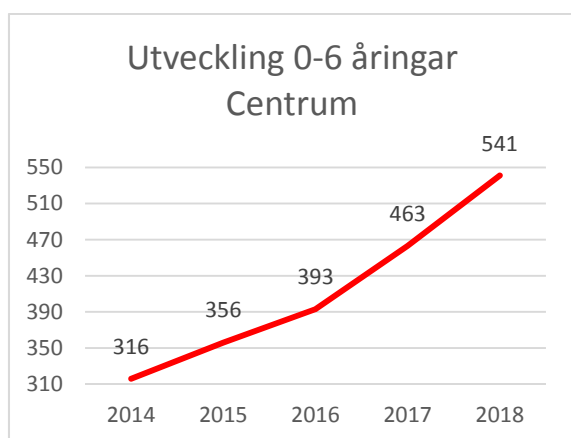
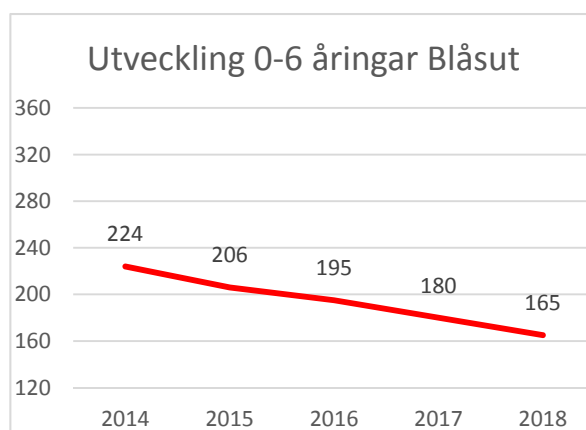
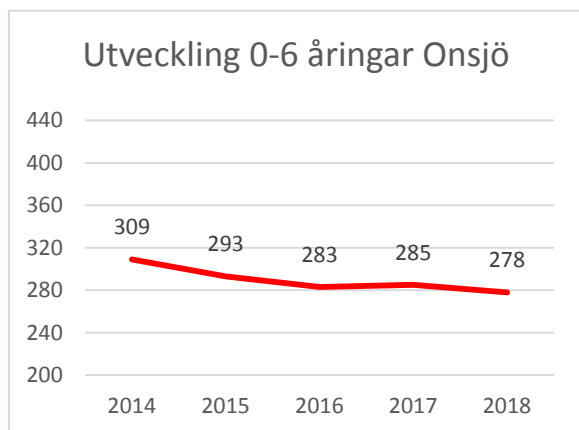
- Befolkningen i Vänersborg ökar både i tätorterna och på landsbygden
- Med utbyggt VA utmed Vänerkusten finns förutsättningar för fler åretruntboende utmed Vänerkusten (Frändefors).
- Fler boende kan behålla ett underlag för skolorna i Dalslandsdelen om de boende inte väljer skolorna i Vänersborgs tätort.

Skolområden

Utmaningen de kommande åren är inom de skolområden där det sker stora befolkningsförändringar. Detta gäller i områden med såväl vikande som ökande befolkningsunderlag. Områden som t.ex. Katrinedal har från ökning år från år ändrats till ett vikande underlag på

Blåsut skola. Detta är logiskt med tanke på att barnen från Katrinedal börjar bli äldre. Fördelningen mellan skolorna på Blåsut/Öxnared har också betydelse liksom att Botered byggs ut. Mariedal visar på ett ökande underlag och i centrala staden är ökningen kraftig.

Diagram: Befolkningsutveckling 0-6 år i olika delar av kommunen

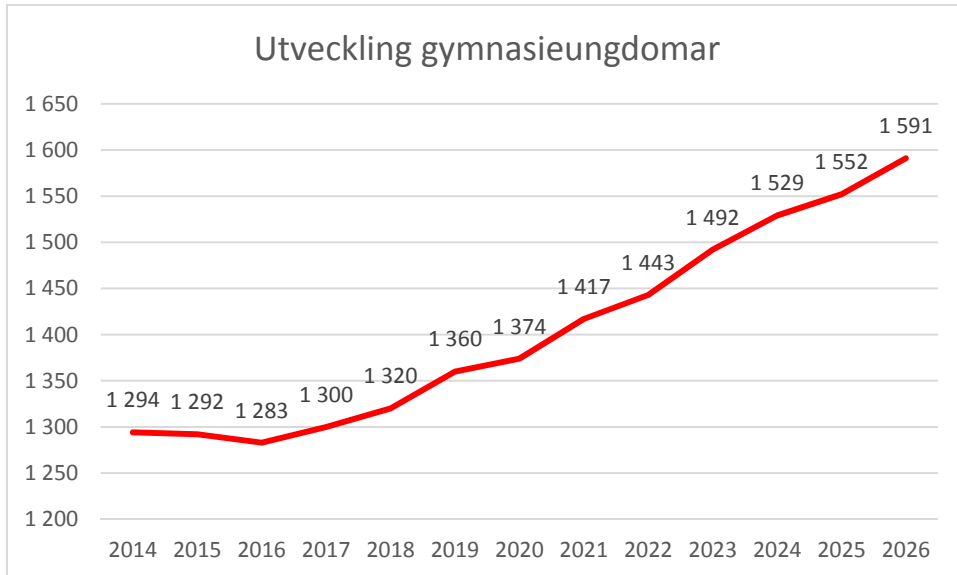

Diagrammet ovan visar att det inte bara är på landsbygden som det sker förändringar i befolkningen utan även i centralorten. Ovan visas hur 0-6 åringar förändras under prognosperioden på Mariedal, Blåsut, Onsjö och centrala staden.

I prognosen är det inlagt en viss nybyggnation utmed Vänerkusten till följd av utbyggnad av VA-system. Det troliga är dock att den byggnation som sker byggs på ca 10 minuters avstånd med bil från centrala Vänersborg "på landet men stadsnära". Då skolvalet är fritt är det svårt att bedöma vart eleverna söker sig.

Den största förändringen inom skolan har varit nedgången av antalet gymnasieungdomar. Sedan några år har vi passerat botten och underlaget ökar fram till 2026.

Diagram: Befolkningsutveckling av antalet gymnasieungdomar 2014-2026

Omvärldsanalys

Strategiska områden

Ekonomiska förutsättningar

Här presenteras en lägesrapport om hur ekonomin ser ut idag, men också en bedömning om hur det kan tänkas se ut de närmaste åren - i världen, i Sverige, i de svenska kommunerna och slutligen i Vänersborgs kommun. Dessutom förs en diskussion om Vänersborgs kommun har en god eller dålig ekonomi, vilket åskådliggörs i fyra diagram.

Ekonomin i världen

SKL (Sveriges Kommuner och Landsting) skriver i sin *ekonomirapport från oktober 2015* att den internationella återhämtningen har, totalt sett, varit relativt trög. Ett undantag är USA där ekonomin växer i hygglig takt och där utvecklingen på arbetsmarknaden har varit stark. Också i Storbritannien och Tyskland utvecklas arbetsmarknaden starkt. På andra håll i Europa har det gått väsentligt trögare. I tillväxtländer som Ryssland och Brasilien är utvecklingen mycket svag. Även i Kina gnisslar det betänkligt vilket visar sig i fallande kurser på den kinesiska börsen.

Låga priser på olja och gas har också en negativ inverkan på våra grannländer. För Norge, som är en betydande exportör av olja och gas, dras nu offshoreinvesteringar ner väsentligt. Finland påverkas indirekt genom den svaga utvecklingen i Ryssland och fallet i den betydelsefulla exporten dit. Även om tillväxten gradvis förbättras i Danmark så innebär detta att

utvecklingen i våra tre grannländer, som tillsammans tar emot ungefär en tredjedel av svensk export, sammantaget blir mycket svag i år. Det blir dock något bättre 2016.

BNP-tillväxten i Storbritannien ligger stabilt på 2,5 % och tillväxten i en rad väst- och centraleuropeiska länder är på väg upp mot 2 %. I Tyskland, som vid sidan om Norge är vår viktigaste exportmarknad, beräknas BNP öka med 1,7 % 2015 och 2,0 % under 2016. Det ekonomiska läget i euroområdet försvagades under hösten 2014. Året inleddes med en kvartalstillväxt av BNP på 0,5 %, medan de två följande kvartalen endast växte med 0,1 % respektive 0,2 %. Krisen i Ukraina och de handels sanktioner med Ryssland som följt påverkade, liksom den svagare tillväxten i Kina och tillväxtekonomierna. Tyskland, som förväntas vara motorn i euroområdet, har på grund av den låga aktiviteten hos dess handelspartners tappat fart. BNP-tillväxten för världen som helhet beräknas till 3,3 % år 2015 och 3,7 % år 2016 (3,5 % år 2014).

Ekonomin i Sverige

Den svenska ekonomin befinner sig sedan ett par år tillbaka i en konjunkturåterhämtning. Inhemsk efterfrågan växer snabbt och BNP beräknas såväl i år 2015 som nästa år öka med drygt 3 %.

Tabell: Nyckeltal för den svenska ekonomin. Procentuell förändring om inte annat anges

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
BNP*	2,4	3,2	3,4	2,6	2,3	2,1
Sysselsättning, timmar	1,8	0,9	1,6	1	0,9	0,6
Relativ arbetslöshet, nivå	7,9	7,4	6,7	6,3	6,2	6,2
Timlön, nationalräkenskaperna	1,9	3,0	3,2	3,4	3,5	3,6
Timlön, konjunkturlönestatistiken	2,6	3,0	3,2	3,4	3,5	3,6
Konsumentenpris, KPIX	0,2	0,5	1,4	1,8	1,9	1,9
Konsumentpris, KPI	-0,2	0,1	1,4	2,9	3,1	2,9
Realt skatteunderlag	1,4	1,9	2,7	1,2	0,7	0,8

*Kalenderkorrigerad utveckling

Tillväxten i den svenska ekonomin gör att sysselsättningen växer snabbt och arbetslösheten gradvis pressas tillbaka. I slutet av 2016 beräknas den svenska ekonomin nå konjunkturrell balans. Arbetslösheten har då nått ner mot 6,5 % och inflationstalen, enligt KPI, ligger nära 2 %. De följande åren, 2017-2019, drar höjda räntor upp tillväxttakten för KPI.

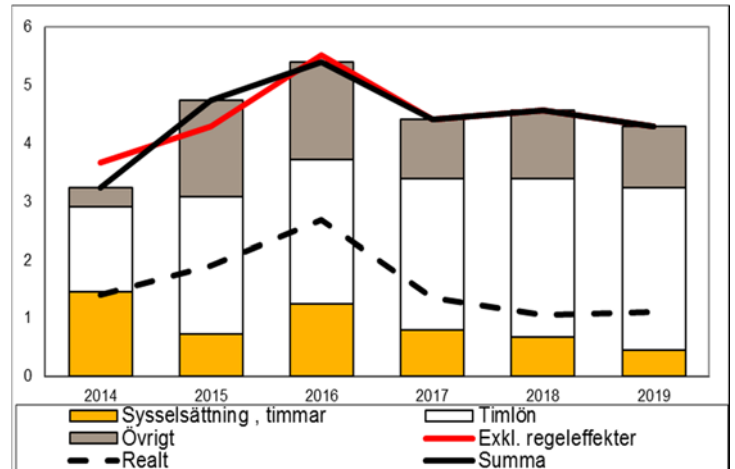
Även Konjunkturinstitutet (KI) anger i sin rapport från december 2015 att tillväxten är ovanligt stark i Sverige. Prognoser för tillväxten skruvas upp i år och nästa år. Regeringen uttrycker sig också om att svensk ekonomi är stark. Finansdepartementet höjer sin prognos för tillväxten för 2015 och räknar med en fortsatt tillväxt på 3,1 % år 2016 följt av 2,4 % år 2017. Samtidigt väntas arbetslösheten fortsätta minska.

Ekonomin i Sveriges kommuner

Sammantaget beräknar SKL ett resultat för kommunerna på 7 miljarder kronor år 2015. Då ingår en engångsintäkt på 3,5 miljarder från AFA försäkring. Det är sista året som kommunerna kan räkna med återbetalning från AFA. Justerat för engångsintäkten innebär det en försämring av resultatet med 6,5 miljarder jämfört med 2014. Bland de stora verksamheterna har kostnaderna för förskola, grundskola och hemtjänst ökat kraftigt under 2015. SKL konstaterar att flyktmottagandet har ökat under 2015 och kommer att fortsätta att öka de kommande åren. Under 2016 kommer de riktade statsbidragen att öka. Dessa motsvaras av ungefär lika stora kostnader. År 2019 motsvarar gapet mellan kostnader och intäkter över 1 krona i skattehöjningar.

Skatteunderlagsprognosen visar en topp under 2016. Det är arbetade timmar och pensionsinkomster som förväntas stiga så mycket att skatteunderlagstillväxten beräknas vara den största ökningen sedan år 2008.

Diagram: Skatteunderlagstillväxt och bidrag från vissa komponenter. Procent respektive procentenheter.

Källa: SKL

Den pågående konjunkturuppgången leder till att ekonomin kommer i balans 2016. Därefter ger visserligen extrajobben viss draghjälp åt sysselsättningsutvecklingen, men arbetade timmar väntas trots det inte öka lika snabbt som under konjunkturuppgångens slutfas. Efter 2016 beräknas också inkomsterna av arbetslöshetsersättningar minska och en snabbare ökning av grundavdragen. Det är de viktigaste förklaringarna till att skatteunderlaget växer långsammare från och med 2017.

God ekonomisk hushållning och ekonomi i balans innebär att kommunen måste upprätta en budget där intäkterna överstiger kostnaderna. Kommunen måste också ha reserver för att kunna möta oförutsedda kostnadsökningar, minskade intäkter och behov av ytterligare investeringar. Med god ekonomisk hushållning menas också att dagens medborgare finansierar sin egen kommunala välfärd och inte skjuter upp betalningen till kommande generationer. Kommunen har fastställt mål kring god ekonomisk hushållning.

Ekonomin i Vänersborgs kommun

En förutsättning/ram för kommunens ekonomi är de mål som kommunfullmäktige fastställt om god ekonomisk hushållning. I den

gällande mål- och resursplanen 2016-2018 anges följande mål:

Inriktningsmål för ekonomin

- Nämnderna ska hantera beslutade budgetmedel rationellt och effektivt så att de gör mesta möjliga nytta för kommuninvånarna utifrån de uppgifter som kommunfullmäktige delegerat till dem.
- Kommunens tillgångar och skulder ska förvaltas på ett betryggande och effektivt sätt.
- Vänersborgs kommun ska i alla sammanhang eftersträva en välskött ekonomi. All verksamhet ska bedrivas i en anda av god ekonomisk hushållning och i enlighet med kommunfullmäktiges beslut om finansiella mål och ramar.

Finansiella mål

- Årets resultat bör uppgå till minst 1 % av skatter och generella statsbidrag. Långsiktigt bör resultatet uppgå till 2 %.
- Kassalikviditeten bör vara minst 50 %.
- Soliditeten bör förbättras.
- Ej skuldfört pensionsåtagande bör minska som andel av eget kapital.

Budget 2016

En annan förutsättning att utgå från är innevarande års budget. I 2016 års mål- och resursplan, som kommunfullmäktige fattade beslut om i juni 2015, är det ekonomiska resultatet budgeterat till +12 Mkr. Det innebär att det finansiella målet om ett resultat som bör uppgå till 1 % av skatter och generella statsbidrag (21 Mkr) inte uppnås. Soliditeten är år 2016 budgeterad till 49 %, vilket är 1 procentenhet lägre än budget 2015. Det innebär att målet om förbättrad soliditet inte heller uppnås.

Kommunfullmäktige beslutade att utöka nämndernas ramar i budet 2016. Det största tillskottet gavs till barn- och utbildningsnämnden som fick 9 Mkr till barnomsorg och grundskola. Socialnämnden fick 8 Mkr varav 5 Mkr till äldreboendet Gläntan. Kommunstyrelsens tillfördes 4 Mkr för IT-fibersatsning. Samhällsbyggnadsnämnden fick 3 Mkr liksom Kultur-

och fritidsnämnden. Medel för att finansiera effekter av 2016 års löneavtal budgeterades centralt.

Det ekonomiska utrymmet inför planperioden 2016-2018

Med anledning av det osäkra läget gällande befolkningsutvecklingen har SKL beslutat att inte publicera någon ny framåtsyftande skatteunderlagsprognos förrän i mars 2016, då de utgår ifrån att det kommer finnas en ny befolkningsprognos. Antalet invånare in Vänersborgs kommun, liksom i riket, beräknas öka jämfört med de kända prognoserna i samband med kommunfullmäktiges beslut om Mål- och resursplan 2016-2018. Det kan innebära ökade statsbidrag men då statens totala kaka ska fördelas på fler invånare är det inte givet.

Kommunen fick under hösten 2015 ett extra statsbidrag om 73,8 Mkr för den rådande flyktingsituationen. Pengarna är en del av regeringens extra ändringsbudget och får användas under 2015 och 2016. Kommunfullmäktige beslutade i december 2015 att 25 Mkr av det extra statsbidraget ska användas för att finansiera förvaltningarnas etableringskostnader under 2015. Det innebär att det ordinarie statsbidraget för etablering kan sparas inför kommande år. Kommunstyrelsens presidium gavs i uppdrag att, i dialog med företrädare för nämnder och förvaltningar, ta fram förslag för användningen av resterande 48,8 Mkr avseende 2016.

Fler invånare och den demografiska utvecklingen, med fler äldre, innebär ökat kostnadstryck på kommunen. Nu ökar också antalet barn och ungdomar i förskole- och grundskoleåldrarna. I Vänersborg beror det på prognostiserad inflyttning vilket till största delen hänger ihop med immigrationen. Även antalet gymnasieungdomar börjar öka. Det innebär fortfarande en viss osäkerhet vad gäller kostnader och verksamhet med det gymnasieförbundet, Kunskapsförbundet Väst. I bokslut 2015 aviserar förbundet om ett underskott och i budget 2016 behov av ökade resurser.

Inom verksamheten omsorg om funktionshindrade kommer det behövas fler boenden, då de stora ungdomskullarna lämnar skolan och vill flytta hemifrån. Det ställer krav på anpassade boenden samt på stöd i dessa.

Med fler invånare följer behov av investeringar. Det gäller förskolor, skolor och äldreboenden, men också i kommunens fritidsanläggningar. Bostadsbyggandet måste också stimuleras för att kunna ta emot nya invånare.

Kommunen planerar att göra omfattande investeringar i förskolor, skolor, fritidsanläggningar och särskilda boenden. Investeringar innebär ökade driftkostnader som påverkar det

- Ökat invånarantal.
- Anpassa verksamheterna och kostnaderna utifrån demografin.
- Skapa finansiellt utrymme för att kunna finansiera nödvändiga investeringar.
- Ett lågt budgeterat resultat i kombination med fortsatt stora behov i verksamheten ställer krav på prioriteringar.

ekonomiska utrymmet för verksamheterna. I budget 2016 planeras att investeras för 240, Mkr vilket överstiger kommunens skattefinansieringsnivå (summan av avskrivningar och årets resultat) med cirka 143 Mkr. Dessutom återstår investeringar som var planerade under 2015 men som till stor del kommer att genomföras under 2016. Det innebär att kommunen måste ta nya lån för att finansiera den stora investeringsvolymen.

Socialnämndens prognostiserade underskott om -21 Mkr i bokslut 2015 (Delårsrapport augusti 2015) vilket ställer krav på kommande års budgetutrymmen.

Finansiell profil

Har Vänersborgs kommun en god eller dålig ekonomi? För att besvara frågan måste kommunens ekonomi ställas i relation till något annat. Ett sätt att besvara frågan är att göra

jämförelser med andra kommuner. Kommunforskning i väst (KFI) har sedan 90-talet tagit fram finansiella jämförelser mellan kommunerna. Metodiken presenteras kortfattat i faktarutan nedan.

<p>Kommunforskning i väst (KFI) har tagit fram jämförande finansiella profiler för kommunerna. Utifrån åtta finansiella nyckeltal avseende kapacitet på lång och kort sikt, risk och kontroll görs en betygsättning av varje kommun i relation till genomsnittet i länet.</p> <p>I diagrammet nedan presenteras den finansiella profilen grafiskt genom den heldragna linjen. Betygsättningen sker i en skala 1-5 utifrån bokslut 2012. Betyget 5 är bäst och betyget 1 är sämst. Betyget 3 utgör det genomsnittliga betyget i länet.</p>	Nyckeltal i den finansiella profilen	
	Mått	Förklaring
	Skattesats	En låg skattesats anses positiv eftersom kommunen då lättare kan höja skatten.
	Soliditet	Självfinansieringsgrad. Eget kapital i procent av summa tillgångar.
	Finansiella nettotillgångar	Finansiella tillgångar - finansiella skulder i relation till kommunens nettokostnader. Speglar medellång betalningsberedskap.
	Kassalikviditet	Finansiella tillgångar i procent av kortfristiga skulder.
	Budgetföljsamhet	Budgetavvikelse för verksamhetens nettokostnader, kr per invånare.
	Resultat före extraord. poster	Resultat i kr per invånare.
	Genomsnittligt resultat -3 år	Genomsnittligt resultat i kr/invånare.
	Skattefinansiering av investeringar	Andel av investeringar som är finansierade av avskrivningar och årets resultat.

Vänersborgs kommun har en något sämre finansiell profil än genomsnittet i riket. Det är tre värden som är sämre än genomsnittet. *Budgetföljsamheten* och *Genomsnittligt resultat för 3 år* är sämre i Vänersborgs kommun än genomsnittet i riket. *Skattenivån* är också sämre då Vänersborgs kommun har högre

skatt än genomsnittet. Dock har det värdet förbättrats jämfört med andra, vilket beror på att andra kommuner har höjt sin skattesats, vilket Vänersborg inte gjort de senaste åren. För övriga finansiella nyckeltal är nivån genomsnittlig för Vänersborg.

Spindeldiagram: KFI – Vänersborgs finansiella profil 2012-2013

Om den finansiella jämförelsen enbart hade fokuserat på resultat och soliditet och kommunerna i Västra Götaland grupperades och rangordnades efter detta i en matris, så blir

den övergripande bilden densamma. Vänersborg hamnar i en mellangrupp och har i jämförelse med övriga kommuner i länet varken stark eller svag finansiell ställning.

Matrisdiagram: KFI – Kommunerna i Västra Götaland och Halland rangordnas efter resultat och finansiell ställning 2014.

	Stark finansiell ställning (En soliditet som var starkare än 20% under 2014 *)	Varken stark eller svag finansiell ställning (En soliditet som låg mellan 0 till 20% under 2014 *)	Svag finansiell ställning (En soliditet som var svagare än 0% under 2014 *)
Starkt resultat (Resultatet var högre än 2% av verksamhetens bruttokostnader under perioden 2012-2014)	Halmstad Herrljunga ↑ Härnäs ← Kungsbacka Laholm ← Mark Mölnådal Skövde Strömstad Tibro ← Ulricehamn Varberg	Ale Borås → Falkenberg Falköping Hjo Karlsborg ↑ ← Kungälv Tanum Uddevalla	Färgelanda Gullspång Mellerud Stenungsund ↑ Tjörn
Varken starkt eller svagt resultat (Resultatet låg mellan 1%-2% av verksamhetens bruttokostnader under perioden 2012-2014)	Tidaholm Vara ↓	Allingsås Bengtstors Bollebygd Dals-Ed Essunga Göteborg ↓ Götene Lerum ↑ Partille Skara Trollhättan Töreboda ↑ Värgårda Vänersborg Öckerö	Grästorps Hylte ↑ Marlestads Munkedal
Svagt resultat (Resultatet var svagare än 1% av verksamhetens bruttokostnader under perioden 2012-2014.)	Lidköping Sotenäs ↓	Svenljunga Tranemo Töreboda	Lilla Edets Lysekils Örust ↓ Åmål

* Soliditeten innefattar samtliga pensionsförpliktelser.

Ordförklaringar:

Balanskrav: Innebär att intäkterna ska vara större än kostnaderna, det vill säga att resultatet ska vara positivt. Det är en miniminivå för att ha en god ekonomisk hushållning.

BNP: Bruttonationalprodukten är värdet på alla varor och tjänster som produceras i ett land under en viss period. BNP är det vanligaste måttet att beskriva ekonomisk tillväxt.

Skatteunderlag: Det är summan av statens och kommunernas skatteinkomster och består av personers och företags beskattningsbara inkomster och personers förmögenheter.

Soliditet: Anger hur stor del av kommunens tillgångar som är finansierade med egna medel. Resten är finansierade med lån.

Tillväxtekonomier: Länder med hög tillväxt i Afrika, Asien, östra Europa och Sydamerika.

Arbetsmarknad

Den framtida arbetsmarknaden kommer i allt högre grad att kännetecknas av tanke och innovationer vilket skapar nya yrkeskategorier. Samtidigt finns ett stort behov av arbetskraft inom mer traditionella områden som vård och skola. Gamla ”hederliga” hantverk och jobb inom jordbruk kan komma som en motreaktion mot T-samhället.

Trender och drivkrafter

Globala, regionala och kommunala utmaningar - Tankesamhällets framväxt

Enligt flera analysföretag som t.ex. Kairos Future, växer ett nytt samhälle fram, ”T-samhället”. T:et står för tänkande och tankar. Att vara nära till tankar, idéer och innovation har aldrig varit viktigare än nu.

T-samhället grundas på tre faktorer:

- närhet till kunskap- och innovationsnoder
- uppkoppling mot dessa noder
- samt att verkligt värde skapas av förmågan att se vad som går att göra av detta, det vill säga knyta ihop och skapa nya affärsidéer.

Utvecklingen mot T-samhällen förstärks av faktorer som globalisering, ny snabbare teknik/IT, sociala medier med mera.

Från arbetsmarknadsregioner till arbetsmarknadsnätverk

Allt sedan 1960-talet har industrin backat som skapare av sysselsättning. Istället är det kunskaps- och tjänstesektorn som skapar sysselsättning vilket är en av de processer som leder fram till tankesamhället. Samtidigt specialiseras både företag och individer alltmer vilket för människorna leder till att det blir allt viktigare att hitta rätt företag och rätt plats för att få jobba inom sin specialisering. Det kan leda till ökad benägenhet till pendling vilket vi kan se i växande arbetsmarknadsregioner. Detta kan leda till att kraven på uppkoppling mot resurserna stiger. Orter och regioner kopplar sig till andra orter och regioner och företagen

kopplar sig till kunder, samarbetspartners, högskolor med flera.

Traditionellt har man sett regioner som geografiska arbetsmarknadsregioner inom vilka man arbetspendlar. Problemet ligger i att man fokuserar på sina regiongränser och frågan om man finns innanför eller utanför gränsen. Istället kan man se regioner som ett nätverk av pendlingsrelationer. Geografin idag ersätts alltmer av relationer. Ekonomisk integration blir mer och mer betydelsefullt. Använder vi ett nätverksperspektiv och konstruerar en karta byggd på styrkan i pendlingsrelationer framträder en annan bild – arbetsmarknadsnätverket. Pendlingsrelationer, inklusive veckopendling och distansarbete, är en stark indikator på ekonomisk integration.

Koncentration och specialisering

Denna ökande specialisering leder också till ökade krav på ”matchning” mellan kompetens och uppgift. Arbetsgivare söker lokalisera sig nära kompetenskällor som högskolor och universitet. Summan av de två processerna leder till en snabb koncentration av människor och företag till ”heta regioner” vilket kan leda till ökad urbanisering.

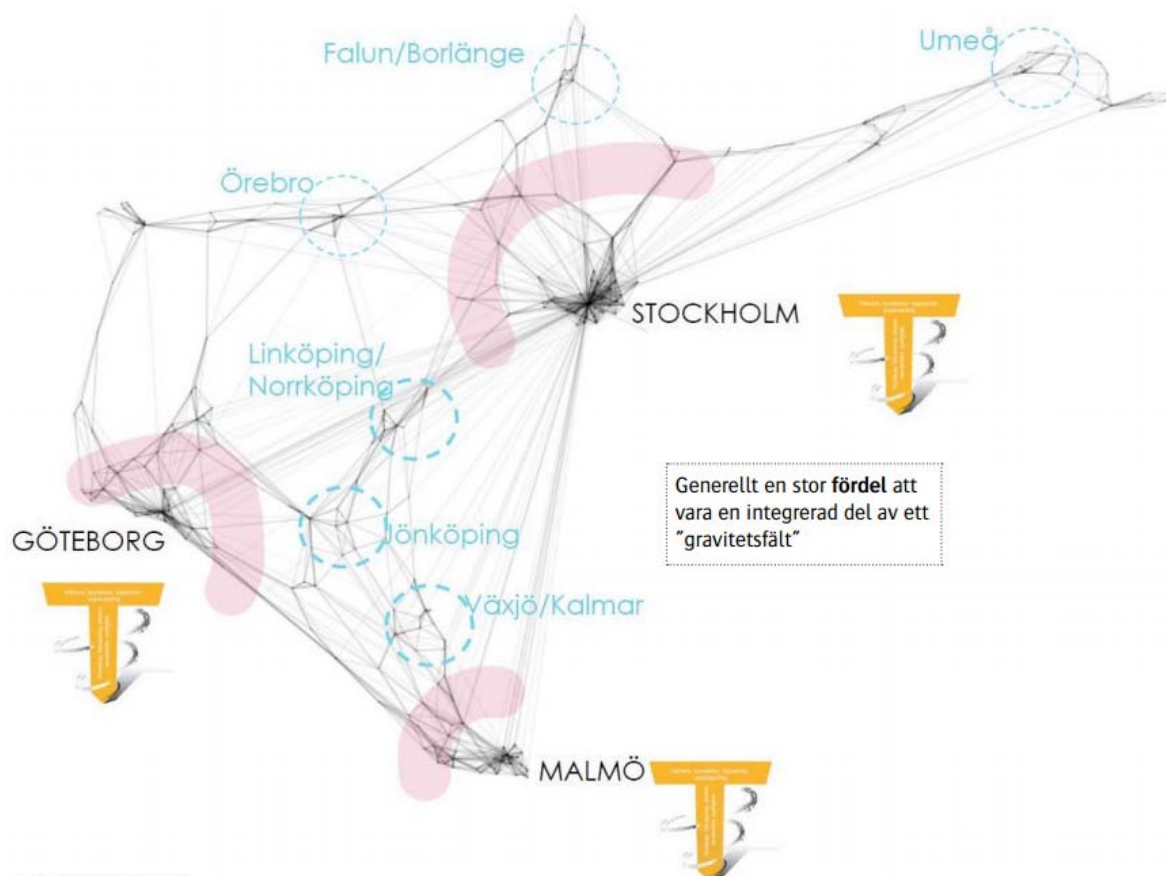
Kunskapen och tänkandet i T-samhället blir alltmer en större del av tillväxten och värdeskapande i Sverige och andra länder, framhåller Kairos Future. När människorna blir mobila sjunker vikten av att vara fysiskt närvarande samtidigt som vikten av att vara ekonomiskt och idémässigt sammankopplad ökar. Precis som människor ingår i produktionssystem så ingår enskilda orter och kommuner i större idé- och produktionssystem som är mycket mer än geografiskt betingade.

Nätverksperspektiv

Genom arbetsmarknadsnätverket som utgångspunkt får vi en mer realistisk bild av Sverige idag. Nätverket visar att tätast är de tre storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och

Malmö med viss pendlingsintensitet till Värmland, Dalarna och Norrbotten. Samtidigt visar kartan vilka kommuner som är isolerade. Modellen med arbetsmarknadsnätverk sätter fokus på det för kommuner viktigaste samspelet, arbetsresor. Kommunen kan se sig själv i

sin omvärld och kan föra en strategisk dialog kring specialisering och utvecklingsstrategi. Vilka kommuner är knutpunkter? Vilka är förutsättningarna för olika kommuner? Var sker förtätningar? De är centrala frågor att ställa sig när det gäller arbetsmarknadsnätverk.

Bildkälla: Kairos Future

Arbetsmarknadsnätverket presenterar en Sverigebild som på många sätt mer "korrekt" än en vanlig karta. En karta kan lätt skapa illusioner om vilka områden som är eller borde vara tätt integrerade. Orter kan också verka mer eller mindre centrala eller isolerade än de egentligen är.

Arbetsmarknadsnätverket visar vilka kommuner som verkligen är isolerade från omgivningen vilka som bildar integrerade regionala system och vilka som inte gör det. Det visar också var det finns oväntat starka eller svaga förbindelser, vilka orter som utövar dragningskraft på sin omgivning och vilka som hamnar i

skuggan av andra. Den geografiska Sverigekartan går att känna igen, men den är grovt förvriden. De tre storstadsregionerna är myrstackar av intensiv aktivitet och länkande. Norrland är hoptryckt till en smal remsa.

På längre sikt: Robotik, artificiell intelligens och det automatiserade samhället

Robotiken blir alltmer avancerad inom industrin och i såväl tjänstesektorn som enskilda hushåll i högutvecklade länder gör robotar nu entré. Bland exemplen kan nämnas undervisningsrobotar i skolor i Sydkorea och robotar som matar, lyfter och underhåller inom äldreården i Japan. Även finansiella robotar ökar i omfattning och komplexitet. Denna utveckling

kan initialt medföra minskad sysselsättning då automatiseringens utveckling går snabbare än skapandet av nya arbetstillfällen.

Nya yrkeskategorier

Samtidigt uppstår efterfrågan på arbetskraft inom nya yrkeskategorier (exempelvis drönarpiloter, telekirurger, hälsonavigatörer, spelifieringsexperter), vilket visar på behovet av kompetensutveckling och anpassning av utbildningssektorn.

Traditionell varuproduktion effektiviseras (genom automatisering, 3D-printing och annan teknik) och behovet av lågutbildad, billig arbetskraft minskar. Även många avancerade tjänster automatiseras vilket leder till en minskad efterfrågan även på högutbildad arbetskraft inom vissa områden, men samtidigt högre efterfrågan inom digitala processer som understödjer artificiell intelligens och robotik.

... men också stort behov av mer traditionella

Välfärden har stora rekryteringsbehov. Nya beräkningar från Sveriges Kommuner och Landsting visar att det skulle behövas närmare 530 000 nya medarbetare den närmaste tioårsperioden för att ersätta dem som går i pension och för att möta ökade behov av välfärd när befolkningen växer och blir äldre. Detta innebär att det inte bara handlar om att ersätta arbetskraft.

Behovet av att rekrytera nya lärare, forskollärare och fritidspedagoger till skolan är stort de närmaste fem åren, enligt en rapport från Skolverket. 70 000 heltidstjänster behövs enligt Skolverkets uppskattning, men rekryteringsbehovet kan stiga till 80 000 beroende på hur många som stannar i yrket. Ska behoven mötas måste dubbelt så många lärare examineras fram till 2019 jämfört med dagens nivåer.

Det räcker troligen inte med att ersätta arbetskraft utan en omfattande nyrekrytering är också nödvändig. Dessutom gäller det att skapa förutsättningar för att personalen blir kvar i sina yrken.

Trender och mottrender

Trender har ofta mottrender och i T-samhällets framväxt kan även "gamla" hantverksyrken som murare, plåtslagare, timmerman etc. ha en plats som en sorts motvikt. Framtidens jordbruk ska försörja och mätta en växande befolkning, bidra till ett hållbart nyttjande av jordens resurser och dessutom anpassas till ett föränderligt klimat. Det är en stor utmaning som kräver nya förhållningssätt. Inom detta område kommer troligen efterfrågan att öka på arbetskraft med utbildning och kunskap inom ekologiska odlingsmetoder.

Det har kanske aldrig varit viktigare än nu att ungdomar har möjlighet och motivation att slutföra sina studier för att kunna ha en plats arbetsmarknaden.

Lokal analys

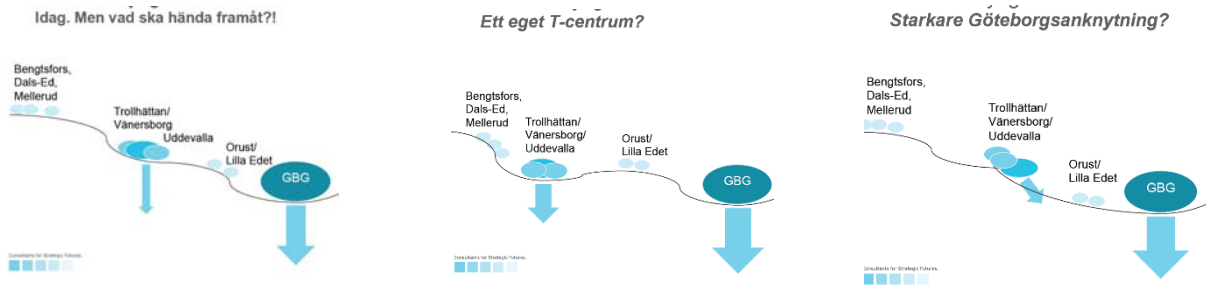
T-samhället på lokal nivå

Omvärldsanalysen på området arbetsmarknad visar på en utveckling för tankesamhället och de möjligheter som det för med sig. Hur Vänersborgs kommun ska förhålla sig till det är frågor som är viktiga på flera plan.

I en studie som Kairos Future gjort för fyrbodal presenteras tre olika scenarios för hur fyrbodal kan utvecklas med avseende på "T-kraft" (presenteras i bilderna nedan). I studien läggs fokus på hur Vänersborg, Trollhättan och Uddevalla kan öka sin "tyngd". Pilarna symboliserar T-tyngden i form av vektorer som är bredare efter som vikten ökar. Pilarna visa också på riktning. Vart är vi på väg?

De vägar som Kairos Future visar på är att antingen skaffa sig större "T-kraft" och bilda en egen nod eller att stärka anknypningen mot Göteborg. Vänersborgs kommun ligger bra placerad inom det "kraftfält" om Göteborg genererar.

Vänersborg: Vart är vi på väg? Vart vill vi?

Stora behov inom traditionella yrken

Kommunens attraktivitet som en plats där man vill bo har ofta en stark koppling till arbetsmarknad, både på orten och inom pendlingsavstånd.

Eftersom arbetsmarknaden i Vänersborgs kommun domineras av vård/omsorg, utbildning och offentlig förvaltning är alla faktorer som kan positivt påverka rekrytering av inom dessa områden viktiga. Inom social service, som bl.a. har ansvar för att ta hand om ensakommande barn och ungdomar, finns ett stort behov av socialsekreterare och vårdpersonal, inom skolan är behovet av lärare på olika nivåer stort. Den rådande flyktingsituationen ställer kommunens organisation inför ytterligare stora utmaningar.

Vänersborg: Av största vikt att skapa förutsättningar för att få människor att vilja jobba inom dessa områden inom Vänersborgs kommun.

Politiska åtgärder på riksnivå som kan påverka arbetsmarknaden lokalt

I budgetpropositionen för 2016 föreslår regeringen bl.a. åtgärder mot långtidsarbetslöshet

- Nya möjligheter till yrkesutbildning i bristyrken vid folkhögskola
- Studiemotiverande kurser på folkhögskola permanentas
- SFI-studier förlängs från sex till tolv månader
- Möjlighet till deltidstudier i sex månader

Flyktingsituationen skapar för närvarande mycket stor efterfrågan på personal inom bl.a. social service. Politiska beslut om hur tex. ensakommande barn och ungdomar ska tas om hand kan påverka detta.

- Att vara medvetet om trender och drivkrafter och dess inverkan på lokal nivå
- Att möjliggöra och stimulera sysselsättning för alla
- Att göra Vänersborgs till en kommun där man vill bo och/eller arbeta
- Att arbeta för den roll kommunen ska ha i T-samhället.
- Att stimulera rekrytering till arbeten inom socialtjänst och skola

Attraktiv arbetsgivare

I Sverige pågår ett generationsskifte på arbetsmarknaden då den antalsmässigt stora fyrtio-talistgenerationen ska ersättas av yngre personer. Utmärkande för den yngre generationen är att den präglas av individualism, tror inte på samma sätt på auktoriteter och inte minst är de rörliga i sina värderingar och beteenden. Trots detta anser de unga att människor gynnas mer av samhälleliga lösningar än att var och en sköter sitt och värderar anställningstrygghet högt.

Utöver generationsskiftet står Sverige också inför en ökad befolkningsmängd genom invandring. Detta innebär att den kommunala sektorn är i behov av fler tjänster inom framför allt skola, barnomsorg och socialtjänst.

Fler ungdomar utbildar sig och flyttar till högskole-, universitets- eller storstäder samtidigt som pendlingen har ökat markant sedan början av 1990-talet. Idag pendlar nästan en tredjedel av de förvärvsaktiva i Sverige. Ökningen är en konsekvens av förändrad arbetsmarknad, t.ex. framväxten av T-samhället (se avsnitt Arbetsmarknad) och förbättrad infrastruktur. Människor har successivt accepterat allt längre pendlingsavstånd för att kunna kombinera bra arbete med bra boende. Utmaningen blir att locka och behålla kompetenta medarbetare i konkurrensen med arbetsgivare på pendlingsavstånd.

För en kommun blir det därför allt viktigare att kunna lyfta fram det genuina, att kommunen i något avseende är unik, syns och hörs. Vi måste visa på hur Vänersborgs kommun kom-

mer att se ut och hur den är att leva och arbeta i, för att vara en attraktiv arbetsgivare. Vi behöver visa att vi är en trygg, stabil och långsiktig arbetsgivare med en kärnfull verksamhetsidé utifrån en vision och värdegrund. En arbetsgivare som gör medarbetarna delaktiga, som stödjer, utvecklar och tillvaratar medarbetarnas innovationskraft och kompetens.

Idag och i framtiden är personliga nätverk och social kompetens allt viktigare för att nå framgång på arbetsmarknaden. Vi behöver därför satsa på att använda alternativa arbetsformer såsom nätverk och projekt samt uppmuntra alla former av kompetensutveckling. Inte minst behöver vi visa på en mångfald och tydlighet avseende utvecklingsmöjligheter i kommunen.

Framåt finns ett rekryteringsbehov inom skola, socialtjänst samt inom tekniska områden. Rekryteringsbehovet beror främst på en ökad konkurrenssituation med den privata marknaden, den åldrande befolkningen, stora pensionsavgångar samt det ökande antalet nyanlända. Vi ser även ett stort rekryteringsbehov till chefstjänster inom samtliga förvaltningar i kommunen. Att hitta rätt chefer och ge dem rätt förutsättningar att bedriva ett bra ledarskap och verksamhetsutveckling blir viktiga framgångsfaktorer för Vänersborgs kommun. I Personalekonomisk redovisning återfinns mer ingående information om personalomsättningen i kommunen. Där finns statistik om exempelvis avgångsorsaker och rekryteringar. (Se kommunens hemsida.)

- Visa på det unika med Vänersborgs kommun som arbetsgivare.
- Möta det ökande behovet av kommunala tjänster i takt med befolkningsökningen.
- Arbeta i nya alternativa arbetsformer såsom nätverk och projekt.
- Viktigt att medarbetarnas innovationskraft stöds och utvecklas.

Miljö

Många stora tekniksprång har tagits som gör det allt billigare med miljövänlig teknik för allt fler människor. LED-lampor och solceller är sådana exempel och ett något dyrare exempel är laddbara bilar. 2015 fanns ca 15 000 elbilar i Sverige vilket är en ökning sedan förra året med närmare 90 %. För att ge bättre förutsättningar för elbilar krävs att det i kommunen finns en bra laddinfrastruktur med både långsam-, semi och snabbbladdningsmöjligheter. Behovet av långsamladdning finns främst vid bostäder och arbetsplatser varför det är viktigt att informera om frågan vid byggnation av flerbostadshus och i kontakter med näringslivet. När det gäller kemikalier finns fortfarande ämnen i samhället som är dåligt analyserade vad gäller den effekt dessa har tillsammans med andra kemikalier. Den så kallade cocktail-effekten som uppstår i våra kroppar när vi utsätts för dessa blandningar riskerar framförallt att påverka barn och unga då dessa är mer känsliga för kemikalier än vuxna. Det är främst de organ som inte är färdigutvecklade som hjärnan, hormonsystemet och immunsystemet som riskerar att påverkas. För främst förskolor men även skolor är en strategi för att så långt det är möjligt få bort kemikalier som är osäkra från den miljön viktig.

Energi

Sedan 20 år tillbaka har energianvändningen i Sverige varit i stort sett oförändrad men nu syns en svag minskning. Numera utgörs dessutom en tredjedel av energikällorna av biobränslen, vind och vatten mot en fjärdedel 1995. Den lilla minskning av energianvändning som skett de sista åren har främst skett inom transportsektorn. Sedan 2007 har transportsektorns energianvändning minskat med närmare 10 %. Under samma period har mängden biodrivmedel ökat så att dessa nu utgör 12 %. Tillsammans medför detta en rejäl minskning av koldioxidutsläppen från transporter.

Elanvändningen i bostäder har minskat de senaste tio åren. Främst är det el för uppvärmning som minskat. När det gäller hur el produceras kommer närmare 20 % från vindkraft.

Enligt det senaste underlaget bedöms Sverige nå de nationellt uppsatta målen om förnybar energi (50 % till 2020), förnybar energi i transportsektorn (10 % till år 2020) och målet om utsläpp av växthusgaser (minskning med 40 % till år 2020). Det är mer osäkert om Sverige når målet som gäller en effektivare energianvändning.

Biologisk mångfald

Det moderna skogs- och jordbruket har förändrat eller förstört många arters livsmiljöer. Äldre tiders variationsrika landsbygd har ersatts av stora och likformiga skogsområden eller åkrar där få växt- och djurarter kan leva. Samtidigt har igenväxning och förbuskning av jordbruksmarker försämrat chanserna för många arter som behöver öppna, vårdade landskap.

Totalt sett har antalet arter i Sverige ökat men många växter och djur som tidigare fanns allmänt i landskapet är idag ofta undanträngda till mycket små områden. Vänersborgs kommun har ett ansvar att bevara och utveckla områden med hög biologisk mångfald.

Samhällsbyggande

Flyttnettot in till Fyrbodalen förväntas vara högt framöver vilket innebär ökat bostadsbyggande. I tätorter ställs stora krav vad gäller samhällsbyggande och kollektivtrafik för att minimera miljöpåverkan. Den mark som ska användas för bebyggelse blir låst för detta ändamål under lång tid framöver. Ur hushållningssynpunkt är det därför viktigt att marken nyttjas effektivt, att många funktioner och kvaliteter ryms på en liten yta. En relativt tätbyggd stad är dessutom lättare att förflytta sig i utan bil då cykelväg och kollektivtrafik kan tillåtas gena genom områden där biltrafik bör

undvikas. På landsbygden innebär nybyggnation ofta två bilar per familj, skjutsning av barn till skola och fritid för dem som bosätter sig utanför kollektivtrafikstråken.

Folkhälsa

Folkhälsan har förbättrats under de senaste decennierna, vilket bland annat avspeglar sig i att medellivslängden fortsätter öka. Däremot är inte hälsan jämnt fördelad i befolkningen. Sociala skillnader finns i levnadsvillkor, levnadsvanor, hur frisk man är, tillgängligheten till hälsofrämjande resurser och möjligheter att få vård. Flera indikatorer pekar på att den psykiska ohälsan fortsätter öka. I åldersgruppen 16-24 år har den ökat markant utan några säkra tecken på att trenden planar ut.

Globalisering, migration och urbanisering är tre sammanflätade samhällsprocesser som präglar vår samtid. Tekniska innovationer har lett till ökad global sammankoppling, vilket möjliggör förflyttning över hela världen samt en gradvis avfolkning av landsbygden. Detta får tydliga effekter på lokal och nationell nivå.

Ett mer splittrat samhälle med marginaliserade grupper och individer å ena sidan, och mer gynnsamma grupper å andra sidan, kan leda till ett frustrationsgap vilket riskerar att gradvis lösa upp samhällets sociala sammanhållning. Ett exempel där denna polarisering accentueras är unga och ungas vuxnas demokratiska deltagande, där det finns betydande skillnader mellan lång- och korttidsutbildade.

Det pågår en värdeförändring i samhället vilket gör att värden som har mer med livsstil och självförverkligande att göra hamnar i fokus vilket gör att valfrihet och individens egna

värden betonas mer. En del av nutidens skönhetsideal är att vara stark, frisk och ungdomlig, vilket också kan hänga samman med tanken på att det är viktigt att vara en självständig, självkontrollerande och väl presterande individ.

Kommunen har en bred och central roll i arbetet för en bättre folkhälsa. Särskilt viktigt är arbetet med att ge barn och ungdomar en bra start i livet och att värna äldres hälsa genom goda livsvillkor och hälsofrämjande livsmiljöer. Det sker en demografisk förändring och en allt större del av befolkningen blir äldre. Därför måste förutsättningarna till en självständig ålderdom med god livskvalitet skapas.

I Vänersborg märks också att ojämlikheten i hälsan ökar. För att motverka denna utveckling bedriver Vänersborgs kommun bl.a. projektet områdesutveckling Torpa, i samverkan med Västra Götalandsregionen och externa aktörer. Målsättningen är att öka integrationen med ett jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv samt att öka barns och vuxnas psykiska välbefinnande. Arbetet startade 2012 och då migrationen kraftigt ökat sen dess står vi inför nya utmaningar.

I kommunens samverkansavtal med Västra Götalandsregionen om gemensamma folkhälsoinsatser, betonas vikten av ett socialt hållbart samhälle. Det innebär att grundläggande mänskliga rättigheter respekteras och att inga grupper missgynnas strukturellt.

- Att hälsan är ojämlikt fördelad, att klyftorna tycks öka samt att den psykiska ohälsan fortsätter att öka i samhället, kan komma att leda till effekter för kommunen och dess befolkning.
- Nya tankar om hälsa och välmående kan påverka kraven på äldreomsorgen.
- Samhället behöver satsa på att ha naturliga promenadstråk, motionsspår och cykelvägar. Allt för att invånarna ska lockas till fysisk aktivitet på fritiden.

Bebyggelse och infrastruktur

Det finns stora utmaningar, framför allt när det gäller omställning till ett fossiloberoende samhälle och bostadsförsörjning. Regionala visioner om förbättrade tågkommunikationer ger goda förutsättningar för kommunen att utvecklas som T-samhälle (se avsnittet om arbetsmarknad) inom ramen för vad som är ekologiskt hållbart. Detta innebär även att bebyggelseutvecklingen framför allt bör ske i närheten av tågstationer. Ofta framhålls den täta blandstaden som en bra modell.

Uppsummering av viktiga omvärldstrender

Klimatförändringar förutspås bland annat orsaka ökad risk för **översvämningar** från vattendrag, dagvatten, grundvatten, dammar, kulvertar och ledningsnät. Ökad vikt vid miljöhänsyn, bland annat med krav på minskade **koldioxidutsläpp**, ställer också krav på såväl infrastrukturplanering som byggnation. Västra Götalandsregionen har antagit målet att vi ska vara oberoende av fossil energi år 2030. Bland annat bör stadsplaneringen utgå från att ge förutsättningar för människor att minska sitt bilresande, och att andelen energi från förnyelsebara källor kan öka i samhället.

Globalisering är en av orsakerna till ökad **socioekonomisk polarisering**. Det kan riskera att skapa splittring och social oro, särskilt om det tar sig uttryck i segregering mellan olika områden. Stadsplaneringen har en viktig roll att fylla för att motverka **bostadssegregering**, bland annat genom att se till att bostäder kan byggas för att täcka allas behov, skapa blandad bebyggelse och länka samman olika områden.

Demografiska förändringar förutspås leda till en ökad andel pensionerade och äldre. Samtidigt ger **flyktningmottagandet** en befolkningsökning i yngre åldersgrupper. Ökat pendlande, förbättrade kommunikationer och **växande arbetsmarknadsregion** kan göra kommunen attraktiv för inflyttning av bland annat nyutbil-

dade och barnfamiljer. Den fortsatta **urbaniseringen** innebär att större orter växer mer än mindre, men det finns också ett intresse av att bo **sjö- och grönnära** utanför tätorten. **Förändrade livsmönster** innebär förändrade förväntningar på en attraktiv stad och boendemiljö, där kulturutbud, trivsamt stadskärna, vattenkontakt och grönska i närmiljön kan vara viktiga värden. Sammantaget behöver bostadsbeståndet utvecklas för att täcka in flera olika behov. I arbetet med långsiktig bebyggelseplanering krävs svåra avvägningar och noggranna analyser av omvärldstrenderna.

Transporter

Cykling är ett transportslag som får allt mer framträdande plats i stadsplaneringen i Sverige och internationellt. Det är inte bara yteffektivt och miljövänligt utan dessutom mycket hälsofrämjande. Inom kommunens tätorter och även som länk mellan dessa och andra destinationer på medelavstånd har flera nya cykelvägar anlagts under de senaste åren. Samtidigt saknas en tydlig övergripande analys av hur cykelbarheten kan förbättras och i dialog med boende pekas ofta ut behov av förbättrade cykelvägar.

Järnvägen utgör en viktig länk framför allt till Göteborg som står för ett stort utbud när det gäller såväl jobb och studier som handel och nöjesliv. Möjlighet till tågpendling har kommit att bli en allt viktigare etableringsfaktor för såväl boende som många företag, och kan förväntas bli än viktigare i framtiden om bilåkandet ska minskas.

Sedan december 2012 har sträckan mellan Öxnered och Göteborg haft dubbla spår, vilket inneburit betydligt större kapacitet och mindre risk för trafikstörningar. Antalet avgångar har ökat och fåttregelbundna tider. Genom denna förändring har stadstrafiken i Vänersborg kunnat anpassas till tågtrafiken. Tillsammans har det inneburit att resandet fördubblats mellan 2013 och 2014. Järnvägen når även effektivt ut till andra delar av regionen

samt Stockholm och Oslo. I dagsläget finns tre tågstationer som används – Öxnered, Vänersborg och Vargön – men kommunen arbetar aktivt med att få delar av tågtrafiken att även stanna i Brålanda igen. Planering pågår för förlängning av plattformar i Öxnered för att öka kapaciteten.

Ett annat förslag som pekats ut som en prioriterad satsningsfråga inom Skaraborgs och Fyrbodals kommunalförbund är att genom ett triangelspår i Håkanstorp skapa förutsättningar för en ny tåglinje mellan Lidköping och Göteborg, via Vargön och Vänersborg. Detta är en del i den långsiktiga strategi för ökade järnvägskommunikationer som Västra götaland-regionen antagit under namnet *Målbild Tåg 2035* (se bild nedan).

Ett annat långsiktigt utvecklingsprojekt av betydelse för Vänersborg är 'The Scandinavian 8 million city' som syftar till att knyta ihop städer längs axeln Köpenhamn-Göteborg-Oslo via effektiva järnvägsförbindelser. Där pratas om 'the missing link' när det gäller kapacitetsbristen på sträckan mellan Öxnered och Halden.

Samtidigt pågår i den så kallade Sverigeförhandlingen planering av höghastighetståg mellan våra tre storstadsregioner och då är utgångsläget att den nya Götalandsbanan ska förbinda Göteborg med Stockholm via Jönköping. Detta kan innebära försämrade möjligheter för såväl Skaraborg som Fyrbodals att utnyttja Stockholmstrafiken på den gamla stambanan.

Målbild 2035. Siffrorna anger antal dubbelturer per vardagsdygn. I Vänersborg motsvarar det ungefär en avgång i halvtimmen i varje riktning. Källa: Målbild Tåg 2035 – utveckling av tågtrafiken i Västra Götaland.

Kollektivtrafiken inom kommunen utgörs främst av **bussar** som drivs av det regionala bolaget Västtrafik AB. Busstrafiken i Tvåstad har en positiv trend. Resandet har ökat med

13 % mellan åren 2012 och 2015. I Tvåstad finns de mest nöjda kunderna. Vid Nobinas kundmätningar uppmättes 99 % kundnöjdhet. I december 2014 utökades trafiken med en ny

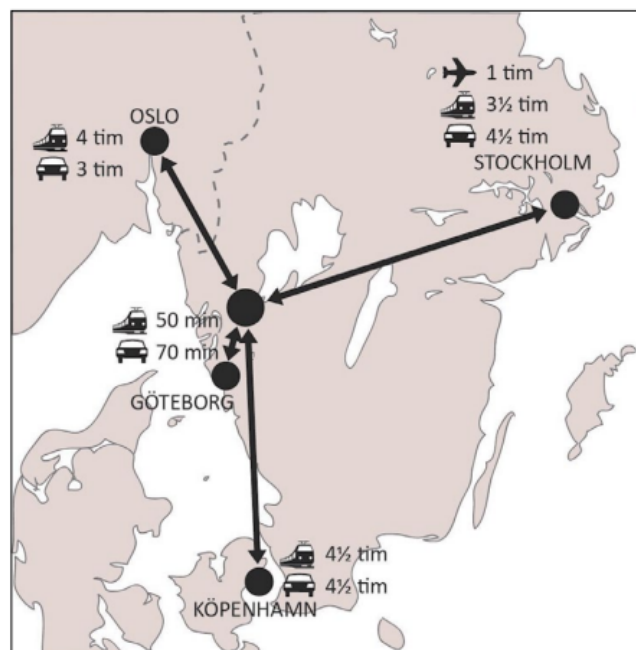
linje mellan Restad och Resecentrum via Tegelbruksvägen. En utmaning är Dalslandskusten, där utbyggnad av bostäder sker successivt, men där underlaget ändå är långt ifrån vad som hade behövts för utökad busstrafik. Under 2016 kommer trafiken på landsbygden att utvecklas genom närtrafik. Detta innebär att man utanför de större tätorterna garanteras ett visst antal avgångar per vecka. Detta förbättrar servicen för boende på landsbygden samt förbättrar förutsättningarna för kvarboende.

För **vägtransporter** till Göteborg har kapaciteten ökat kraftigt sedan europaväg E45 byggdes ut med motorvägsstandard nästan hela sträckan. Knutpunkten Trestad center, där E45 möter riksväg 44, har visat sig vara en bra nod för logistik. Genom detta har intresset för företagsetableringar ökat. Där finns även möjlighet att koppla samman godstrafiken från väg till järnväg. Bilen är alltså det främsta färdmedlet för många i kommunen och merparten av våra godstransporter går med lastbil.

Sjöfartens roll i framtiden är osäker och för Vänersborgs del helt avhängig beslut från högre ort. Ungefär 7 % av landets godstransporter idag går med sjöfart. I Sverige genomförs nu EU:s regelverk om inre vattenvägar. Detta innebär lättnader på vissa krav som kan innebära fördelar för sjöfarten. En bedömning är att godsvolymen inom Vänersjöfarten kommer att fördubblas fram till 2030. Bereds det inte till möjlighet för ökning för godsvolymer på sjöfarten kommer ökad belastning att ske på E45, väg 44 samt Norge/Vänerbanan och Älvsborgsbanan. Det finns företag som är beroende av tillgång till sjöfart på Väner. En utredning pågår om framtiden för slussarna i Göta älv. För en fortsatt sjöfart mellan Väner och Västerhavet kommer slussarna att behöva renoveras.

Flygplatsen har en viktig symbolisk betydelse, framför allt för etableringar av större företag. Varje år lyfter eller landar 40-50 000 personer här och veckovis går uppemot tjugo avgångar

till Stockholm. Flygplatsen har ansökt om att uppgraderas från bankod 2C till 3C, vilket innebär att större flygplan kan landa och starta. Detta ställer bland annat krav på fritt luftrum. Flygtrafik innebär även miljöstörningar i form av buller. Därmed påverkas Trollhättans och Vänersborgs möjligheter att växa.

Teknisk infrastruktur

Kommunen arbetar med omfattande utbyggnader av **vatten och avlopp** (VA) vilket bland annat är kopplat till vattentjänstlagen. I denna anges att *"om det med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver ordnas vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang för en viss befintlig eller blivande bebyggelse, skall kommunen 1. bestämma det verksamhetsområde inom vilket vattentjänsten eller vattentjänsterna behöver ordnas, och 2. se till att behovet snarast, och så länge behovet finns kvar, tillgodoses i verksamhetsområdet genom en allmän va-anläggning."*

Under åren 2010-2018 genomförs utbyggnaden etappvis för befintlig bebyggelse längs Dalslandskusten och Nordkroken. Samtidigt pågår utbyggnaden till exploateringsområden inom kommunen. I kommunens *Blåplan* har bebyggelsen kartlagts för att analysera hur VA-utbyggnaden ska läggas upp.

Fler nyanslutningar ställer större krav på allmänna VA-anläggningar och investeringar behöver göras i ledningsnät och reningsverk. Arbete pågår med en tillståndsansökan till miljömyndigheterna att få ansluta fler personer till kommunens största reningsverk Holmängen.

I Vänersborg liksom runt om i landet uppmärksammas även dagvattenfrågan alltmer. Klimatförändringar väntas öka riskerna för kraftiga regnfall och stadsbyggandet har en viktig uppgift i att skapa bebyggelse som kan klara av det. Det är även en fråga om att minska föroreningar av vattendragen genom bättre dagvattenhantering. Vänersborgs kommun har sedan några år antagit en policy och riktlinjer där vikt läggs vid lokalt omhändertagande av dagvatten.

När det gäller **avfallshantering** planeras att flytta kommunens återvinningscentral på Holmängen till Tenggrenstorpsområdet och där anlägga en så kallad kretsloppspark. När det gäller de lokala återvinningsstationerna kan läget bli ansträngt i centrala delar av Vänersborg då två av stationerna väntas försvinna i samband med nya bostadsprojekt (kv. Pilen och kv. Haren). Arbete med strategisk placering och utformning av återvinningsstationer ska göras under 2016.

Människor lägger allt större vikt vid bra uppkoppling för telefoner och datorer, så kallat **bredband**. Kommunen har under 2015 antagit en fiberstrategi, med målsättningen att 90 % av kommunens invånare och arbetsställen ska kunna erhålla minst 100 Mbit/s bredband till jämförbara nationella priser senast år 2020. Runt om i kommunen finns ett flertal föreningar som arbetar för att få fibernät utbyggt i sina områden. För fibernätsutbyggnad i tätorten har kommunen upprättat ett samverkansavtal med Telia.

Bebyggelse

Det är viktigt av såväl miljö- som kostnadsskäl att utnyttja den redan byggda infrastrukturen och övrig kommunal service på ett effektivt sätt. Dessutom kräver en attraktiv och levande stadsmiljö en viss grad av koncentration av

människor och aktiviteter. Av dessa anledningar har **täthet** blivit ett alltmer tydligt ledord i visioner om den goda staden. Frågan är komplex då det täta stadsbyggnadsidealet står i konflikt med andra värden, som tillgång till grönområden (i centrumnära läge), efterfrågan på avskildhet och stora privata tomter, utrymme för t.ex. parkering, evenemang, dagvattenlösningar mm, och kulturhistoriska värden.

Ofta läggs även tyngdvikt på att staden ska byggas **blandad**, vilket kan syfta på såväl uppblandning av funktioner (bostad, handel, verksamheter etc.) som blandade bostadsformer (villor, radhus, lägenheter) och upplåtelseformer (äganderätt, bostadsrätt, hyresrätt). En blandad stadsbebyggelse kan motverka segregation och det kan ge bättre förutsättningar för ett vitalt stadsliv.

När det gäller idealet om en blandad stad finns möjliga målkonflikter med en god boendemiljö (om det hamnar nära verksamheter som kan upplevas störande) och en estetiskt sammanhållen stadsmiljö, och avvägningar måste göras. En viktig fråga är också på vilken skala blandningen ska göras (blandat inom kvarteret, inom stadsdelen, etc.).

Det finns idag ett växande intresse för vad som ofta kallas alternativa boendeformer. Här kan bland annat nämnas trygghetsboende, byggemenskaper och kollektivhus. **Trygghetsboenden** är ett ”mellansteg” för äldre som vill ha stöd men innan behov finns av särskilt serviceboende. Trygghetsboende är utformade för att ge social trygghet med t.ex. gemensamhetslokaler. **Byggemenskaper** är mycket vanligt i bland annat en del städer i södra Tyskland men lanseras även i många svenska städer. Det syftar på när ett antal hushåll bildar en grupp som gemensamt utformar och blir byggherrar för ett bostadshus till sig själva. **Kollektivhus** har förekommit i begränsad skala i olika former under lång tid i Sverige. Alla dessa boendeformer kan delvis ses som sätt att möta förändrade värderingsmönster och

krav på resurseffektivare boende, och kommunen har möjlighet att ge information och stöd för att underlätta etablering.

Bostadsförsörjning

På nationell nivå har bostadsbrist varit en hög-aktuell fråga det senaste decenniet i landets tätortsregioner. Det finns en mängd faktorer som begränsar bostadsbyggandet och det är även ett stort problem att nya bostäder ofta hamnar på kostnadsnivåer som är höga. Det begränsade antalet bostäder på marknaden gör i sin tur att priserna drar uppåt för befintliga bostäder i attraktiva lägen. Detta bidrar till bostadssegregering och social polarisering och hindrar även inflyttning och tillväxt.

I Vänersborg är bostadsbristen märkbar. Bland annat är efterfrågan stor på hyresrätter. Vänersborgsbostäder hade i december 2015 ca 6000 personer i sin bostadskö, drygt 30% mer än året innan. Det finns också ont om tomter för de som vill bygga hus. De kommunala tomterna är helt slut i centralorten.

Lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar fick till stora delar ny lydelse 1 januari 2014. Syftet med förändringen var att förtyd-

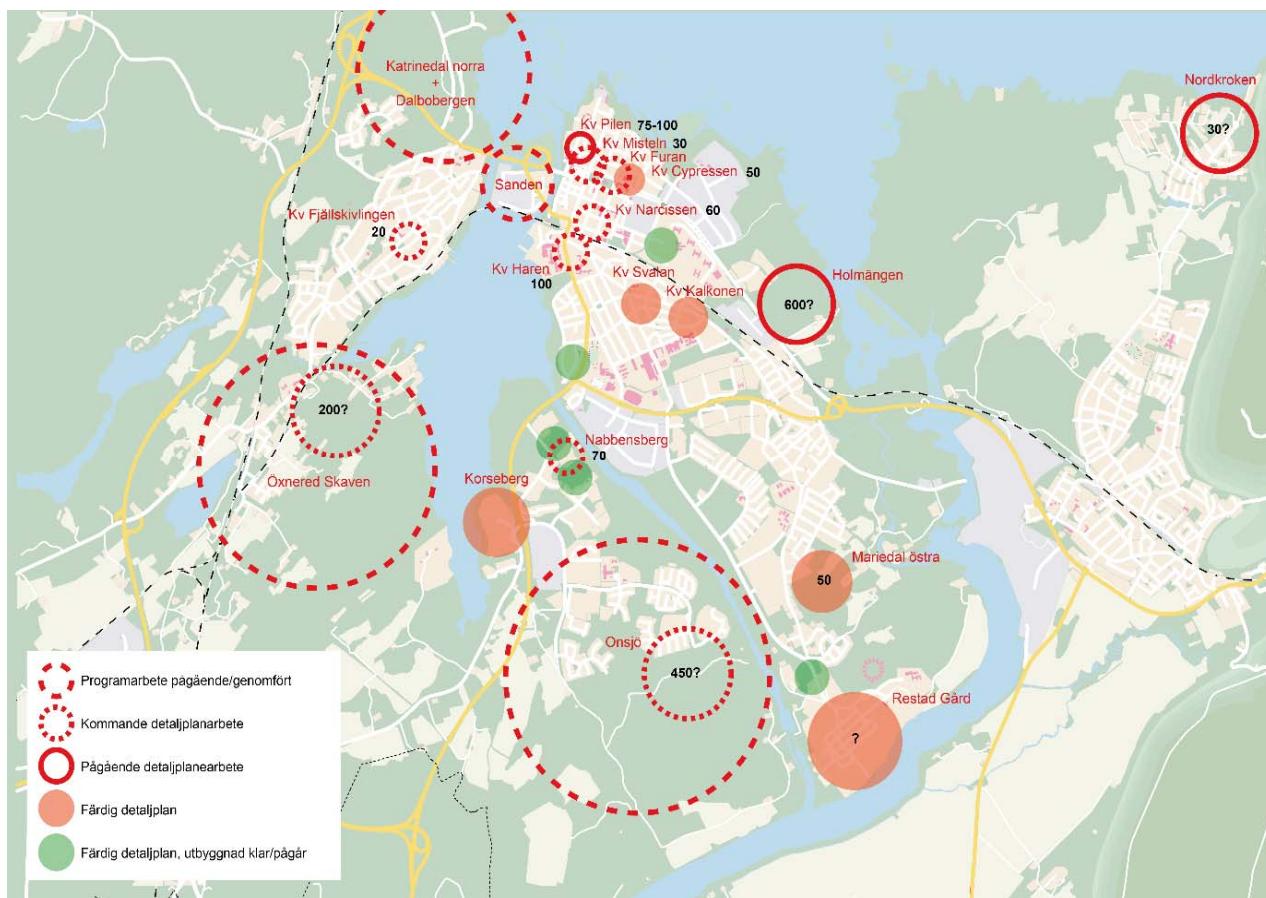
liga hur kommunerna ska arbeta med bostadsförsörjning. Riktlinjer för bostadsförsörjning ska antas av kommunfullmäktige varje mandatperiod. Det planeras att ta fram nya riktlinjer under 2016. I riktlinjerna ska långsiktiga mål formuleras och åtgärder föreslås för att ge alla tillgång till bostad.

Det kommunala bostadsbolaget AB Vänersborgsbostäder (ABVB) har en viktig roll för att driva på bostadsbyggandet. ABVB:s styrelsen tog i september ett beslut om att bolaget skall tillföra ca 50 lägenheter per år från 2016 och 5 år framåt (med reservation för att efterfrågan finns). De planer som närmast är aktuella är Cypressen, Haren, Holmängen och Fjällskivlingen (se nästa avsnitt för detaljer). Diskussioner pågår även rörande kvarteret Narcissen i centrum samt utvecklingen av Sanden.

Aktuella planarbeten för bostäder

Områden markerade på kartan nedan visar aktuella planarbeten för framtida bostäder. En fördjupad översiktsplan för Vänersborg och Trollhättan är under framtagande som mer detaljerat kommer att beskriva hur staden kan utvecklas.

Aktuellt planarbete för bostäder inom Vänersborgs tätortsområde. Siffror anger uppskattat antal bostäder.

Nyligen har några större bostadsprojekt avslutats – extra våningar på Roddaregatan, punkt-hus vid Quality hotell och radhus vid Hagaparken.

Det finns ett antal områden i relativt centrala lägen med färdiga detaljplaner för fler bostäder där byggnation av olika anledningar inte inletts. Av dessa är de gamla skoltomterna Kv Svalan och Kv Kalkonen samt Korseberg privatägda, medan Mariedal Östra är kommunalt ägt.

På Kv Cypressen planerar Vänersborgsbostäder att inleda byggandet av 48 lägenheter under våren 2016. Även på Kv Haren finns byggplaner där Vänersborgsbostäder och ett annat bostadsföretag planerar för ca 100 nya lägenheter. En ändring av detaljplanen pågår.

Detaljplanen för Holmängen har varit på samråd och kan väntas bli antagen under våren, vilket kan ge utrymme för i storleksordningen

600 bostäder efter full utbyggnad. Ett program har under 2015 tagits fram för Onsjö och arbetet kommer under 2016 fortsätta med detaljplanering. En första etapp skulle kunna ge uppskattningsvis 450 bostäder. Ett program är också under färdigställande för Skaven/Öxnered där en första etapp efter detaljplanläggning skulle kunna ge kring 200 bostäder.

I Vänersborgs tätort är flera detaljplaner för bostäder under framtagande eller på gång. Bland annat i kvarteren Pilen/Poppeln, Misteln, Furan, Narcissen, Haren och Fjällskivlingen, vilket skulle kunna möjliggöra ytterligare runt 300 lägenheter. Det är både Vänersborgsbostäder och privata fastighetsägare som planerar för dessa bostäder. Planeringen fortsätter även för Sanden, där nya bostäder ingår.

Utanför tätorten finns pågående detaljplaneuppdrag bland annat i Nordkroken och längs

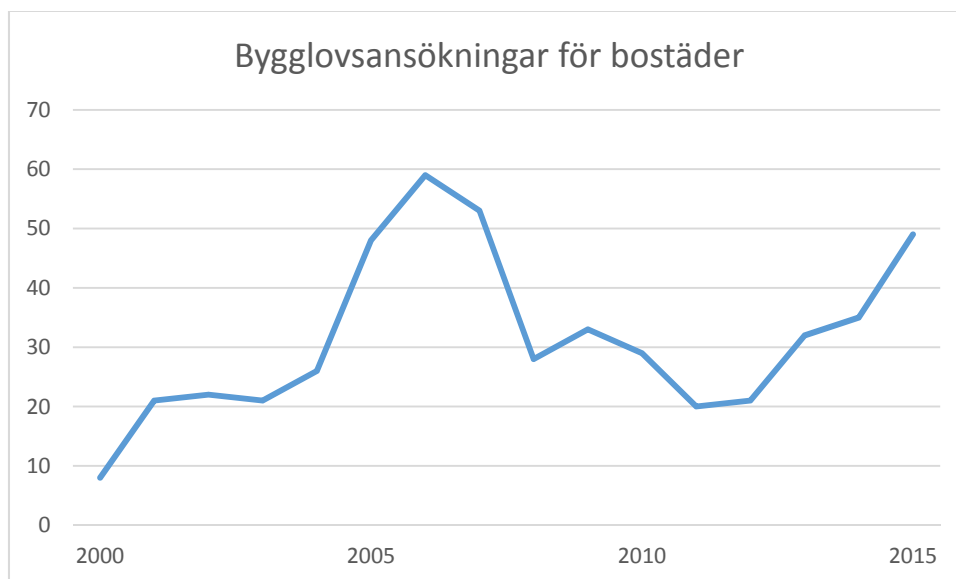
Dalslandskusten, med inriktning på omvandling av fritidshus till permanentus samt nya villatomter. Detta är ett led i att öka möjligheterna för sjö- och grönnära boende. Färdiga detaljplaner för bostäder finns bland annat i Stigsberget och Bälingebo. Kommunala bostadstomter finns bland annat i Frändefors, Väne Ryr och Vargön.

Ovan rör planer för nya bostäder. I övrigt pågår bland annat verksamhetsutvecklingsprojekt i Ursand, Brålanda, Sikhall samt Sanden. Färdiga verksamhetstomter finns bland annat i Holmängen.

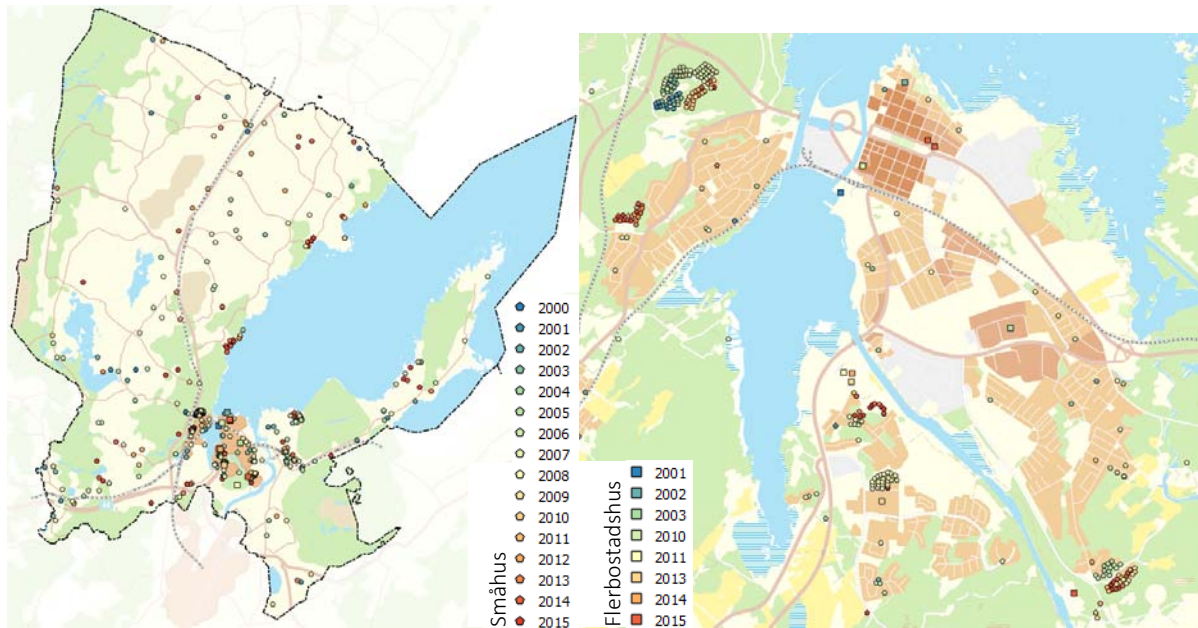
Nybyggnation av bostäder 2000-2015

Bostadsbyggandet är till viss del knutet till planeringen, vilket kan ses i kartan och grafen nedan. Under de tre åren 2005-2007 byggdes flera nyplanerade områden ut i Vänersborg: Katrinedals etapp 2, Södra Nabbensberg etapp 2, Kv. Bonden och Brinketorp etapp 1. Under dessa tre år registrerades 160 bygglov för nybyggnation av bostäder, medan övriga år under perioden 2000-2012 hade ett snitt på 23. Ökningen 2013-2015 kan bland annat härledas till utbyggnaden i de nya planområdena Bote-red Norra och Brinketorp etapp 2, samt Utbyggnad längs Dalslandskusten i linje med den Fördjupade översiktsplanen där och nya detaljplaner i Stigsberget och Bälingebo.

Antal registrerade bygglovsärenden för nybyggnad av bostadshus per år i Vänersborg, åren 2000-2015. (Källa: Byggnadsförvaltningens ärendelista)

Karta över registrerade bygglovsärenden för nybyggnad av bostadshus per år i Vänersborg, åren 2000-2015. (Källa: Byggnadsförvaltningens ärendelista)

Samtidigt är det också tydligt att andra faktorer påverkar byggandet. Till exempel har byggandet på Södra Nabbensberg etapp 1 tagit fart först senaste åren, trots att planen låg

klar redan 2007. Ser man till byggandet av flerbostadshus registrerades inte ett enda bygglov åren 2004-2009 trots flera färdiga planer med bra lägen. Sedan 2010 sker en successiv tillökning av lägenheter i Vänersborg.

"Tiderna har förändrats. Företag och människor är mer benägna att flytta på sig än någonsin tidigare. Att bygga en attraktiv stad är numera ett måste för kommuner som vill vara konkurrenskraftiga. Förr flyttade människorna till jobben. Idag flyttar jobben till människorna. På 60- och 70- talet flyttade folk i princip bara om de blev arbetslösa. Idag flyttar folk till attraktiva platser och företagen följer efter eftersom det viktigaste för dem är tillgången till välutbildad arbetskraft. Framtidens vinnare är därför städer som upplevs som attraktiva att flytta till. Det har också visat sig att folk är beredd att göra uppoffringar för att bo i, eller i närheten av, en attraktiv stad. Som att pendla till jobbet till exempel. Ett bra kulturutbud har också en annan tydlig effekt. Människor känner stolthet över att bo i en miljö som kan ge många människor positiva upplevelser. Därför har också kulturen en mycket stor betydelse för hur en stad uppfattas, det vill säga stadens varumärke."

Göran Cars, professor vid Kungliga tekniska högskolan i Stockholm.

- Behovet av fler bostäder är stort, bland annat för att ge möjlighet för nyanlända att stanna i kommunen när de fått asyl.
- Tät blandad stadsbebyggelse har många fördelar, inte minst för att ge goda möjligheter för stadslivet. Goda möjligheter kan finnas att förtäta befintliga tätorter samtidigt som bebyggelsen får ökad variation och behov av rekreationsområden och service tillgodoses.
- När nya attraktiva sjö- och grönnära bostäder byggs ut är det viktigt att i första hand utnyttja områden med redan utbyggd infrastruktur.
- Stor utvecklingspotential finns kring tågstationerna, som kan väntas få en allt större betydelse. Detta gäller Öxnered och Vargön såväl som nytt resecentrum i Vänersborg och en eventuell nyöppnad station i Brålanda. Längre fram skulle även Väne Ryr och Frändefors kunna bli aktuella för tågstopp.
- Goda möjligheter till kommunikationer med kollektivtrafik och cykling lägger en grund för hållbar livsstil.
- Stor hänsyn måste tas till översvämningsrisker och dagvattenhantering i planläggningen.

Kultur

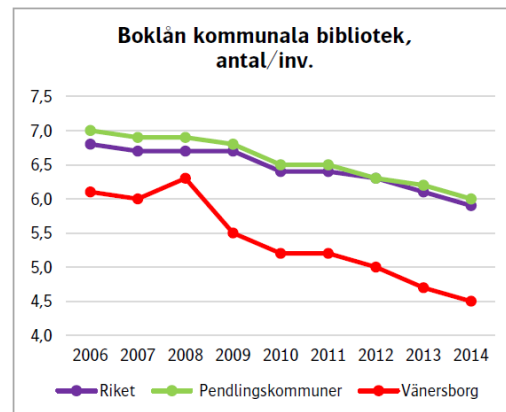
Olika former av kultur och upplevelser anses spela en allt större roll för tillväxt och sysselsättning och kultur har stor betydelse för lokal och regional utveckling samt för en stads identitet. Kairos Future har i sin rapport Framtidsbarometer för Sveriges kommuner gjort bedömningen att kultur kommer att få ökad betydelse som attraktionsfaktor. Genom att stärka kulturens kraft ökar stadens attraktionskraft, både för att skapa ett meningsfullt liv för boende och besökare men också för att stimulera tillväxt. Kultur och kulturarv ska höja attraktionskraften och på så sätt locka människor att bo, arbeta eller besöka området och/eller få nya företag att etablera sig. Kulturens betydelse för människors välfärd uppmärksammas allt mer och det finns forskningsresultat som visar att ökat deltagande och ökad delaktighet i kulturlivet kan bidra till förbättrad folkhälsa. Deltagandet i de flesta kulturaktiviteter i Europa har minskat 2013 jämfört med 2007, Sverige utmärker sig dock genom ett mycket högre kulturdeltagande än EU-ländernas genomsnitt. Till skillnad från många andra länder har kulturdeltagandet i Sverige dessutom ökat.

Kulturvanor

Människors kulturvanor har långsamt förändrats under de senaste 20 åren och det finns till exempel en svagt minskande trend för andelen som läst böcker, som besökt bibliotek eller gått på teater minst någon gång under det senaste året samtidigt som andelen som gått på bio eller rock- och popkonserter ökat något under samma period. Kulturvanor skiljer sig också mellan olika grupper i befolkningen, generellt sett är personer med hög utbildningsnivå och kvinnor överlag mer kulturaktiva än personer med låg utbildningsnivå respektive män. Detsamma gäller storstadsområden, där invånarna är mer kulturaktiva än i övriga delar av landet.

Trendanalyser som Kulturrådet arbetat fram utifrån statistik från SCB för åren 1982-2006

visar att skillnaderna mellan grupper med olika utbildningsnivå har minskat över tid för ett flertal kulturvanor, men skillnaderna har dock inte försvunnit helt. Däremot har skillnaderna mellan könen ökat under samma period.

Källa: Kungliga biblioteket och SCB

Som en följd av teknikutvecklingen och de förändrade kulturvanorna ställer också samhället krav på att utbudet av kultur förändras i form av bland av internet och e-tjänster. Ett resultat av detta är till exempel att utlåningen av böcker vid kommunala bibliotek minskat de senaste åren samtidigt som det skett en svag ökning av utlåningen av e-böcker. Trenden är densamma både på nationell och lokal nivå.

Kulturens finansiering

I Kulturdepartementets proposition Tid för kultur uttrycks att det är positivt om inslaget av icke-offentlig finansiering ökar i kulturlivet, vilket innebär att det privata och det civila samhällets roll betonas. Myndigheten för kulturanalys har dels studerat framväxten och användningen av crowdfunding (ett verktyg för enskilda människor att stödja kulturprojekt) och dels näringslivets möjligheter att bidra med resurser till kulturlivet. Analysen visar att genomslaget för dessa finansieringsformer inte varit stort sett till de totala (huvudsakligen offentliga) resurser som läggs på kultur.

Kulturen som drivkraft

En forskare vars idéer just nu får stort genomslag internationellt är **Pier Luigi Sacco**. Han har myntat begreppet *Kultur 3.0*, vilket han beskriver som en helt ny era där trender som globalisering och digitalisering ändrar villkoren för vad kultur överhuvudtaget är, för kulturens ekologi.

Ett annat exempel är **Richard Florida**, professor vid Martin Prosperity Institute, Toronto Canada, som i sin forskning lyfter fram kultur som en av de mest centrala faktorerna i skapandet av expansiva och innovativa samhällen. Hans tankar har fått stort inflytande inom samhällsplanering världen över. Gemensamt för Sacco och Florida är att de pekar på **kultur som drivkraft**, om än ur olika perspektiv.

Anne Bamford är en forskare och pedagog som ger ett globalt perspektiv på kreativitetens betydelse för samhällets innovationskraft. I *The Wow-factor* (UNESCO 2006) visar hon hur förekomsten av estetiska läroprocesser i skolan inte bara påverkar skolresultaten positivt, utan även innovationskraften i landet som helhet.

På ett nationellt plan kan **Karolinska institutet** lyftas fram. De har samlat den senaste internationella forskningen om hjärnan på www.kulturellahjarnan.se. Redan av namnet på sidan framgår kulturens betydelse för detta forskningsfält.

- Planera för kulturen som en tillväxtfaktor.
- Möta de krav på förändring av utbud som samhället och teknikutvecklingen ställer.
- Alla ska ha tillgång till kultur – Arbeta kompensatoriskt för att nå en socioekonomiskt bredare publik.
- Synliggöra kulturen för att nå och hitta alternativa finansieringsmodeller.

Omvärldsanalys

Kärnverksamheter

Utbildning

Här ingår följande verksamheter: förskola, pedagogisk omsorg (familjedaghem), förskoleklass, grundskola, grundsärskola och skolbarnsomsorg, gymnasieskola, gymnasiesärskola, komvux, vuxensärskola och svenska för invandrare.

Fyra globala drivkrafter och koppling till utbildning

Globalisering

Förändrade värderingar, livsstilar, ökade krav och IT-utveckling är faktorer som har och kommer att få en stor betydelse för utbildningssystemet. Dessa förändringar hänger samman med den långsiktiga globala förändring som pågår.

Urbanisering

Urbaniseringen och de demografiska förändringarna nationellt sett ökar kostnaderna för de flesta kommunala verksamheter, men kostnadsökningen är störst inom grundskola, förskola och äldreomsorg. På grund av ett minskat elevantal har dock inte kostnaderna för gymnasieskolan ökat i samma takt.

Individualisering

I dag har en vårdnadshavare möjlighet att välja skola/förskola för sitt barn både i fristående regi och kommunal regi. Genom reformen barnomsorgsavgift tillåts fristående verksamheter även inom pedagogisk omsorg (familjedaghem). De senaste åren har andelen elever i fristående skolor ökat kontinuerligt i riket. Av landets förskolebarn är ca en femtedel inskrivna i fristående förskolor. I storstäder och förortskommuner är andelen större medan andelen är mindre i små kommuner.

Teknikutveckling

När den nya skollagen trädde i kraft 2011 tydliggjordes både elevernas rätt till kostnadsfri tillgång till de lärverktyg som krävs för en tidsenlig undervisning och den digitala kompetens de förväntas uppnå genom denna. Det är sko-

lans uppgift att skapa förutsättningar för eleverna att använda dessa verktyg för lärande. Enligt kursplanerna ska varje elev efter genomgången grundskola kunna använda modern teknik som ett verktyg för kunskapssökande, kommunikation, skapande och lärande och det är därför viktigt att alla barn och unga får ta del av teknikutvecklingen.

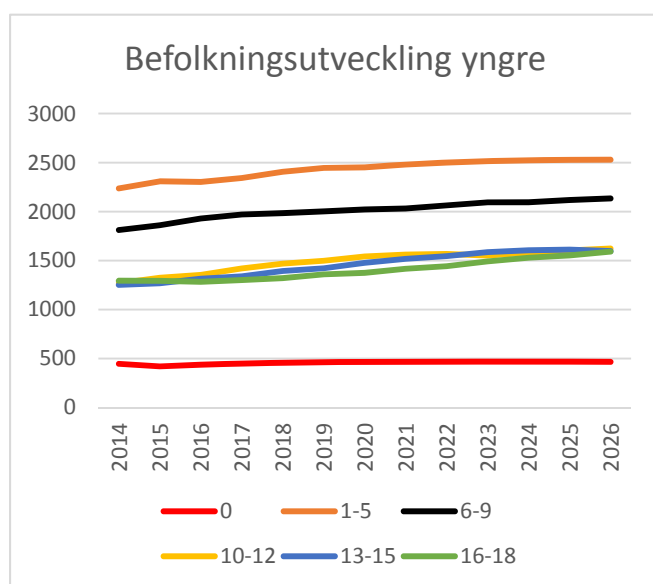
I Skolverkets rapport It-användning och it-kompetens i skolan (2013) konstateras att en tydlig trend är att lärare i allt större utsträckning börjat använda sociala medier för att diskutera det pedagogiska arbetet, något som betecknas som det utvidgade kollegiet. Även om det fortfarande är en mindre andel av lärarna som deltar så konstateras det att de lärare som deltar i de sociala medierna utvecklar en kultur där erfarenheter och kunskaper delas som inte begränsas av det egna kollegiet, den egna huvudmannen eller av vilken skolform de undervisar i.

Även om antalet elever per dator genomsnittligt minskat kvarstår stora skillnader mellan skolor och när det gäller grundskolan kvarstår skillnaden också mellan kommunala och fristående skolor. På gymnasienivå finns inte längre någon skillnad mellan olika huvudmän när det gäller antalet elever per dator. Andelen skolor/elever som har egen dator/surfplatta skiljer sig relativt mycket mellan skolformer men lite eller obetydligt mellan olika huvudmän. I förskolan är tillgången till it väsentligt lägre men samtidigt har antalet datorer ökat mer än i övriga skolformer sedan 2008. Skillnaden mellan kommunala och fristående förskolor är stor. I Vänersborg skiljer sig också tillgången datorer och surfplattor en del mellan förskole- och skolenheter. Digitaliseringen av förskolan och skolan är alltså fortsatt ojämnt fördelad och det är enligt Skolverket tydligt att elever får olika förutsättningar, vilket kan påverka likvärdigheten negativt.

Generellt sett i riket är behovet av kompetensutveckling fortsatt stort oavsett skolform. Förskolepersonalens it-kompetens har förbättrats men en stor andel upplever att de har ett stort behov av kompetensutveckling inom grundläggande datorkunskap. Lärarnas beskrivning av sitt behov av kompetensutveckling har förändrats sedan 2008. I rapporten lyfts områden som förebyggande av kränkningar på nätet och hur it kan utgöra ett pedagogiskt verktyg fram allra mest. År 2008 var det störst behov av kompetensutveckling kring hantering av bild, film och ljud med hjälp av datorer.

Vänersborg

Diagram: Prognos för befolkningsutveckling av barn och ungdomar i olika åldrar.

Antalet födda barn är i stort sett konstant men i övrigt sker en ökning med cirka 200-300 barn och ungdomar i respektive åldersgrupp under prognosperioden. Vänersborg följer trenden i riket om ökad andel inskrivna 1-5 åringar i förskolan per avdelning men går mot den nationella trenden om en ökad andel inskrivna 6-12 åringar i fritidshem per avdelning samt trenden om färre barn i pedagogisk omsorg. Antal inskrivna barn i enskild pedagogisk omsorg i Vänersborg har istället ökat markant de senaste åren, men vid senaste uppföljningen konstaterades att ökningen nu börjar plana ut. Mellan 2012 och 2015 har andelen elever i grundskolan ökat med cirka 10 % och enligt

prognosen kommer elevantalet att fortsätta öka. Det ökade elevantalet tillsammans med det fria skolvalet har resulterat i att det största trycket varit och fortsätter att vara på skolorna i centrala Vänersborg, Norra skolan och Mariedalskolan, och för att möta elevökningen har tillfälliga modullösningar tagits fram. Barn- och elevökningen har stor påverkan på förutsättningarna för kommunens planering och budget. Andelen inskrivna elever i fristående grundskolor i Vänersborg har dock legat i princip konstant under den senaste femårsperioden. Gymnasieskolan i Vänersborg följer trenden i riket med en minskad andel elever i den kommunala gymnasieskolan och den tidigare ökade andelen till fristående gymnasieskolor. Det senaste året visar dock en svag minskning av andelen elever till fristående gymnasieskolor, både på nationell och lokal nivå. Enligt prognosen kommer också antalet ungdomar i gymnasieålder totalt sett att öka.

Faktorer som påverkar utbildning lokalt - Migration

Ordet migration är ett samlingsnamn för emigration (utvandring) och immigration (invandring) och av dessa två områden är det framförallt immigrationen, genom den rådande flyktingsituationen, som påverkar utbildningssektorn som mest just nu. Ett av Sveriges största asylboenden finns i Vänersborgs kommun, men hur flyktingsituationen kommer att påverka kommunen är dock svårt att bedöma då prognoser från Migrationsverket ändras (skrivs upp) kontinuerligt. Nationella beslut om invandring, flyktingmottagning, kvotering etc. är också faktorer som kan komma att påverka utvecklingen i olika riktningar.

Asylsökande barn och ungdomar

Alla barn som söker asyl i Sverige har rätt att gå i skolan från terminen då de fyller sex år och kommunen ansvarar för att ge asylsökande barn som bor inom kommunen möjlighet att gå i skolan på samma villkor som andra barn som bor i Sverige. Rätt till utbildning gäller i förskola, förskoleklass, grundskola, grund-

särskola, specialskola, sameskola, och fritidshem. Rätt till utbildning inom gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan gäller om studierna påbörjas innan eleven fyllt 18 år. Om den asylsökande har fyllt 18 år har han eller hon rätt att avsluta sin utbildning. Asylsökande barn har även rätt till skolskjuts.

Barn och ungdomar ska enligt skolförfattningarna tas emot i verksamheten så snart det är lämpligt med hänsyn till deras personliga förhållanden. Av bestämmelserna framgår även att mottagandet bör ske senast en månad efter ankomsten till Sverige.

Rätt till modersmålsundervisning, extra anpassningar och särskilt stöd

Flerspråkiga barn i förskolan och förskoleklassen ska ha möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål. Elever i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan har om vissa förutsättningar är uppfyllda rätt till modersmålsundervisning. Elever, som tillhör någon av de nationella minoriteterna, har utökad rätt till modersmålsundervisning. De nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

Om eleven har behov av särskilt stöd ska ett åtgärdsprogram upprättas. Av programmet ska det framgå vilka behoven är, hur de ska tillgodoses och hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas. Studiehandledning på modersmål och anpassad studiegång är två exempel på åtgärder.

Utbildning i svenska för invandrare

Vad gäller nyanlända vuxna och ungdomar från och med andra kalenderhalvåret då de fyller 16 år, ska hemkommunen erbjuda utbildning i svenska för invandrare (SFI) till dem som har rätt till sådan utbildning. Asylsökande har inte rätt till utbildning i SFI utan rätten till utbildning träder i kraft först när den nyanlände erhållit uppehållstillstånd och utbildningen ska då finnas tillgänglig så snart som

möjligt. Om det inte finns särskilda skäl ska utbildningen kunna påbörjas inom tre månader.

Papperslösa barn och ungdomar

Barn och ungdomar som vistas i landet utan stöd av myndighetsbeslut eller författning kallas ofta för papperslösa. De har rätt till samma utbildning på grundskole- och gymnasienivå som de som är bosatta i landet. De har även samma rättigheter som andra elever, till exempel när det gäller skolskjuts, elevresor, insatser från elevhälsan, extra anpassningar och särskilt stöd, studiehandledning på modersmålet och modersmålsundervisning. Däremot har de inte rätt till förskola, fritidshem, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna eller svenska för invandrare. Skolpersonal har inte skyldighet att underrätta polisen om att det finns en papperslös elev i verksamheten.

Lagförändringar

Den 1 januari 2016 infördes nya regler gällande nyanlända elevers skolgång. Bland annat infördes en definition av nyanländ och med nyanländ ska avses den som har varit bosatt utomlands och som numera är bosatt här i landet och som har påbörjat sin utbildning här efter höstterminens start det kalenderår då eleven fyller sju år. En elev ska inte längre anses vara nyanländ efter fyra års skolgång i Sverige. Det nya regelverket kräver att en nyanländ elevs kunskaper bedöms och bedömningen ska ingå i underlaget för beslut om placering i årskurs och undervisningsgrupp samt för planeringen av undervisningen. En nyanländ elev ska inom två månader från det att eleven har tagits emot i skolväsendet placeras i en årskurs och en undervisningsgrupp som är lämplig utifrån ålder, förkunskaper och personliga förhållanden. En nyanländ elev som saknar tillräckliga kunskaper i det svenska språket ska delvis få undervisas i förberedelseklass i högst två år.

Vänersborg

Tillströmningen av nya elever har varit och beräknas vara fortsatt stor i Vänersborgs kommun och det är därför nödvändigt att avlasta

skolorna samt kvalitetssäkra och göra mottagandet av nyanlända elever mer likvärdigt. Under hösten 2015 tillskapades därför en mottagningsenhet i Vänersborg, Välkomsten. Mottagningsenheten ska till en början vara till för de elever som har uppehållstillstånd (anknytningsinvandrade) samt för ensamkommande asylsökande elever i årskurs 1-9. Administrationen kring inskrivningar ska hanteras på enheten, men varje elev ska dock skrivas in på en hemskola utifrån eget val. Ambitionen på sikt är att familjerna också ska kunna få hjälp med att ansöka om förskole- och fritidsplatser via Välkomsten. De första delarna av kartläggning av elevens kunskaper i litteracitet och numeracitet, elevens starka sidor och behov av språkstöd ska utföras på enheten och ligga till grund för hur undervisningen ska utformas på hemskolan (efter ungefär 6-8 veckor). Till enheten ska även personal från Elevhälsan finnas för att genomföra de hälsokontroller och samtal som föreskrivs. Den stora tillströmningen av elever ställer krav på skolstrukturen och innebär stora utmaningar vad gäller var dessa elever ska gå efter sin tid på Välkomsten. Våra grundskolor är förtätade med elever och det finns få skolor som har plats för våra nyanlända elever. Även verksamheten inom SFI (svenska för invandrare) påverkas och ett ökat tryck kan leda till att skollagens krav om att utbildningen ska erbjudas inom tre månader inte fullt ut efterlevs.

Rekryteringen av kompetent och behörig personal är också en mycket stor utmaning totalt sett, både på nationell och lokal nivå. Det finns även ett behov av bland annat ökad kompetensutveckling, elevhälsa, skolledarresurser och utökade och anpassade fritidsverksamheter kopplat till detta område.

- Resultatutvecklingen i skolan

Utifrån resultaten i de internationella kunskapsmätningarna finns det anledning till fortsatt oro för den negativa resultatutvecklingen inom läsförståelse, matematik och naturvetenskap. Inom områdena medborgarskap, demokrati och engelska ger de internationella studierna en mer positiv bild. Det finns dock

fortsatt stora skillnader i kunskapsresultat mellan olika grupper av elever.

Svenska elevers kunskapsresultat i grundskolan har ökat något de senaste åren medan gymnasiets elevers kunskapsresultat sjunker. Alltför många elever lämnar fortfarande såväl grundskola som gymnasieskola utan fullständiga betyg. Ungdomar som saknar fullständig gymnasieutbildning har generellt svårare att etablera sig på arbetsmarknaden. En hög utbildningsnivå är nödvändig för samhället för att konkurrera på världsmarknaden och säkra välståndet. Enklare jobb inom industrisektorn finns inte längre i samma utsträckning. De branscher som däremot ökar är tjänsteproducerande verksamheter.

Vänersborg

Vänersborg har ett något lägre genomsnittligt meritvärde i åk 9 än riket. Skillnaden har ökat de senaste åren, men sedan 2014 verkar trenden brytas och skillnaderna mellan riket och Vänersborg ser nu ut att minska genom att Vänersborgs resultat förbättrats. Andelen behöriga elever till gymnasiet har under de senaste åren haft en nedåtgående trend både i Vänersborg och i riket, men även här ses nu en svag ökning sedan 2014 för Vänersborgs del. Samtidigt har behörighetskraven höjts och färre elever söker sig till yrkesförberedande gymnasieprogram. En trend är att andelen kvinnor som studerar på högskola ökar medan andelen män minskar.

- Likvärdig skola

Spridningen mellan skolors genomsnittliga resultat i riket har ökat markant. Även spridningen i resultat mellan elever har ökat men inte i samma omfattning som ökningen mellan skolor. Skillnader i resultat mellan skolor kan till viss del bero på att skolorna skiftar i utbildningskvalitet. En del av resultatskillnaderna mellan skolor kan också förklaras med att skolorna är segregerade efter såväl socioekonomisk som utländsk bakgrund. Skolvalsreformen har med stor sannolikhet bidragit till att skillnaderna mellan skolor har ökat. Studiemotiverade elever utnyttjar i större utsträckning

det fria skolvalet och söker sig till skolor där det finns många andra studiemotiverade elever. En elevs förväntade resultat tenderar att vara högre i en skola där andelen elever med högutbildade vårdnadshavare är högre samt där andelen utlandsfödda elever är lägre, oavsett elevens egna vårdnadshavares utbildningsnivå och oavsett om eleven själv har utländsk bakgrund eller ej. Samtidigt slår Skolverket fast att elevers socioekonomiska bakgrund, såsom exempelvis vårdnadshavares utbildning, har en fortsatt stor betydelse för skolresultaten.

Vänersborg

För Vänersborgs del är likvärdigheten en prioriterad utvecklingsfråga, då det i uppföljningar av det systematiska kvalitetsarbetet har framkommit att likvärdigheten behöver förbättrats, både mellan förskole- och skolenheter, inom enheter men också mellan könen. Detta gäller inte bara betyg utan också frågor som rör lokaler/lärmiljöer, ekonomiska och personella resurser, IT med mera.

- Lärarlegitimationen

Den nya skollagen ställer högre krav på att lärare ska vara behöriga i de ämnen och för de

årskullar de undervisar. Det räcker inte att vara utbildad lärare. Från den 1 december 2013 måste förskollärare och lärare som byter tjänst ha en legitimation för att få undervisa och sätta betyg. Efter den 1 juli 2015 gäller kravet på legitimation fullt ut för alla. Andelen behöriga lärare i grundskolan och gymnasieskolan har ökat med drygt nio procentenheter från februari till augusti 2015. Knappt 78 % av lärarna i grundskolan och ungefär lika stor andel i gymnasieskolan var behöriga i minst ett av sina undervisningsämnen i mitten av augusti. I februari var behörigheten 69 % i gymnasieskolan och 68 % i grundskolan. Det innebär dock att var femte lärare fortfarande är obehörig, nationellt sett.

Vänersborg

I dagsläget är det inga specifika ämnen som sticker ut för Vänersborgs del, antalet behöriga lärare och specifika ämnen ser dessutom olika ut beroende på vilken skola man tittar på. I Vänersborgs kommuns grundskolor totalt sett har 99 % av lärarna i årskurs F-6 lärarexamen och 94 % har fått lärarlegitimation. I årskurs 7-9 är siffrorna något lägre, 91 % av lärarna har lärarexamen och 78 % har fått lärarlegitimation (2015-09-03).

- Anpassa skolstrukturen och organisera förskola, grundskola och fritidshem utifrån de områden där det sker befolkningsförändringar.
- Samordna och kvalitetssäkra mottagandet av nya elever, till följd av den rådande flyktingsituationen.
- Ökad likvärdighet mellan skolenheter, inom skolenheter och mellan könen.
- Säkra behörighet och kompetens.
- Arbeta med IT som en naturlig del i den pedagogiska verksamheten.

Social service

Trender, skeenden och drivkrafter i omvärlden påverkar området socialservice på flera sätt. Detta avsnitt beskriver detta ur ett globalt perspektiv med övergripande trender men också påverkan på lokal nivå.

Fyra globala drivkrafter och koppling till socialtjänsten

1. Globalisering kan knyta människor närmare varandra ekonomiskt, kulturellt och politiskt men kan också öka segregering och skillnader mellan olika grupper. Andra effekter kan vara ekonomisk tillväxt men samtidigt kan arbetstillfällen flyttas med arbetslöshet lokalt som följd. Detta kan innebära ökat behov av t.ex. försörjningsstöd och andra åtgärder från socialtjänsten.

2. Demografi. Analyser visar entydigt att befolkningen i Sverige och flertalet länder i västvärlden blir allt äldre vilket sätter press på både sjukvården och den sociala servicen. Urbanisering innebär ofta att yngre människor lämnar mindre kommuner samtidigt som de äldre blir kvar. Detta kan leda till svårigheter att rekrytera personal till socialtjänsten i vissa kommuner samtidigt som behovet av social service ökar.

Flyktingströmmar och migration är en faktor som påverkar den demografiska situationen bl.a. i form av snabba förändringar i åldersstrukturen, sammansättning och antalet i en population. Stora mängder människor är på flykt i världen. FN:s flyktingorgan UNHCR uppger att antalet människor som tvingats att förflytta sig som följd av en osäker livssituation nådde strax under 60 miljoner 2014. Detta innebär att antalet flyktingar ökade med 40 % från 2011, 8,3 miljoner fler än 2013, vilket är den största årliga ökningen någonsin.

3. Förändringar av värderingar. Studier från Kairos Future visar att unga vuxnas värderingar präglas av individualism, antiauktoritet och sekularisering. De är starka individualister, men tror ändå på att människor gynnas mer

av samhälleliga lösningar än av att var och en sköter sitt. Detta kan innebära ökat krav på socialtjänsten på flexibilitet och icke standardiserade lösningar. Den nya generationen pensionärer är van vid högre standard och bättre service än tidigare generationer vilket med stor sannolikhet kommer att innebära ökade krav på just standard och service för de tjänster som socialtjänsten tillhandahåller

Samtidigt har socialtjänsten ett särskilt ansvar för utsatta grupper, som inte alltid kan ta vara på sina rättigheter och göra de ofta komplicerade val som förväntas av dem. Socialtjänsten måste hitta vägar för att inte utesluta de grupper som mest behöver samhällets stöd.

En ökad livslängd och fler äldre med förbättrad hälsa innebär en förändrad syn på de äldre som samhällsresurs, och dessutom nya krav från de äldre. Med höjd och flexibel pensionsålder förändras också synen på åldrandet.

4. Ny teknik utvecklas i snabb takt och påverkar oss både direkt och indirekt. Utvecklingen går även snabbt framåt när det gäller utveckling av hjälpmedel av olika slag. Sjukdomar kan till exempel behandlas med nya typer av målsökande läkemedel som minskar biverkningarna. T.ex. skulle ett läkemedel mot demens få stora positiva effekter, främst för den drabbade men även ekonomiskt i form av minskat vårdbehov. Samtidigt är det mänskliga mötet mellan personal och brukare en bärande del i det sociala arbetet. Den enskilde ska inte behöva välja tekniska lösningar istället för mänskligt stöd. Utmaningen blir att kombinera ny teknisk med bibehållet samspel människor emellan.

Påverkan av socialtjänsten lokalt

Förutom ovanstående större generella områden, påverkas socialtjänsten i Vänersborgs kommun på kortare sikt av förändringar i lagar, förordningar och politiska beslut m.m.

Ökade kvalitetskrav

Kraven på kvalitet inom socialtjänsten är i fokus och Socialstyrelsen har bl.a. föreskrivit att kommuner ska ha ett ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete inom socialtjänsten. Detta arbete är omfattande och inbegriper hela socialtjänsten och ställer krav på ett mer systematiskt sätt att arbeta med kvalitetsfrågor än tidigare. Mängden inkommande information i form av bl.a. öppna jämförelser, utdrag ur olika kvalitetsregister mm. är stor. För att få ut mesta möjliga nytta av detta krävs ett systematiskt och djupgående analysarbete.

Vänersborg

- Socialförvaltningen räknar med att slutföra arbetet med strukturen för ett kvalitetsledningssystem under 2016.

Kraven på inrapportering av statistik kan komma att öka vilket troligen innebär att mer tid får läggas på detta. Från att tidigare ha varit mest inriktad på VoO och OoF kommer nu även hälso- och sjukvårdsområdet att omfattas av krav på inlämning av detaljerad statistik.

Vänersborg

- Myndigheter efterfrågar statistik i allt större omfattning vilket tar mer arbetstid.

Migration/flyktingsituationen

Hur flyktingsituationen kommer att påverka Vänersborgs kommun är svårt att bedöma då prognoser från migrationsverket ändras (skrivs upp) kontinuerligt. Ett av Sveriges största flyktingboende finns i kommunen. Svårigheter att få bostäder efter att ha fått uppehållstillstånd gör att personer med permanent uppehållstillstånd bor kvar på flyktingförläggningen i väntan på bostad och på så sätt uppehåller platser där. Behovet av sysselsättning bland flyktingar är stort.

Kommunen har ansvaret för ensamkommande barn. Migrationsverkets prognos pekar på 30 000 under 2015. Osäkerheten är stor inför kommande år.

Nationella beslut om invandring, flyktingmottagning, kvotering, placering etc. är faktorer som kan komma att påverka i olika riktningar.

Vänersborg

- Fler brukare i behov av stöd och hjälp av socialtjänsten.
- Arbetsmarknadsavdelningen får med stor sannolikhet ökat tryck på samhällsorientering och sysselsättning m.m.
- Arbetsmängden ökar kraftigt för bl.a. socialsekreterare
- Skapa boenden vid ankomsten av ensamkommande barn
- Hitta familjehem
- Sysselsättning och Arbete

Hälso- och sjukvård

Basala hygienrutiner är grundläggande för att minska smittspridning och infektioner i vård och omsorg. Samma hygienregler som redan gäller i sjukvården ska nu gälla vid arbete inom hemtjänsten, särskilda boenden och vissa LSS-boenden. Socialstyrelsens föreskrifter förtydligar hur personalen ska arbeta för att uppnå det, exempelvis hur händerna ska göras rena och att arbetskläder ska vara kortärmade och bytas minst en gång om dagen. Kläderna får också enbart bäras på jobbet. Regelverket innehåller även bestämmelser om när och hur skyddskläder och skyddshandskar måste användas.

De nya föreskrifterna (SOF 2015:10) börjar gälla den 1 januari 2016.

Vänersborg

- Ökad logistik med persedelhantering
- Troligen ökad kostnad för tvätt
- Konsekvenser ska utredas vidare.

Vård och omsorg

Regeringen kommer att satsa på en stor utbyggnad av antalet anställda inom äldreomsorgen i tilläggsbudgeten. 5000 nya undersköterskor ska anställas och redan från första juli avsätts en miljard kronor. Regeringen avsätter 2 miljarder kronor per år under åren

2016 till 2018 för att höja kvaliteten inom äldreomsorgen, öka tryggheten för de äldre och förbättra förutsättningarna för en jämställd, likvärdig och jämlik äldreomsorg. Satsningen trädde ikraft redan den 1 juli 2015 med en miljard kronor för 2015. Satsningen innebär att kommunerna får möjlighet att öka bemanningen inom äldreomsorgen. Det kan skapa utrymme för personalen att tillbringa mer tid med den enskilde, men också skapa utrymme för personalen att gemensamt utveckla verksamheten. På så sätt kan satsningen bidra till att skapa trygghet och öka kvaliteten för de äldre.

I budgetpropositionen för 2016 föreslår regeringen att 200 miljoner kronor avsätts för en kunskapssatsning till verksamheter inom äldre- och funktionshindersomsorgen. Satsningen möjliggör för utvecklingsinsatser att långsiktigt minska kunskapsluckor inom bland annat fallförebyggande arbete och insatser inom demensområdet.

Vänersborg

- Ökad bemanningen förväntas bidra till en förbättrad arbetsmiljö för personalen
- Socialförvaltningen söker pengar för att bemanna där behov finns
- Efter 2019 behövs medel för att bibehålla den ökade bemanningen

Nationell kvalitetsplan för äldreomsorgen tas fram

Regeringen har utsett en särskild utredare som ska ta fram en nationell kvalitetsplan för äldreomsorgen. Uppdraget startade i september och ska presenteras senast den 31 mars 2017.

Individ- och familjeomsorgen

Mot bakgrund av det stora behovet av platser för ensamkommande barn föreslås en ny placeringsform i socialtjänstlagen. I lagrådsremissen föreslås en ny placeringsform i socialtjänstlagen (2001:453) för barn och unga i åldern 16–20 år – stödboende. Socialnämnden ska sörja för att barn och unga som behöver

vårdas eller bo i ett annat hem än det egna kan tas emot i ett stödboende.

Socialnämnden ska ha ett övergripande ansvar för barn och unga som placeras i ett stödboende, på motsvarande sätt som gäller barn och unga som placeras i familjehem och hem för vård eller boende.

Stödboenden som tar emot barn ska inför en anställning, ett uppdrag, en praktiktjänstgöring eller liknande kontrollera om den person som erbjuds tjänsten eller liknande förekommer i belastnings- eller misstankeregistret.

Denna typ av boende skulle även kunna användas för ensamkommande barn och ungdomar.

Regeringen föreslår även ökat ekonomiskt stöd till kommunerna. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2016.

Vänersborg

- Ökade möjligheter att skapa boenden ensamkommande barn och ungdomar

Omsorg om funktionshindrade

Regeringen vill höja stödet till funktionshindersorganisationerna med 6 miljoner kronor om året. De organisationer som söker organisationsstöd berörs av förslaget som träder i kraft 1 januari 2016. Regeringen föreslår att 200 miljoner kronor avsätts för en kunskapssatsning till verksamheter inom äldre- och funktionshindersomsorgen.

Satsningen möjliggör stöd till kommunerna att fortsätta kompetensutveckla sin baspersonal inom dessa områden. Satsningen ska underlätta för kommunerna att erbjuda riktad kompetensutveckling för den personal som ger stöd till personer med funktionsnedsättning. Bland annat vill regeringen bidra till att ny nationell utbildning för baspersonal inom funktionshinderområdet utvecklas

Vänersborg

- Möjliggör ytterligare kompetensutveckling

- Kraven ökar på uppföljning och analys av verksamheten för att säkerställa kvalitet.
- Mycket stort behov av att skapa boenden för flyktingar
- En åldrande befolkning behöver mer omsorg.
- Att minska utanförskap genom att få personer i arbete/sysselsättning.
- Att arbeta för att minska den psykiska ohälsan hos många unga.
- Tillgodose behov av boende för alla.

Bilagor/Nyckeltal

Nyckeltalen är hämtade från Kolada, kommun- och landstingsdatabasen, om inte annat anges.

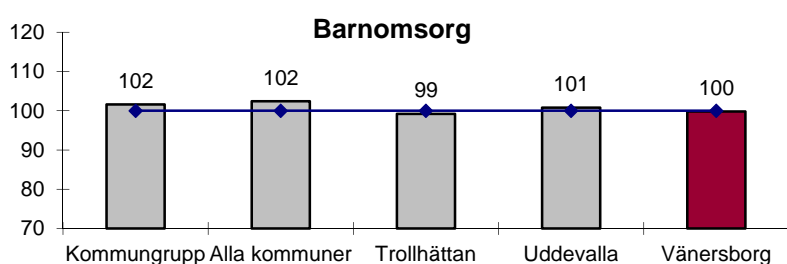

Resursjämförelse med andra kommuner

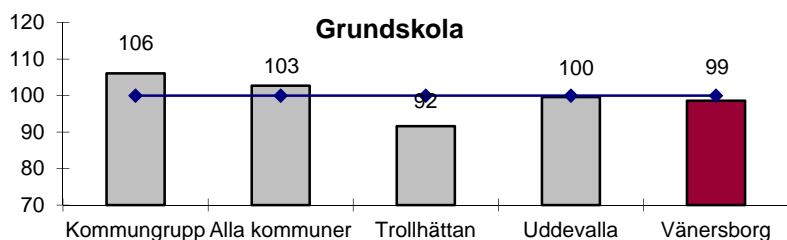
Kostnader jämfört med standardkostnad 2014

Diagrammen visar en indikation på om Vänersborgs kommun har högre eller lägre kostnader än de som motiveras av den egna strukturen enligt det statliga kostnadsutjämningsystemet. Diagrammen visar grannkommunerna Trollhättan och Uddevalla. Alla kommuner som är ett snittvärde och den kommungrupp (pendlingskommun) som Vänersborg tillhör.

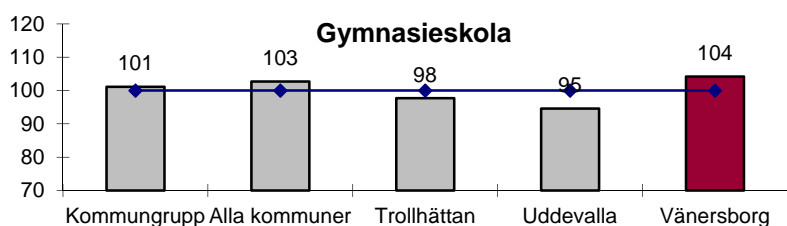
Vänersborgs kommuns värden varierar från 11 % högre än 100 till 2 % lägre än 100. Avvikelse över 100 innebär att kommunen har en kostnadsnivå som är högre än vad strukturen motiverar. En avvikelse under 100 visar det omvända. Avvikelsena kan bero på att kommunen bedriver verksamheten på en annan ambitions- eller effektivitetsnivå än riksgenomsnittet. De kan också bero på strukturella faktorer som inte beaktas i utjämnigen.

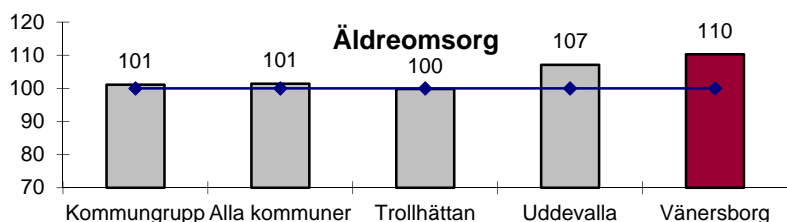
De enskilda kommunerna ligger nära sin strukturkostnad.

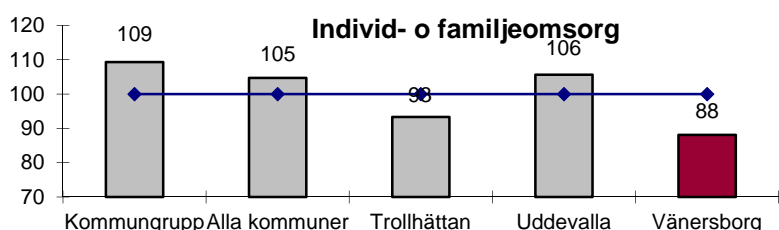
Trollhättan skiljer sig och har en mycket lägre kostnad än vad strukturen motiverar.

Trollhättan och Uddevalla har lägre kostnader än vad strukturen motiverar.

Uddevalla och Vänersborg har högre kostnad än vad strukturen motiverar.

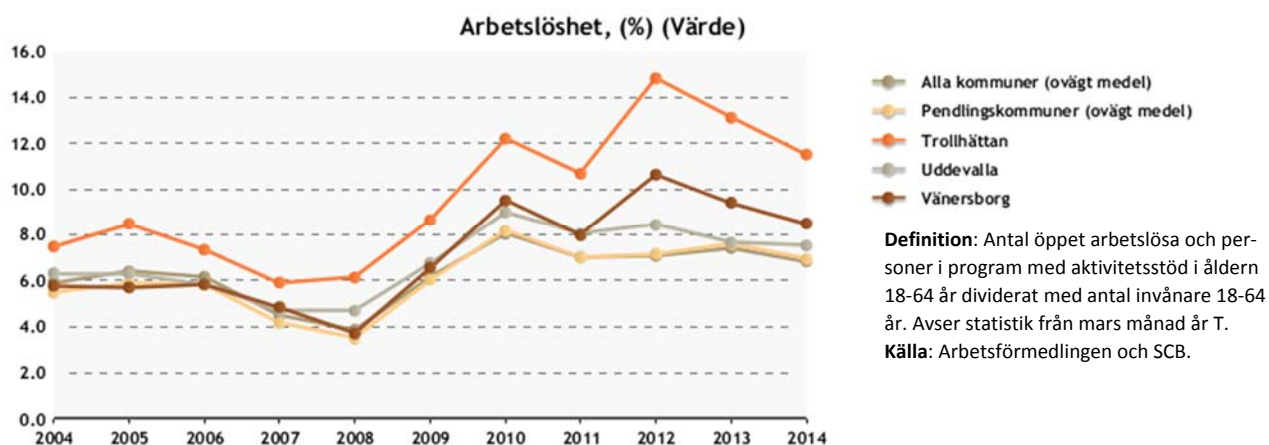
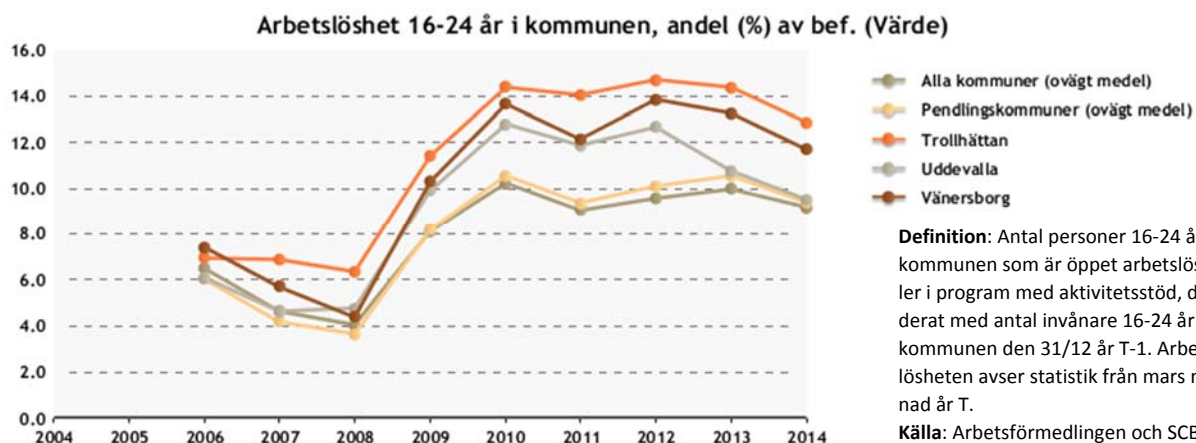

Kostnaderna i Trollhättan och Vänersborg ligger lägre än vad respektive struktur motiverar.

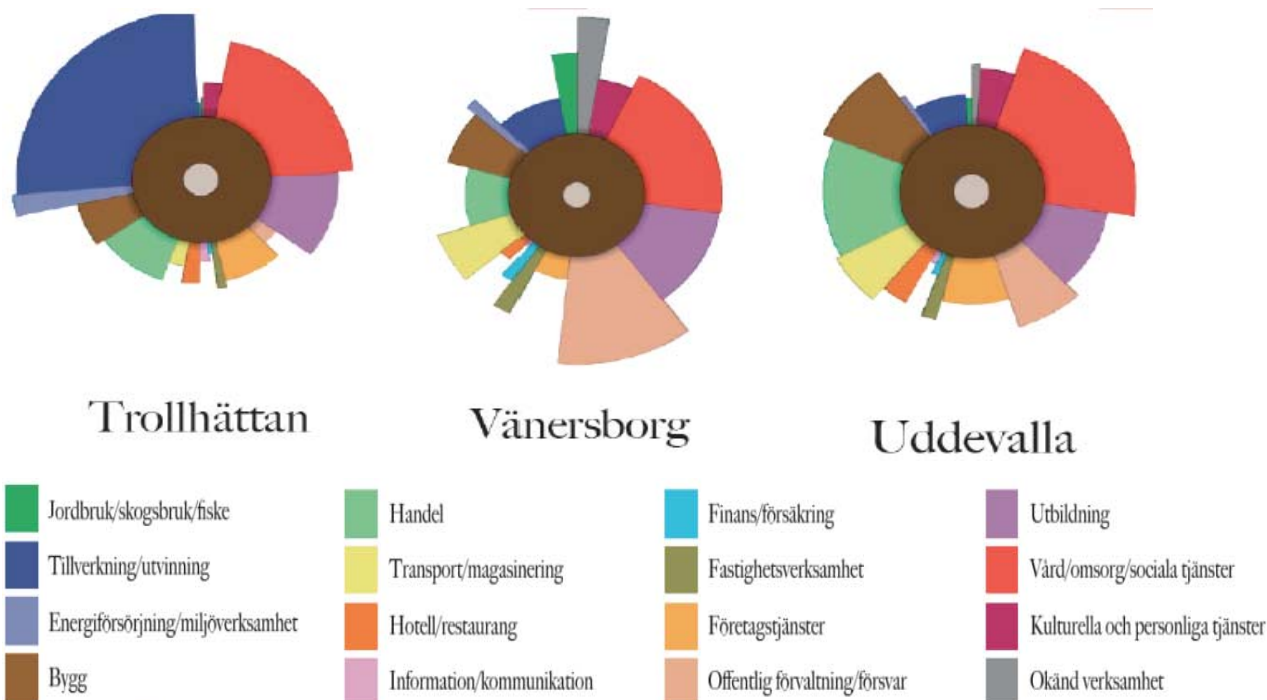
Sammanfattande kommentar: Vänersborgs kommun avviker från strukturkostnaden inom flera områden. Gymnasiekostnaderna ligger 4 % högre vilket är en förändring med 6 procentenheter jämfört med året innan. Äldreomsorgen överstiger med 10 % vilket motsvarar ni-

vån från föregående år. Vänersborg alltså dyrare, vilket kan bero på en högre ambitionsnivå eller lägre effektivitetsnivå. IFO understiger strukturkostnaden med 12 % (billigare). Trollhättan är kommunen som sticker ut då de ligger lägre än eller nära strukturkostnaden inom samtliga områden.

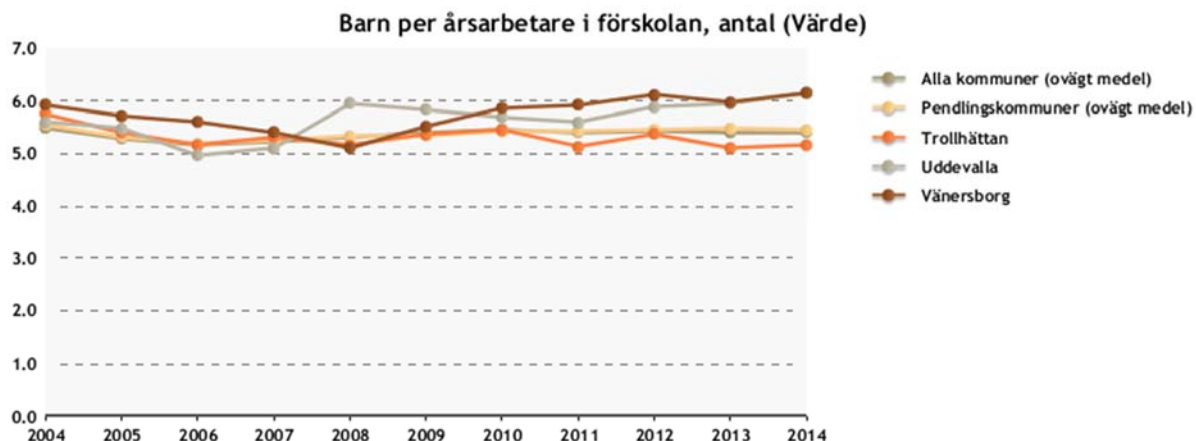
Arbetsmarknad

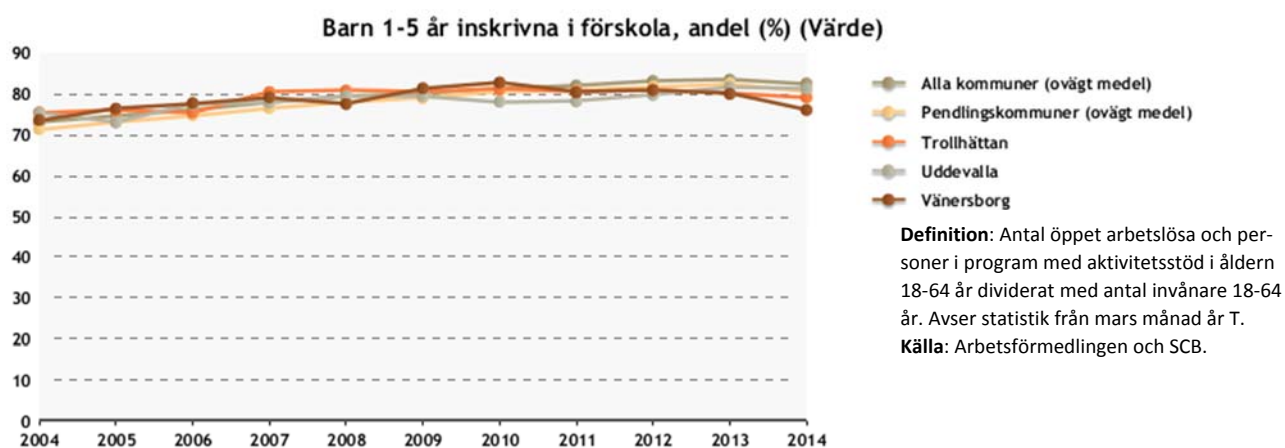
Fördelning av områden inom arbetsmarknad

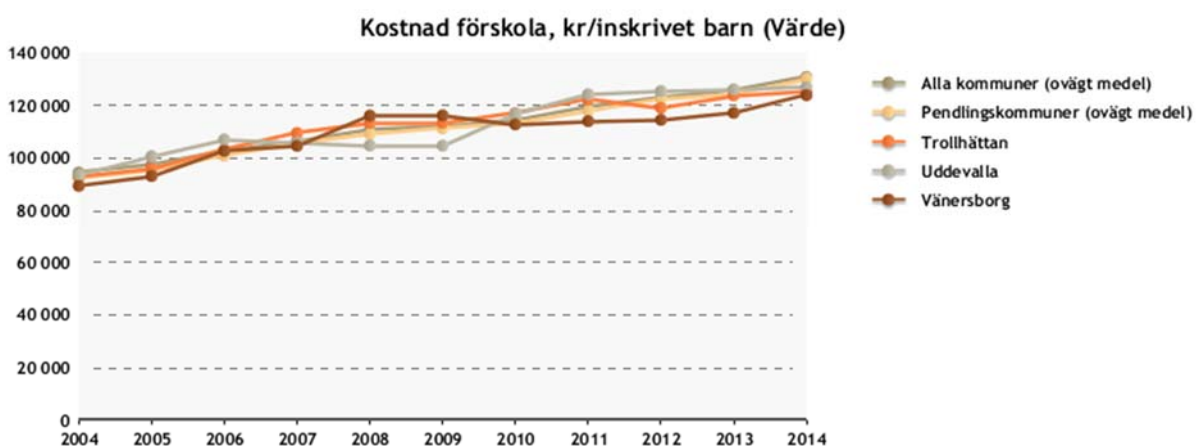
Utbildning

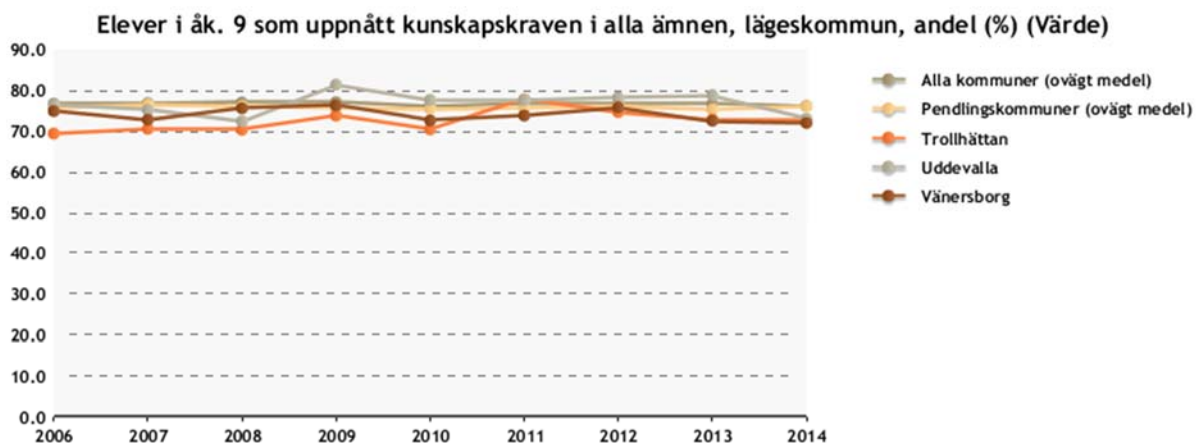
Definition: Antal barn, i åldern 1-5 år, i förskola totalt, dividerat med totalt antal årsarbetare i förskolan. Avser alla förskolor i kommunen oavsett regi. Uppgiften avser läsår, mätt 15/10. **Källa:** Skolverket.

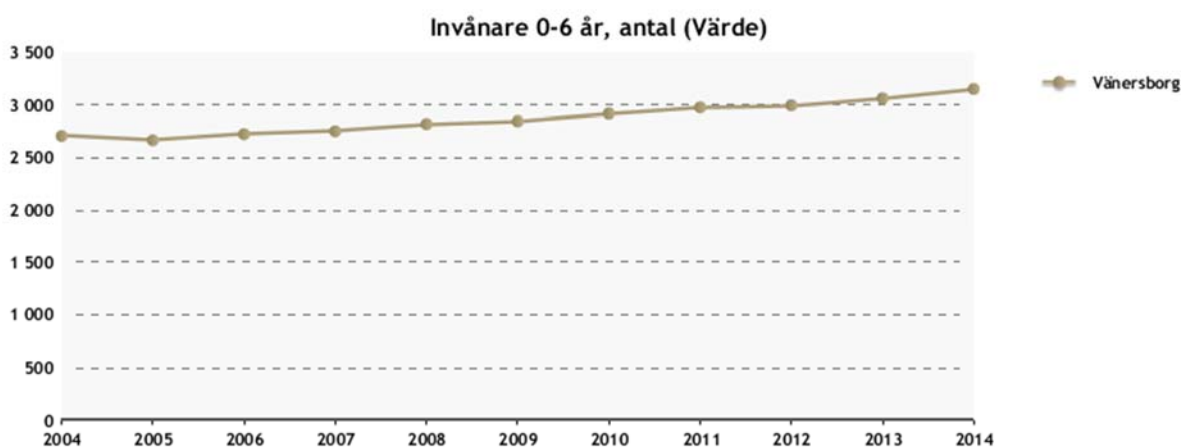
Definition: Antal barn 1-5 år inskrivna i förskola dividerat med antal barn 1-5 år. Avser samtlig regi. **Källa:** Skolverket och SCB.

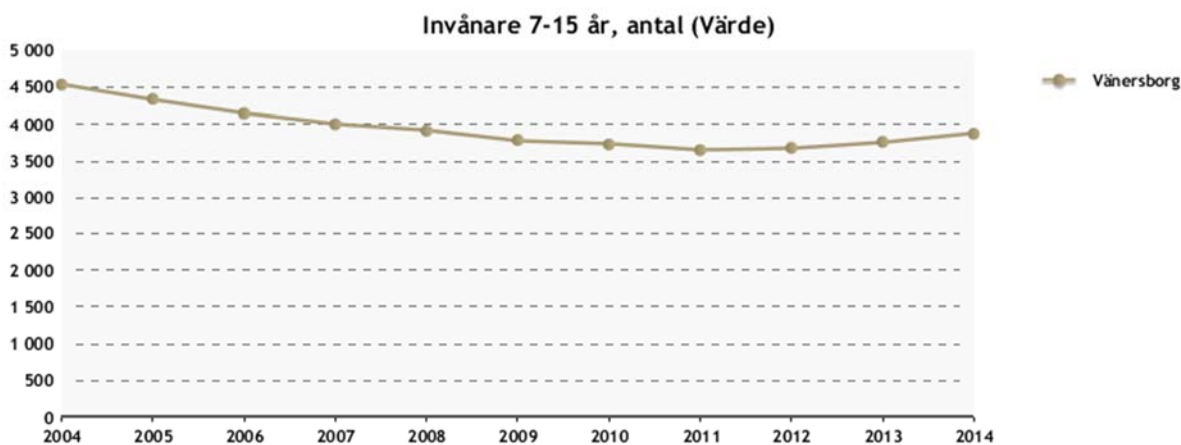
Definition: Bruttokostnad minus interna intäkter och försäljning till andra kommuner och landsting för förskola, dividerat med genomsnittligt antal inskrivna barn i förskola vid mätning 15/10 föregående och innevarande år. Avser samtlig regi. **Källa:** SCB och Skolverket.

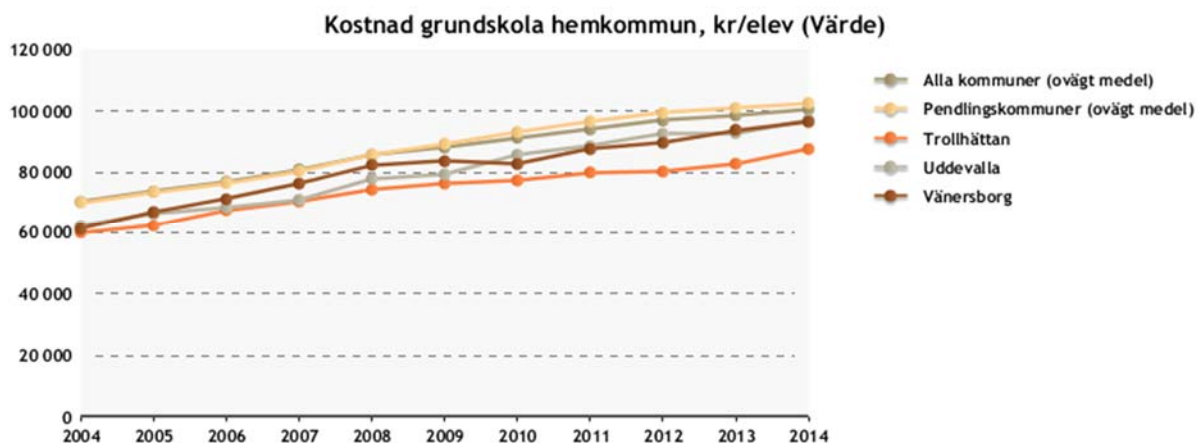
Definition: Andel elever med godkänt betyg i alla ämnen som ingått i elevens utbildning. Andelen beräknas på dem elever som fått eller skulle ha fått betyg enligt det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet (elever som saknar godkänt betyg i alla ämnen ingår). Med lägeskommun avses elever i kommunala och fristående skolor i kommunen oberoende av var de är folkbokförda. **Källa:** Skolverket (Siris).

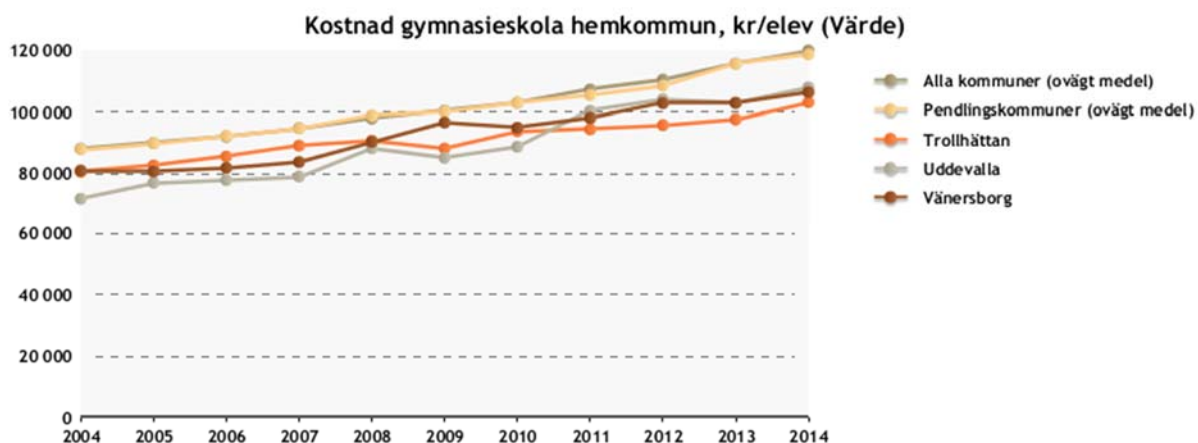
Definition: Antal invånare 0-6 år den 31/12. **Källa:** SCB.

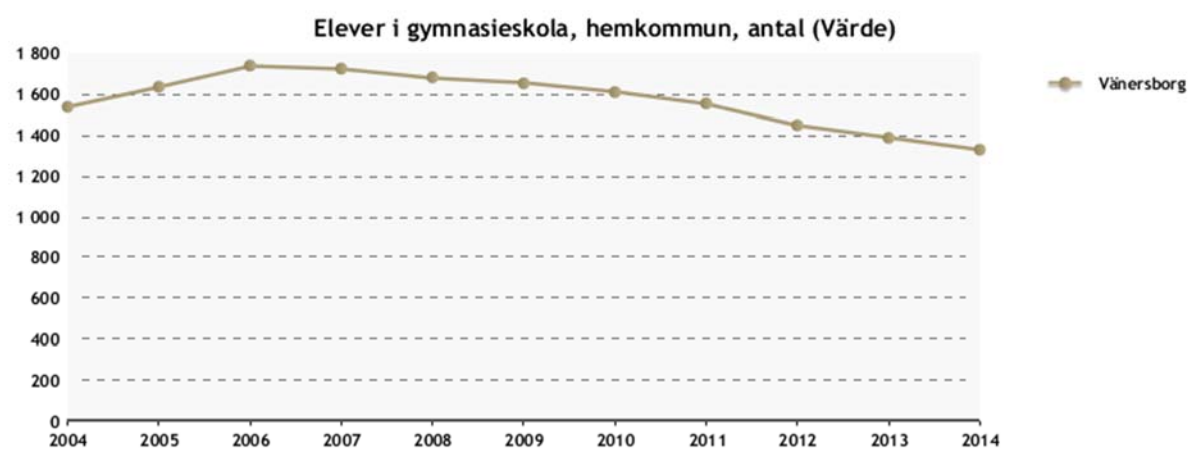
Definition: Antal invånare 7-15 år den 31/12. **Källa:** SCB.

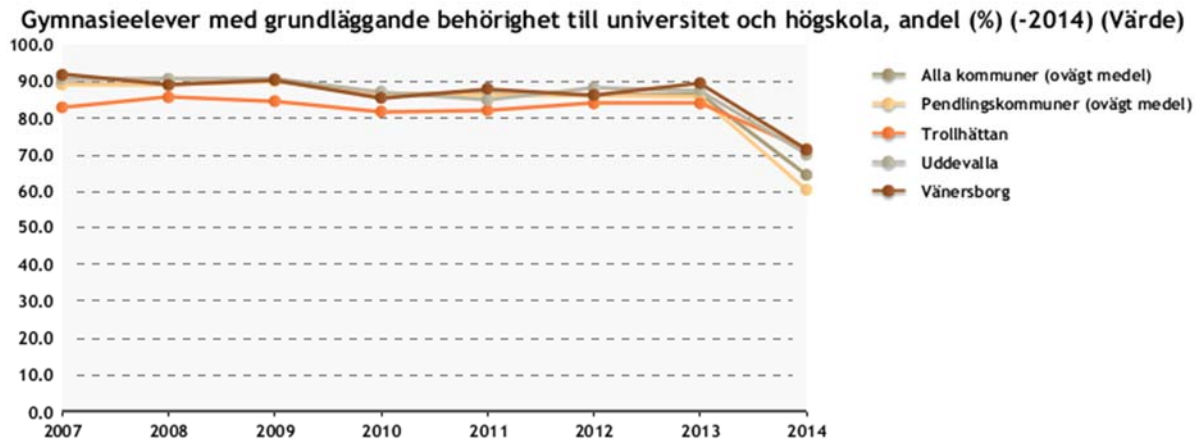
Definition: Bruttokostnad minus interna intäkter och försäljning till andra kommuner och landsting för grundskola hemkommun, kr/elev dividerat med antal elever i grundskola som är folkbokförda i kommunen. Uppgiften avser kalenderår, mätt 31 december. Avser samtlig regi. **Källa:** SCB och Skolverket.

Definition: Bruttokostnad minus interna intäkter och försäljning till andra kommuner och landsting för gymnasieskola hemkommun, dividerat med antal elever folkbokförda i kommunen inskrivna i gymnasieskola, under kalenderåret. Avser samtlig regi. **Källa:** SCB och Skolverket.

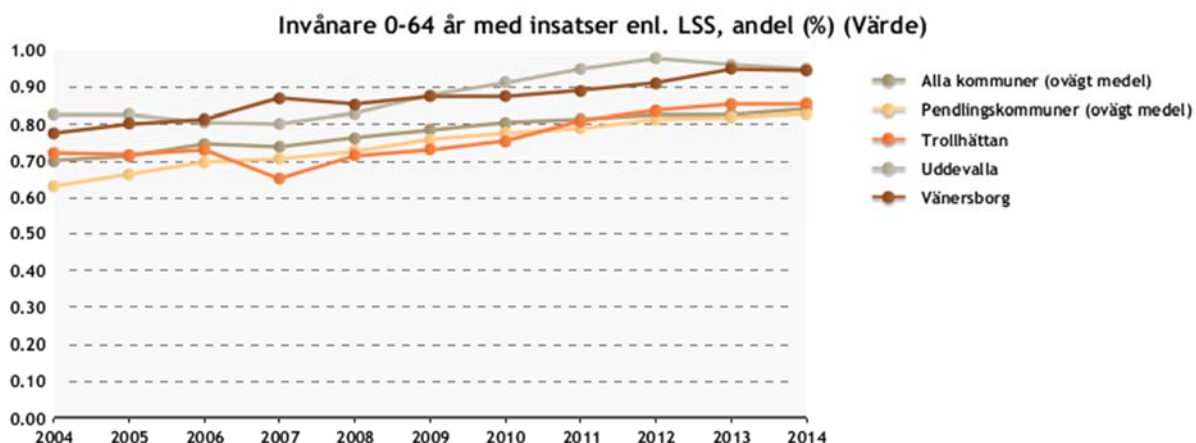

Definition: Antal elever i gymnasieskola som är folkbokförda i kommunen. Uppgiften avser läsår mätt 15 oktober. Avser samtlig regi. **Källa:** SCB och Skolverket.

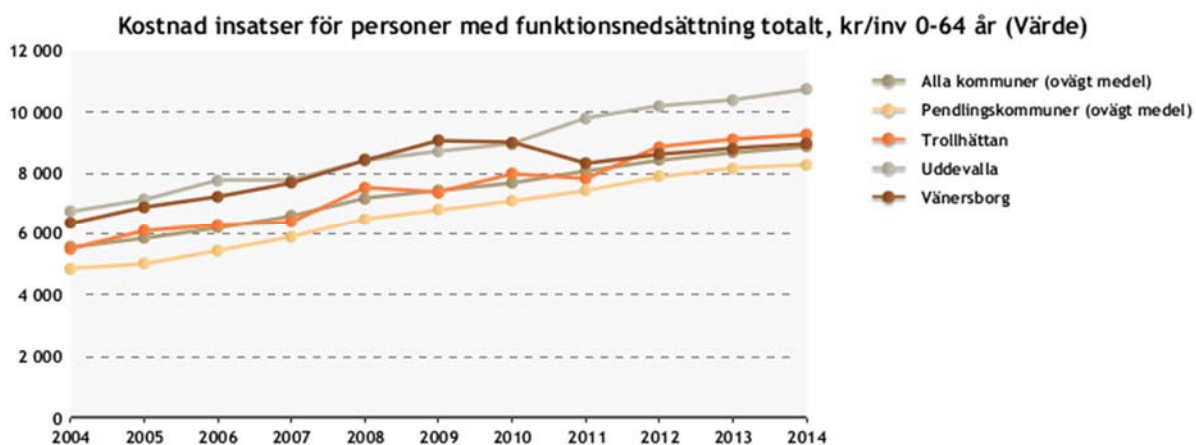

Definition: Andel av eleverna folkbokförda i kommunen som erhållit slutbetyg med grundläggande behörighet till universitet och högskola. Grundläggande behörighet har den som i slutbetyg från nationellt program, specialutformat program eller utbildning vid fristående skola erhållit betyget Godkänt på kurser som omfattar minst 90 procent av de gymnasiepoäng som krävs för fullständigt program. Fr.o.m. år 2010 måste slutbetyget omfatta 2 500 kurspoäng vilket medför att elever med reducerat program inte kan få slutbetyg. Det krävs även att eleven har lägst betyget Godkänt i kurserna svenska A och B (alt. motsvarande kurser i svenska som andraspråk), matematik A samt engelska A. **Källa:** SCB och Skolverket.

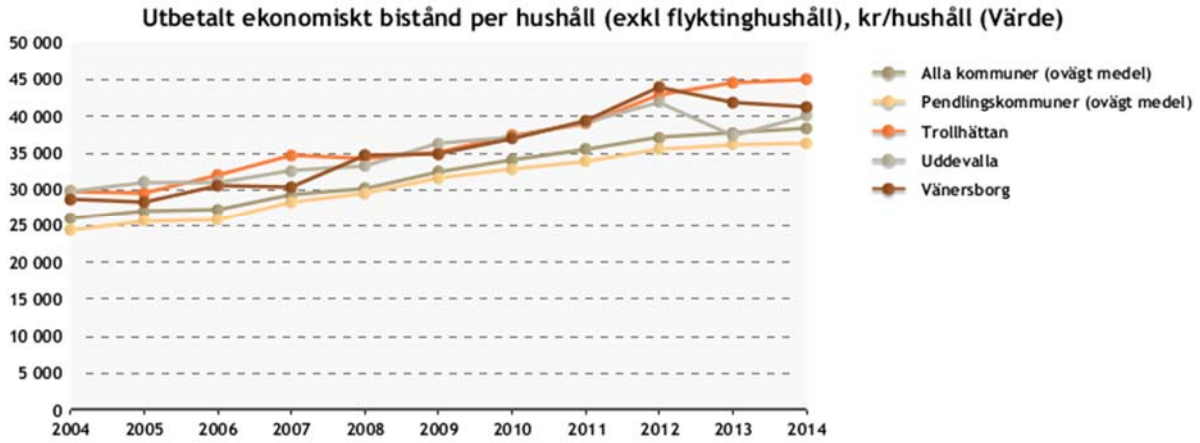
Socialtjänst

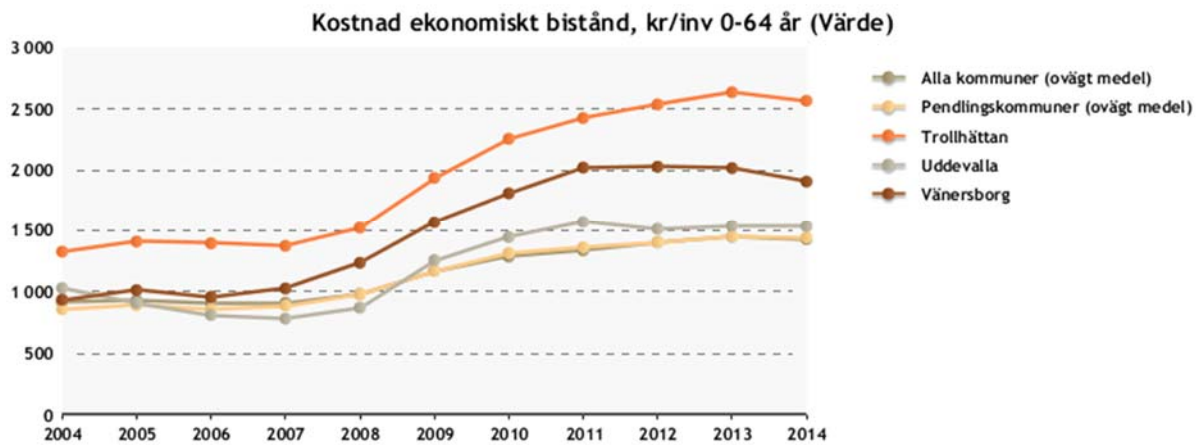
Definition: Antal personer med verkställda beslut enligt LSS i åldern 0-64 år (exklusive personer med råd och stöd enligt 9 § 1 LSS som enda LSS-insats) den 1/10, dividerat med antalet invånare i åldern 0-64 år den 31/12 multiplicerat med 100. Fram t.o.m. år 2003 förekommer även personer 65 år och äldre i uppgiften om antal personer med verkställda beslut enligt LSS. Detta antal är dock förhållandevis litet och påverkar nyckeltalet marginellt. **Källa:** SCB och Socialstyrelsens mängdstatistik.

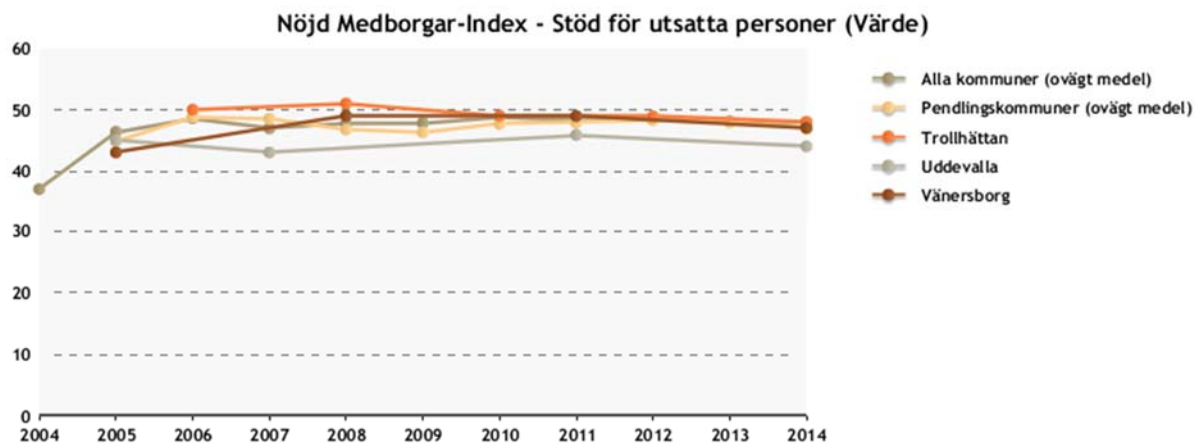
Definition: Bruttokostnad minus interna intäkter och försäljning till andra kommuner och landsting för insatser för personer med funktionsnedsättning totalt, dividerat med antal invånare 0-64 år 31/12. Avser kostnader för alla insatser som ges till personer med funktionsnedsättning, under 65 år med beslut enligt SoL och/eller HSL, samt kostnader för alla insatser med beslut enligt LSS, alternativt assistansersättning enligt SFB. I gruppen med beslut ingår även personer 65+ (som dock utgör en mindre andel). Avser samtlig regi. **Källa:** SCB.

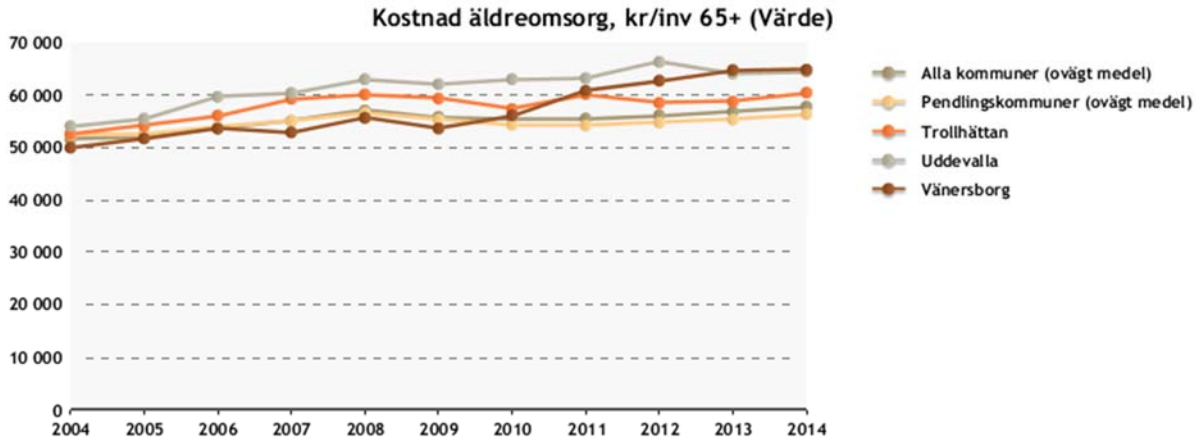
Definition: Utbetalt ekonomiskt bistånd till hushåll, dividerat med antal hushåll med ekonomiskt bistånd. Flyktinghushåll och ekonomiskt bistånd till flyktinghushåll ingår inte. **Källa:** SCB och Socialstyrelsen.

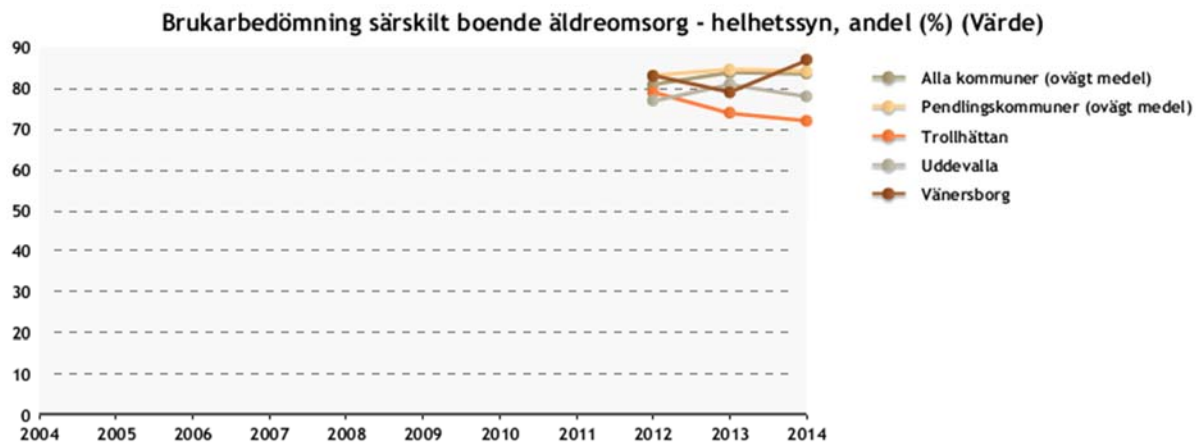
Definition: Bruttokostnad minus interna intäkter och försäljning till andra kommuner och landsting för ekonomiskt bistånd (inkl. utredningskostnader), dividerad med antal invånare 0-64 år den 31/12. Utbetalt bistånd till flyktinghushåll ingår inte. **Källa:** SCB.

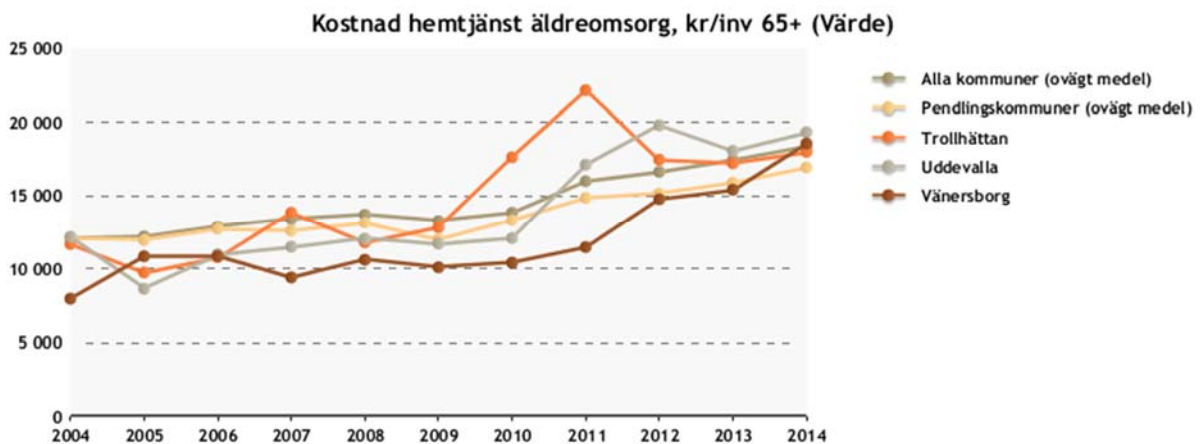
Definition: Medborgarnas bedömning av kommunens stöd för utsatta personer, skala 1-100. Utgår från frågan: "Vad tror eller tycker du om det stöd och den hjälp som utsatta personer får i din kommun?" samt huruvida man har haft erfarenhet av socialtjänsten de två senaste åren. **Källa:** SCB:s medborgarundersökningar

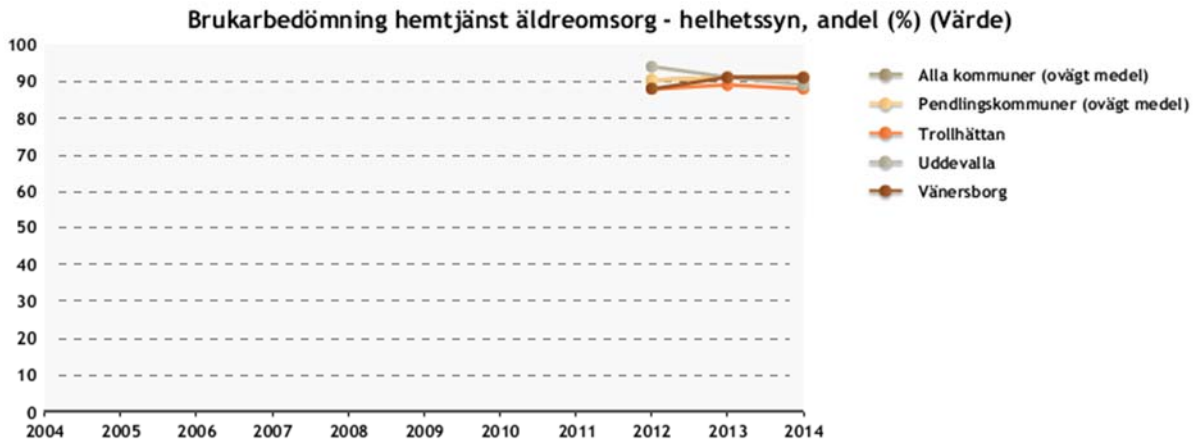
Definition: Bruttokostnad minus interna intäkter och försäljning till andra kommuner och landsting för äldreomsorg, dividerat med antal invånare 65+ 31/12. Avser samtlig regi. **Källa:** SCB.

Definition: Antal personer i åldrarna 65 år och äldre i särskilt boende som är mycket eller ganska nöjda med sitt särskilda boende dividerat med samtliga personer i åldrarna 65 år och äldre i särskilt boende som besvarat undersökningen av äldres uppfattning. "Ingen åsikt" är exkluderade ur nämnaren. Data fr.o.m. 2012. **Källa:** Undersökningen av äldres uppfattning om kvaliteten i hemtjänst och äldreboenden, Socialstyrelsen.

Definition: Bruttokostnad minus interna intäkter och försäljning till andra kommuner och landsting för hemtjänst äldreomsorg, dividerat med antal invånare 65+ 31/12. Avser samtlig regi. **Källa:** SCB

Definition: Antal personer i åldrarna 65 år och äldre som uppgett att de är mycket eller ganska nöjda med hemtjänsten dividerat med samtliga personer i åldrarna 65 år och äldre i ordinärt boende med hemtjänst som besvarat undersökningen av äldres uppfattning. "Vet ej/Ingen åsikt" är exkluderade ur nämnaren. Data fr.o.m. 2012. **Källa:** Undersökningen av äldres uppfattning om kvaliteten i hemtjänst och äldreboenden, Socialstyrelsen.

Källförteckning

- Budgetpropositionen 2016
- FN:s flyktingorgan UNHCR
- FORES: Flyktingar i världen
<http://www.migrationsinfo.se/migration/varlden/flyktingar-i-vrlden/>
- Kairos Future: Framtidsbarometern
- Klimatstrategi för Västra Götalandsregionen
- Kommunforskning i väst (KFI): Finansiell profil 2014
- Konjunkturinstitutet: Rapport Konjunkturläget December 2015 (2015-12-21)
- Kulturrådet: Strategi för regionala tillväxtfrågor 2011-2013
- Lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar
- Migrationsverket: Fakta om migration
<http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Fakta-om-migration.html>
- Migrationsverket: Gode män och överförmyndare
<http://www.migrationsverket.se/Andra-aktorer/Gode-man.html>
- Migrationsverket: Pressmeddelande 2015-11-30 Färre asylsökande till Sverige
<http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Nyhetsarkiv/Nyhetsarkiv-2015/2015-11-30-Farre-asylsokande-till-Sverige.html>
- Myndigheten för kulturanalys: Kulturanalys 2014
- Målbild Tåg 2035 – utveckling av tågtrafiken i Västra Götaland
- Proposition 2009/10:3: Tid för kultur
- Proposition 2014/15:45: Utbildning för nyanlända elever – mottagande och skolgång
- Regeringens tilläggsbudget
- Riksantikvarieämbetets omvärldsanalys 2010-2015
- Skolverket: Nyanlända elevers skolgång
<http://www.skolverket.se/skolutveckling/larande/nyanlandas-larande>
- Skolverket: Pressmeddelande 2015-08-27 – Fler behöriga lärare men bristen fortsatt stor
<http://www.skolverket.se/om-skolverket/press/pressmeddelanden/2015/ fler-behoriga-larare-men-bristen-fortsatt-stor-1.238657>
- Skolverket: Rapport 374 – Likvärdig utbildning i svensk grundskola?
- Skolverket: Rapport 386 – It-användning och it-kompetens i skolan
- Skolverket: Rapport 421 – Lägesbedömning 2015
- Skolverket: SIRIS – statistik om skolor och kommuner
- Skolverkets allmänna råd med kommentarer – Utbildning för nyanlända elever. Dnr 2015:00597
- SMHI: Rapport Framtidsklimat i Västra Götalands län
- SOFS 2015:10
- Statistiska centralbyrån (SCB): Befolkningsprognos
- Stockholm Resilience Centre: Rapport Planetary Boundaries Special (2009)
- Sveriges Kommuner och Landsting (SKL): Cirkulär 15:42 (2015-12-18)
- Sveriges Kommuner och Landsting (SKL): Ekonomirapporten oktober 2015
- Sveriges Television: 2014-12-09 Här är EU-migranternas rättigheter
<http://www.svt.se/nyheter/regionalt/orebro/hemlosa>
- Vattentjänstlagen
- Vänersborgs kommuns Blåplan
- Vänersborgs kommuns samverkansavtal med Västra Götalandsregionen om gemensamma folkhälsoinsatser